

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Penzijní reforma České republiky

Bc. Jan Bernášek

© 2015 ČZU v Praze

!!!

**Místo této strany vložíte zadání diplomové práce.
(Do jedné vazby originál a do druhé kopii)**

!!!

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Penzijní reforma České republiky" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.3.2015

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Dobroslavě Pletichové, za odborné vedení a cenné rady při zpracování mé diplomové práce. Dále bych chtěl poděkovat celé své rodině za podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytovala.

Penzijní reforma České republiky

Pension reform in the Czech republic

Souhrn

Tato diplomová práce se zabývá fungováním důchodového systému v České republice a jeho reformou v roce 2013. Vlivem započatých negativních tendencí v demografickém vývoji, by bez změny systému nastal v budoucnu problém s vyplácením důchodů. Bude proto důležité, aby si občané část svých příjmů v období ekonomické aktivity spořili na důchod také sami. Penzijní reforma, jejíž hlavní část byla spuštěna od roku 2013, je doposud největším pokusem o změnu fungování systému penzí v novodobé historii České republiky.

Klíčová slova: Důchodový systém, důchodová reforma, starobní důchod, pilíře důchodového systému, PAYG, demografický vývoj

Summary

This thesis deals with the functioning of the pension system in the Czech Republic and its reform in 2013. Due to incomplete negative trends in demographic trends, without changing the system would have occurred in the future, the problem with the payment of pensions. It will therefore be important that citizens share of their income in the period of economic activity also save more for retirement themselves. Pension reform, whose body was launched in 2013, is still the largest attempt to change the functioning of the system of pensions in the modern history of the Czech Republic.

Keywords: Pension systém, pension reform, old age pension, pillars of pension's systém, PAYG, demographics.

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Cíl a metodika práce	4
3	Teoretická část práce	5
	3.1 Principy sociální politiky	5
	3.2 Obecná charakteristika penzijních systémů	6
	3.3 Penzijní systém v ČR před reformou (do roku 2012).....	10
	3.4 Penzijní systém v ČR po reformě (po roce 2013).....	27
	3.5 Současný stav penzijního systému v ČR (po roce 2015).....	37
	3.6 Penzijní systémy ve vybraných zemích	41
4	Praktická část práce	51
	4.1 Porovnání důchodů z I. a II. pilíře	51
	4.2 Možnosti zabezpečení se na stáří.....	53
	4.3 Vyhodnocení dotazníku	64
5	Výsledky a diskuze	74
6	Závěr	78
7	Přílohy.....	80
8	Seznam zdrojů informací	94

1 Úvod

Reforma důchodového systému je v České republice velmi diskutovaným tématem. Politici jej svým voličům představují před každými volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR jako jedno z hlavních témat již více než patnáct let. Penzijní reforma, jejíž hlavní část byla spuštěna od roku 2013, je doposud největším pokusem o změnu fungování systému penzí v novodobé historii České republiky.

Vlivem započatých negativních tendencí v demografickém vývoji, by bez změny systému nastal v budoucnu problém s vyplácením důchodů. Snižuje se porodnost, prodlužuje se věk dožití a populace stárne. Bude přibývat důchodců pobírajících důchod, ale zároveň bude ubývat ekonomicky aktivních obyvatel z jejichž odvodů se důchodový systém financuje. Bude proto důležité, aby si občané část svých příjmů v období ekonomické aktivity spořili na důchod také sami. Stát jim proto od roku 2013 umožnil dobrovolné individuální spoření prostřednictvím tzv. II. pilíře důchodového systému. Bohužel toto opatření nebylo vládou prosazeno na širokém politickém konsenzu, a tak tehdejší opoziční politici deklarovali, že jakmile se dostanou do vlády oni, tak II. pilíř systému zruší. I z tohoto důvodu této možnosti spoření příliš občanů nevyužilo. Očekávání tehdejších vládních představitelů o jednom milionu účastníků II. pilíře na konci roku 2013 se ani zdaleka nenaplnilo. Za první rok fungování tzv. důchodového spoření si jej uzavřelo u penzijních společností necelých 94 tis. klientů.

V otázce investování finančních prostředků plní významnou funkci faktor času. Je proto velmi důležité přimět občany spořit si na stáří co možná nejdříve, ideálně ihned po absolvování studií, na začátku ekonomické aktivity. U dlouhodobého investování lze volit více rizikové strategie, které případné krátkodobé ztráty v dlouhém časovém horizontu převýší vyšším zhodnocením.

V současné době je průměrná výše starobních důchodů 10 740 Kč (ČSSZ, 2012), za dvacet let se (podle výpočtů důchodové kalkulačky MPSV) sníží na hodnotu přibližně 8,5 tis. korun a za 40 let, kdy do důchodu půjdou dnešní mladí lidé ve věku okolo 25 let, klesnou na částku okolo 6 tis. korun (důchodová kalkulačka MPSV). Stát by měl vytvořit prostředí, ve kterém by umožnil svým občanům začít si bezpečně spořit na stáří, aniž by se podmínky systému měnily po každých volbách a s každou novou vládou.

2 Cíl a metodika práce

Cíl práce

Cílem diplomové práce je zhodnocení systému důchodového zabezpečení v České republice po reformě v roce 2013. Dílčím cílem je potvrdit, či vyvrátit hypotézy, zda si mladí lidé (do věku 35 let) spoří na důchod a zda mají přehled o fungování českého důchodového systému.

Stanovení hypotézy: 1. lidé do věku 35 let si nespoří na stáří,

2. většina občanů nemá přehled o fungování důchodového systému.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou. V teoretické části budou vysvětleny základní pojmy a kategorie, současný stav důchodového systému, vliv stárnutí populace na financování důchodů a plánované změny důchodového systému. V praktické části budou analyzovány návrhy a příčiny důchodové reformy, se zaměřením na optimální variantu důchodového spoření. V závěru diplomové práce budou uvedeny vlastní náměty na řešení penzijní reformy ČR. Při zpracování diplomové práce bude využita metoda sekundárního sběru dat, komparace, analýza dokumentu, syntéza a metoda empirického zkoumání, tj. dotazníková metoda.

3 Teoretická část práce

3.1 Principy sociální politiky

Penzijní systémy jsou součástí celku ovlivňujícího životy občanů, zvaného sociální politika. V sociální politice zastává stěžejní funkci vláda, která rozhoduje o přerozdělování finančních prostředků. „Vláda hraje aktivní roli v přerozdělování příjmů tím, že některým jednotlivcům odebírá peníze a dává je jiným. Existují dvě hlavní kategorie přerozdělovacích programů: veřejná podpora, která je poskytována těm, kteří splní určitá kritéria chudoby, a sociální pojištění, které je vypláceno důchodcům, invalidům, nezaměstnaným a nemocným“ (Stiglitz, 1997).

Sociální politika podle Krebse směřuje „k ovlivňování sociální reality (sociálního systému). Přitom musí respektovat určité základní principy, které jsou pro ni určující, které jsou jí vlastní a které se v ní také více či méně zřetelně promítají“ (Krebs, Sociální politika, 2007). Mezi tyto základní principy patří sociální spravedlnost, sociální solidarita, subsidiarita a participace.

Sociální spravedlnost lze podle Krebse vymezit pravidly, „podle nichž jsou ve společnosti rozdělovány příjmy a bohatství a také životní příležitosti a předpoklady (např. vzdělávat se, uplatnit se na trhu práce atd.) mezi jednotlivé občany, případně sociální skupiny“ (Krebs, Sociální politika, 2007). Sociální solidarita, neboli vzájemná podpora, sounáležitost, souvisí podle Krebse především „s utvářením a rozdělováním životních podmínek a prostředků jedinců a sociálních skupin (zejména rodin) v zájmu naplňování ideje sociální spravedlnosti. Základem tohoto myšlenkového konceptu je poznání o nutnosti harmonické spolupráce mezi lidmi“ (Krebs, Sociální politika, 2007). Princip subsidiarity je možné vyložit jako princip integrující osobní odpovědnost se solidaritou. Podle Krebse je tedy „žádoucí a mravné, aby v nouzi každý nejprve pomohl sám sobě. Podle principu subsidiarity je každý povinen nejdříve pomoci sám sobě, nemá-li tuto možnost, musí mu pomoci rodina. Rodině rovněž přísluší, aby si pomohla sama svými silami, a teprve dostane-li se do velkých obtíží, volá na pomoc jiná společenství. Teprve na posledním místě je k pomoci vyzýván stát. Jeho povinností je primárně pečovat o vytvoření podmínek, aby si každý mohl pomoci vlastním přičiněním, a sám pomáhá až na posledním místě, jsou-li ostatní možnosti pomoci vyčerpány“ (Krebs, Sociální politika, 2007). Podle Krebse je základní myšlenkou principu participace to, „že lidé, jejichž život

je ovlivňován určitými opatřeními a rozhodnutími, musí mít také možnost účastnit se procesu, který vede k jejich přijímání a realizaci. V podstatě jde o to, aby lidé měli reálnou možnost podílet se na tom, co bezprostředně ovlivňuje jejich život (např. zdraví, zajištění v nemoci, ve stáří atd.). Praktické zkušenosti dokazují, že bez této participace, bez ztotožnění se lidí se sociálně politickými opatřeními, jsou efekty těchto opatření omezené a často i sebelepší záměry přijdou nazmar“ (Krebs, Sociální politika, 2007).

Ti, kterým jsou opatření sociální politiky určena (patří mezi ně např. nezaměstnaní, rodiny s dětmi, starobní či invalidní důchodci, apod.), se nazývají objekty sociální politiky. Objekty sociální politiky lze pro účely konkrétních opatření členit, a to např. podle pohlaví, věku, vzdělání, výše příjmů atd. Naopak ti, kteří mají schopnosti a prostředky naplňovat určitá opatření, se nazývají subjekty sociální politiky – tyto subjekty se dají také dělit, a to na státní a nestátní, ty nestátní pak dále na tržní a ostatní netržní. Mezi státní subjekty patří stát, kraj, obce a jejich orgány a instituce, mezi nestátní tržní subjekty řadíme např. firmy, zaměstnanecké odborové orgány, apod. a mezi nestátní netržní subjekty patří např. místní komunity, občanské iniciativy, zájmová sdružení, církve, rodiny, občané.

3.2 Obecná charakteristika penzijních systémů

Ve světě existuje celá řada různých druhů penzijních systémů a jsou členěny podle několika hledisek. Například podle toho, kdo je spravuje, jak jsou financované, jak jsou důchody vyplácené, jak je ošetřena daňová zátěž, apod. Ještě před popisem českého důchodového systému, je tedy třeba stručně klasifikovat penzijní systémy obecně.

Podle provozovatele jsou penzijní systémy děleny na systémy provozované veřejným sektorem a na systémy provozované privátním sektorem. Rozdíly mohou být v poměru mezi veřejnými a privátními pilíři systému. Ve většině států, stejně jako v České republice, bývá veřejným provozovatelem systému penzí stát. Znamená to, že stát, potažmo vláda, je zodpovědná za výběr, správu a výplatu prostředků na důchody. „Obyčejně můžeme najít dva druhy státních penzí: tzv. paušální (flat-rate) penze a penze spjaté s výdělkem (earnings-related). Paušální důchod znamená, že všichni důchodci mají nárok na tuto pro všechny stejnou dávku, a to bez ohledu na výši jejich výdělků v době, kdy byli ekonomicky aktivní. Naopak penze vypočtené podle výdělků diferencují výši důchodů v závislosti na výši mezd v době, kdy dnešní důchodci byli ekonomicky aktivní.“ (Bezděk, Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky, 2000). V případě

privátního provozovatele systému přechází odpovědnost za správu (výběr i výplatu) prostředků na soukromé penzijní fondy, nejčastěji dvěma způsoby. „Tím prvním je situace, kdy jsou penzijní plány organizovány zaměstnavateli (employer's mandate nebo-li occupational schemes). Druhým řešením je delegovat mandát až na úroveň občanů, tzn. zavést individuální penzijní účty, které spravuje penzijní fond a na kterých si občané po dobu své ekonomické aktivity spoří na své stáří“ (Bezděk, Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky, 2000).

Podle druhu financování lze penzijní systémy dělit na čistý PAYG, PAYG s tzv. nárazníkovým fondem (buffer fund), částečně fondový přístup, plně fondový přístup, zdánlivě fondový přístup (notional funding). „Obecně je třeba poznamenat, že způsob financování penzijních plánů nedeterminuje fakt, jsou-li tyto penzijní plány provozovány veřejným nebo soukromým sektorem. Většinou sice platí, že státní penzijní plány mají podobu PAYG a soukromá schémata jsou plně fondově financována, ovšem můžeme najít také případy, kdy i státní penzijní plány mohou mít prvky fondového přístupu a naopak některé soukromé plány (zejména provozované zaměstnavateli) nevytváří dostatečné fondové krytí jejich budoucích výplat“ (Bezděk, Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky, 2000).

PAYG (pay as you go) je průběžně financovaný systém, kdy prostředky do něj přivádí prostřednictvím odvodů na sociální zabezpečení generace ekonomicky aktivních lidí a současně z něho čerpá prostředky (ve formě důchodů) generace ekonomicky neaktivních lidí, tj. důchodců. Tento systém je založen na principu mezigenerační solidarity a redistribuci financí, protože až se v budoucnu současní ekonomicky aktivní lidé dostanou do důchodového stavu, budou jejich penze hrazeny z příspěvků generace jejich dětí atd.

PAYG systém s tzv. nárazníkovým fondem je v zásadě normální PAYG systém, který ovšem v minulosti dosahoval nebo nyní dosahuje přebytků, které se investují na kapitálovém trhu a tyto výnosy pomáhají financovat celý systém penzí.

U plně fondového systému je výše penzijní dávky plně závislá pouze na příspěvcích každého jedince, které si naspořil a výnosnosti aktiv penzijního fondu, který příspěvky spravuje. Tento systém tedy nespolehá na mezigenerační solidaritu.

Částečně fondový systém je kombinací PAYG systému a plně fondového systému. Nejčastěji totiž tento mechanismus obsahuje dva povinné pilíře, přičemž jeden je průběžně financovaný (=PAYG) a druhý pilíř je založen na plně fondovém principu.

Notional funding systém se snaží zkombinovat PAYG systém z hlediska skutečného toku prostředků, ovšem z hlediska určení výše penze při odchodu do důchodu se snaží napodobit plně fondový systém. Podle Vladimíra Bezděka „má každý účastník v rámci notional funding systému svůj (zdánlivý) individuální účet, na který se mu připisují jím odvedené příspěvky a jejich zhodnocování v čase. Toto zhodnocení je závislé na tzv. hypotetické míře výnosnosti systému, která je nejčastěji definována jako míra růstu (pozitivní nebo negativní) základu, z něhož jsou placeny příspěvky. Jako vhodná aproximace tohoto základu se uvádí objem mezd a platů (wage bill). Výše penze v okamžiku odchodu jedince do důchodu je v tomto systému přímo závislá na celkových (hypotetických) úsporách na jedincově účtu a nepřímo závislá na průměrné očekávané délce života generace nastávajících důchodců. Úspory na účtech jednotlivců jsou ovšem pouze hypotetické (proto notional funding), protože vybrané příspěvky jsou fakticky použity na výplatu současných důchodců a pouze „papírově“ jsou připisovány a zhodnocovány na individuálních účtech“ (Bezděk, Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky, 2000).

Podle způsobu vyplácení důchodových dávek se systémy dělí na dávkově definované a příspěvkově definované. Dávkově definované systémy zaručují určitou výši vyplácených dávek, v korelaci na předem definovaných determinantech jako je počet let odvodů příspěvků do systému, výše příjmů jedince za období ekonomické aktivity a výše tzv. akruálního parametru, který souvisí s náhradní dobou pojištění a bývá stanoven zákonem. Účastníci příspěvkově definovaného systému platí určitý předem stanovený příspěvek a jejich budoucí důchod se odvíjí (kromě výše odvedených příspěvků) od výnosu z investování těchto úspor na kapitálovém trhu. Proto u příspěvkově definovaného systému (na rozdíl od dávkově definovaného) není možno s jistotou předem spočítat výši důchodu jednotlivce.

Z hlediska účasti se penzijní systémy dělí na ty, ve kterých je účast dobrovolná a na ty, ve kterých je účast povinná. Ve většině vyspělých zemí je účast ve státních penzijních systémech povinná a naopak u privátních (soukromých) systémech je účast

dobrovolná. Lze ovšem konstatovat, že v posledních třiceti letech význam povinných soukromých penzijních fondů ve vyspělých zemích pomalu roste.

Podle daňové zátěže se penzijní systémy dělí na dva základní: EET systém a TEE systém. „Prvním z nich je tzv. EET systém, kdy jak odváděné příspěvky, tak i případné investiční výnosy penzijních úspor jsou osvobozeny od zdanění (tax exempt), ale vyplácené penze podléhají dani z příjmu. V praxi to vypadá tak, že příspěvky jsou daňově odečitatelnou položkou, investiční výnosy se v okamžiku připsání na účet nedaní, ale celá vyplácená penze podléhá dani z příjmu. Druhou metodou je tzv. TEE systém, kdy příspěvky nejsou daňově odečitatelné, tzn. platí se ze mzdy po zdanění. Naopak investiční výnosy ani celkové vyplácené penze už dále zdaňovány nejsou, tzn. vyplácí se v čisté výši. Lze konstatovat, že většina zemí využívá TEE způsob pro povinné penzijní systémy a EET metodu pro dobrovolné penzijní plány, ačkoliv to samozřejmě neplatí univerzálně“ (Bezděk, Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky, 2000).

Nejčastěji používanými způsoby financování penzijních systémů jsou PAYG a plně fondové systémy. Oba způsoby mají své výhody a nevýhody, rizika a problémy, které je třeba přiblížit. Mezi nejčastěji diskutovaná rizika těchto systémů patří demografické riziko, politické riziko, riziko kapitálového trhu, rodinné riziko, riziko dlouhověkosti. Při nepříznivém demografickém vývoji, tj. stárnutí populace způsobené poklesem porodnosti a růstem délky života, dochází i přes zvýšenou redistribuci prostředků ke zhoršování ekonomické situaci v PAYG systémech. Stejně tak ani plně fondové systémy nejsou zcela odtržené od demografického vývoje, poněvadž s úbytkem pracovníků v populaci může nastat situace, že bude kapitál přebytečným, což může zapříčinit pokles výnosů z kapitálu. Politické riziko znamená, že výše důchodů může být ovlivněna politickým rozhodnutím. Prostředky uložené v penzijních fondech totiž mohou být vynaloženy k jiným účelům, nebo mohou být i zneužity. Pro PAYG systémy jsou největším rizikem případné legislativní změny. Lze souhlasit s názorem Vladimíra Bezděka, který říká, že „s přihlédnutím k základnímu významu majetkového práva (a práva vůbec) ve vyspělých demografiích se domnívám, že politické riziko je větší problém pro PAYG systémy než-li pro systémy fondové“ (Bezděk, Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky, 2000). Riziko kapitálového trhu plně ohrožuje fondově financované systémy, a to z toho důvodu, že případné výkyvy výnosů a inflace mohou snížit celkový objem prostředků určených na výplatu penze z těchto systémů. Toto riziko lze ovšem eliminovat

diverzifikací cílových trhů a portfolia investic vůbec, oproti demografickému a politickému riziku, které diverzifikovat nelze. Rodinné riziko může ohrožovat důchody zejména v zemích s průběžně financovaným (PAYG) systémem, protože důchod jednoho z manželů bývá (více či méně spjat) s příjmy druhého manžela. Se zvyšující se rozvodovostí to způsobuje i nižší dávky důchodů, zejména u žen (manželek) s přerušovanými vlastními výdělky (způsobené např. mateřstvím). Riziko dlouhověkosti způsobuje, „že penzijní úspory mohou být plně vyčerpány ještě za života jedince. Vůči tomuto riziku je perfektně imunní PAYG systém, ovšem fondová schémata ho nedokážou zcela eliminovat“ (Bezděk, Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky, 2000).

3.3 Penzijní systém v ČR před reformou (do roku 2012)

Penzijní systém České republiky se do současné podoby začal formovat již na počátku 90. let 20. století po transformaci z centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku, ke které vedly události z Listopadu 1989. Do 31. 12. 2012 byl český systém penzí tvořen dvěma pilíři: I. pilíř – povinné důchodové pojištění – bylo povinné státní, průběžně financované dávkově definované schéma, které zůstalo v základu stejné (po parametrických změnách) i po penzijní reformě v roce 2013. II. pilířem – penzijní připojištění se státním příspěvkem – byly dobrovolné soukromé fondy.

Základní právní rámec, který charakterizuje penzijní systém v České republice zahrnuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení a zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Dalším zákonem upravujícím spoření na důchod je zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, který se zabývá možnostmi individuálních forem zabezpečení díky produktům komerčních pojišťoven. Zákon č. 582/1991 Sb. o organizaci a provádění sociálního zabezpečení „upravuje organizační uspořádání sociálního zabezpečení, působnost České správy sociálního zabezpečení a orgánů státní správy v sociálním zabezpečení a k výběru příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, úkoly občanů a zaměstnavatelů při provádění sociálního zabezpečení a řízení ve věcech důchodového pojištění a důchodového zabezpečení, včetně řízení ve věcech pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, státní sociální podpory, pomoci v hmotné nouzi a sociální péče a ve věcech osob zdravotně

znevýhodněných“ (zákon č. 582/1991 Sb.). Právní úpravou vztahů financování se zabývá zákon č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. 1. 1993. Tento zákon upravuje „pojistné na sociální zabezpečení, které zahrnuje pojistné na důchodové pojištění a pojistné na nemocenské pojištění, a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti“ (zákon 589/1992 Sb.).

I. pilíř – povinné důchodové pojištění

Základy penzijního systému České republiky tak, jak je známý ve stávající podobě, byly položeny již v polovině 90. let 20. století. 30. 6. 1995 byl v Parlamentu ČR přijat zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1996. Od roku 1996 je tedy základní důchodové pojištění založeno na těchto principech:

- sociální solidarita,
- průběžné financování,
- při splnění stanovených podmínek je systém povinný pro všechny ekonomicky aktivní osoby (je umožněna i dobrovolná účast v systému),
- systém poskytuje náhradu příjmu v případě stáří (starobní důchod), invalidity (invalidní důchod) a úmrtí živitele (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod),
- systém je dávkově definovaný - konstrukce výpočtu důchodů je dvousložková:
  - o první složku tvoří základní výměra, která je jednotná (stejná) pro všechny druhy důchodů,
  - o druhou složku tvoří procentní výměra, jejíž výše je rozdílná podle délky doby pojištění a výši příjmů dosažených v rozhodném období před přiznáním důchodu,
- systém neobsahuje žádná omezení výše důchodu stanovená pevnou částkou nebo procenty (pokud nebereme v úvahu redukci "příjmů" při výpočtu důchodu), a to ani v případě nároku na pozůstalostní dávky po jednom zemřelém,
- systém je jednotný (s určitou odchylkou pro osoby samostatně výdělečně činné, která se týká způsobu stanovení vyměřovacího základu pro pojistné na sociální zabezpečení); to platí i pro cizince ze třetích zemí, kterým vzniknou stejné

nároky ze základního důchodového pojištění jako ostatním pojištěncům, a to při splnění stejných podmínek,

- systém je dynamický (řada prvků konstrukce výpočtu důchodu se každoročně „automaticky“ upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji, a to včetně indexování vyměřovacích základů),

„Prvky konstrukce výpočtu důchodu:

1. rozhodné období, z něhož se zjišťují příjmy pro výpočet důchodu,
2. vyměřovací základy,
3. všeobecné vyměřovací základy,
4. přepočítací koeficient pro úpravu naposledy stanoveného všeobecného vyměřovacího základu,
5. koeficienty nárůstu všeobecných vyměřovacích základů,
6. osobní vyměřovací základ,
7. výpočtový základ“ (MPSV, 2011).

Podle odstavce (2) § 4 zdp se výše důchodu skládá „ze základní výměry a z procentní výměry. Základní výměra se stanoví procentní sazbou z průměrné mzdy a procentní výměra se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu, jde-li o důchody starobní a invalidní, nebo z procentní výměry důchodu zemřelého, jde-li o důchody vdovské a vdovecké, nebo sirotčí“ (zákon č. 155/1995 Sb.). „Dobou pojištění je po 31. prosinci 1995 doba účasti na pojištění osob uvedených v § 5 odst. 1 a v § 5 odst. 4, za kterou bylo v České republice zapláceno pojistné a osob uvedených v § 6, za kterou bylo v České republice zapláceno pojistné, a to nejdříve ode dne zaplacení pojistného“ (§ 11 zákon č. 155/1995 Sb.). Jestliže se kryjí doby pojištění navzájem, započte se pro stanovení celkové doby pojištění jen ta doba, jejíž zápočet je pro pojištěnce výhodnější.

Průběžně financovaný (PAYG) systém je založený na tom, že poplatníci odvádějí do systému prostředky, ze kterých jsou ve stejném momentu vypláceny dávky současným důchodcům. Poplatníci povinného důchodového pojištění (I. pilíře) jsou vyjmenováni v § 3 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Pojistné podle § 4 stejného zákona „se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období“. Vyměřovacím základem

zaměstnanec pro pojistné na důchodové pojištění se rozumí „úhrn příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob podle zákona o daních z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském pojištění“ (odst. (1) § 5 zákon č. 589/1992 Sb.). Výpočtový základ se zjistí „redukcí osobního vyměřovacího základu. První redukční hranice činí 44 % průměrné mzdy. Druhá redukční hranice je stanovena na 4násobek průměrné měsíční mzdy. Do první redukční hranice se částka neredukuje (započítává se plně), zápočet mezi první a druhou redukční hranicí činí 26 %. K částce nad druhou redukční hranicí se nepřihlíží“ (MPSV, 2011). „Vyměřovacím základem zaměstnavatele je částka odpovídající úhrnu vyměřovacích základů jeho zaměstnanců“ (§ 5a zákon č. 589/1992 Sb.). Vyměřovací základ osoby samostatně výdělečně činné je podrobně popsán v § 5b zákona č. 589/1992 Sb. „Rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ, je kalendářní měsíc, za který se pojistné platí, pokud se dále nestanoví jinak“ (§6 zákon č. 589/1992 Sb.). Sazby pojistného (uvedené v § 7 zákona č. 589/1992 Sb.) činí:

- a) pro zaměstnavatele 25 % z vyměřovacího základu, z toho 2,3 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti,
- b) pro zaměstnance 6,5 % z vyměřovacího základu,
- c) pro osoby samostatně výdělečně činné 29,2 % z vyměřovacího základu uvedeného v § 5b odst. 1 a 2, z toho 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti,
- d) pro osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění 28 % z vyměřovacího základu,
- e) pro zahraničního zaměstnance 2,3 % z vyměřovacího základu.

„Zaměstnavatel je povinen odvádět i pojistné, které je povinen platit zaměstnanec. Pojistné odvedené za zaměstnance srazí zaměstnavatel z jeho příjmů, které mu zúčtoval. Zaměstnavatel je povinen sám vypočítat pojistné, které je povinen odvádět. Zaměstnavatel odvádí pojistné za jednotlivé kalendářní měsíce. Pojistné za kalendářní měsíc je splatné od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. Pojistné se odvádí na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení“ (§ 8 zákon č. 389/1992 Sb.). „Česká správa sociálního zabezpečení a okresní správy sociálního zabezpečení jsou správními úřady. Česká správa sociálního zabezpečení je účetní jednotkou. Pro účely hospodaření s majetkem státu, včetně prostředků státního rozpočtu, účetnictví, služebních vztahů

státních zaměstnanců a pracovněprávních vztahů mají okresní správy sociálního zabezpečení postavení vnitřních organizačních jednotek České správy sociálního zabezpečení“ (odst. (1) § 3a zákon č. 582/1991 Sb.).

Pravidelně dochází ke zvyšování vyplácených důchodů, tzv. valorizace penzí, která má taková základní pravidla:

- „vyplácené důchody se zvyšují pravidelně každý rok v lednu; odchylný postup je stanoven pouze při vysoké inflaci (aspoň 5 %),
- zvýšení důchodů zákon stanovuje tak, aby u průměrného starobního důchodu činilo 100 % růstu cen a dále též jednu třetinu růstu reálné mzdy; základní výměra důchodu (9 % průměrné mzdy) je zvyšována na základě růstu průměrné mzdy a procentní výměra na základě růstu spotřebitelských cen“ (MPSV, 2011).

Aby byl občanům přiznán starobní důchod, musí mít potřebnou dobu pojištění a dosáhnout stanoveného věku (tj. věku odchodu do důchodu). V případě nesplnění podmínek, resp. nepřiznání starobního důchodu, mohli občané (za splnění určitých podmínek) požádat o důchod před dosažením důchodového věku, resp. zvolit možnost dochodu do tzv. předčasného důchodu. Před rokem 2010 existovaly dva typy předčasného starobního důchodu: trvale krácený a dočasně krácený. V obou případech bylo podmínkou získání 25 let pojištění. Do předčasného starobního důchodu (trvale kráceného) podle § 31 „mohli lidé odejít až 3 roky před dosažením důchodového věku“. Tento typ předčasného důchodu byl využíván častěji. Nevýhodou takové penze je, že důchod už nikdy nebude přepočítán a zůstane trvale krácen. Ke krácení docházelo za každých, i započatých 90 kalendářních dní doby předčasnosti. „Procentní výměra důchodu se snižuje o 0,9 % výpočtového základu za každé takové 90tidedenní období“. Nárok na dočasně krácený předčasný starobní důchod měli lidé, kteří pobírali alespoň 5 let nepřetržitě plný invalidní důchod, nárok na tento důchod jim zanikl nejpozději ke dni 31. 12. 2006 a ke dni odnětí tohoto důchodu do dosažení důchodového věku jim chybělo nejvýše 5 let. „Procentní výměra tohoto typu předčasného starobního důchodu je dočasně krácena o 1,3 % výpočtového základu za každých, i započatých 90 kalendářních dnů doby předčasnosti. Ode dne dosažení důchodového věku lze tento důchod přepočítat, tedy přiznat řádný starobní důchod“ (zákon č. 155/1995 Sb.). Rozdíl ve výši standardních a předčasných

důchodů je patrný z údajů České správy sociálního zabezpečení o průměrných důchodech. Podle evidence ČSSZ průměrná výše standardních starobních důchodů v srpnu 2009 činila 10 382 Kč, výše trvale krácených důchodů činila 8 876 Kč a výše dočasně krácených důchodu činila 8 414 Kč. K 31. 8. 2009 evidovala ČSSZ celkem 337 912 předčasných důchodů trvale krácených a 2 991 předčasných důchodů dočasně krácených.

Od roku 2010 se změnila některá ustanovení zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Byl stanoven důchodový věk a potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod a ke změnám došlo i při stanovení výše tohoto důchodu. „Ke zvyšování důchodového věku došlo dále s účinností od 30. 9. 2011 z důvodu nálezu Ústavního soudu č. 135/2010 Sb., který shledal ustanovení § 15 zákona č. 155/1995 Sb., které zakotvuje způsob stanovení výpočtového základu, z něhož se vypočítává procentní výměra důchodu, tedy i výši tzv. redukčních hranic, protiústavním. Samotnou existenci redukčních hranic jako jednoho z prvků konstrukce výpočtu důchodu však nezpochybnil. Podle názoru ÚS právní úprava v této věci ve svých důsledcích a v kombinaci s ostatními parametry a konstrukcí důchodového systému dostatečně negarantovala ústavně zaručené právo na přiměřené hmotné zabezpečení podle čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a vedla k neakceptovatelné nerovnosti mezi různými skupinami pojištěnců. Toto ustanovení bylo podle nálezu ÚS v rozporu s čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod garantujícími rovnost obecně i rovnost v základních právech zaručených ústavním pořádkem. ÚS proto toto ustanovení s účinností od 30. září 2011 zrušil. ÚS dal svým nálezem prostor nejen pro úpravu parametrů tzv. redukčních hranic, ale i pro přijetí dalších opatření, která zvýšila ekvivalenci (zásluhovost) v základním důchodovém pojištění obecně. Novela zákona o důchodovém pojištění proto obsahovala i návrhy dalších opatření, která se zrušením § 15 zákona o důchodovém pojištění sice přímo nesouvisela, ale měla přispět ke zlepšení finanční udržitelnosti základního důchodového pojištění a zpřesnit právní úpravu“ (MPSV, 2012).

Podle Bezděka existovaly před rokem 2013 dvě možnosti vedoucí k získání nároku na starobní důchod, „ta první znamenala přispívat do systému po dobu alespoň 25 let a dosáhnout věku pro odchod do důchodu, druhou možností bylo platit příspěvky do systému alespoň 15 let a být starší 65 let. Příspěvková sazba do systému činila 26 % hrubé mzdy a byla placena jak zaměstnanci (6,5 %), tak i zaměstnavateli (19,5 %). Příspěvky byly daňově odečitatelná položka ze základu daně z příjmů (právnických

i fyzických osob). Státní penzijní systém byl povinný a míra pokrytí dosahovala prakticky 100 %. Zákonem stanovený věk pro odchod do důchodu se postupně zvyšoval. V případě mužů ze 60 let v roce 1995 na 62 let od roku 2007, u žen šlo o zvýšení z 53 až 57 let (v závislosti na počtu dětí, které žena vychovala) na 57 až 61 let ve stejném časovém období“ (Bezděk, Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky, 2000).

Podle údajů České správy sociálního zabezpečení bylo v ČR k 31. 3. 2012 celkem 2 871 453 důchodců, z toho 2 340 218 starobních důchodců (tj. 81,5 %), 442 543 invalidních důchodců (jedná se o invalidní důchody pro invaliditu prvního, druhého nebo třetího stupně) a 715 889 pozůstalostních důchodců (vdovských, vdoveckých, sirotčích). Průměrná výše starobního důchodu podle ČSSZ činila 10 740 Kč, z toho u mužů 11 908 Kč a u žen 9 750 Kč (jedná se o sólo vyplácené starobní důchody vč. předčasných bez souběhů s pozůstalostním). Průměrný věk penzistů pobírajících starobní důchod byl v 68,5 let - muži 70, ženy 67 let. „Na druhou stranu ČSSZ evidovala k 31. 3. 2012 celkem 4 933 997 poplatníků pojistného na důchodové pojištění, zatímco ve stejném období roku 2011 to bylo 4 923 898. Na jednoho důchodce tak přispívalo 1,72 poplatníka. Při počtu 2 340 218 starobních důchodců na jednoho starobního důchodce přispívalo 2,11 poplatníků pojistného“ (ČSSZ, 2012). Podle tabulky č. 1 je zřejmé, že (v obd. 2007 – 2012) poměr počtu poplatníků pojistného na jednoho starobního důchodce má klesající tendenci a to v důsledku nižší porodnosti a zvyšujícímu se počtu důchodců.

II. pilíř – penzijní připojištění se státním příspěvkem

II. pilířem se v českém penzijním systému (před r. 2013) rozumělo dobrovolné spoření u soukromých penzijních fondů, které vzniklo v roce 1994 přijetím zákona č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Tento zákon upravuje penzijní připojištění se státním příspěvkem u penzijních fondů, činnost penzijních fondů a státní dozor nad penzijním připojištěním a změny některých zákonů souvisejících se zavedením penzijního připojištění. Účastníkem penzijního připojištění se mohla stát fyzická osoba starší 18 let, která uzavřela s penzijním fondem platnou smlouvu. Fyzická osoba musí mít trvalý pobyt na území České republiky, nebo na území jiného členského státu Evropské unie a musí být účastna důchodového pojištění (nebo požívat důchod z českého důchodového pojištění) nebo být účastna veřejného zdravotního pojištění v ČR.

Podle § 2a tohoto zákona je u penzijního připojištění „zakázána diskriminace účastníků zejména z důvodů pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu, zdravotního stavu nebo věku.“ To znamená, že všichni účastníci mají stejné podmínky a mohou si svobodně zvolit výši svého příspěvku. Penzijní fond byl právnickou osobou, akciovou společností, která musela mít základní kapitál nejméně 50 mil. Kč a který musel být tvořen pouze peněžitými vklady. Ke vzniku a činnosti penzijního fondu bylo potřeba povolení od České národní banky v součinnosti s Ministerstvem práce a sociálních věcí. Jednotlivé orgány penzijního fondu musí mít předepsaný počet členů, a to: představenstvo nejméně pět členů a dozorčí rada nejméně tři členy (příčemž počet jejích členů musí být dělitelný třemi). Každý penzijní fond musel mít statut a penzijní plán, přičemž statut musel obsahovat: „a) rozsah činnosti penzijního fondu, b) zaměření a cíle investiční politiky penzijního fondu, zejména druhy majetkových hodnot, které budou pořizovány z peněžních prostředků penzijního fondu, c) zásady hospodaření penzijního fondu, d) způsob použití zisku, e) obchodní firmu a sídlo depozitáře, f) způsob zveřejňování zpráv o hospodaření s majetkem penzijního fondu a změnách statutu a informaci o tom, kde lze tyto zprávy obdržet (§ 10 zákon č. 42/1994 Sb.). Penzijní plán musel obsahovat: „a) druhy penzí a ostatních dávek penzijního připojištění, b) podmínky nároku na dávky penzijního připojištění a jejich výplatu, c) způsob výpočtu dávek poskytovaných z penzijního připojištění, d) důvody vypovězení penzijního připojištění, e) výši příspěvků, f) podmínky odkladu nebo přerušování placení příspěvků a změny výše příspěvků, g) pravidla a způsob placení příspěvků a postup při neplacení a opožděném nebo nesprávném placení příspěvků, h) podmínky převzetí peněžních prostředků z penzijního připojištění u jiného penzijního fondu a úpravu nároků na základě tohoto převzetí, i) zásady, podle kterých se účastníci včetně příjemců penzí podílejí na výnosech hospodaření penzijního fondu“ (§ 11 zákon č. 42/1994 Sb.). Penzijní připojištění vzniká na základě smlouvy mezi účastníkem (fyzická osoba) a penzijním fondem, a to dnem stanoveným ve smlouvě. V § 19 jsou vyjmenovány podmínky, za kterých zaniká penzijní připojištění. Z penzijního připojištění se poskytují tyto dávky (které se vyplácejí na základě žádosti oprávněného):

- a) penze, kterou se rozumí doživotní pravidelná výplata peněžní částky, a jde-li o pozůstalostní penzi, výplata peněžní částky po dobu stanovenou penzijním plánem,
- b) jednorázové vyrovnání,
- c) odbytné (§ 20 zákon č. 42/1994 Sb.).

Každý účastník si ve své smlouvě mohl zvolit možnost výplaty dávek ze své smlouvy o penzijním připojištění:

- a) starobní penze, je-li podmínkou nároku dosažení věku stanoveného penzijním plánem,
- b) invalidní penze, je-li podmínkou nároku přiznání invalidního důchodu z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně,
- c) výsluhové penze, je-li podmínkou nároku dosažení doby penzijního připojištění stanovené penzijním plánem,
- d) pozůstalostní penze, je-li podmínkou nároku úmrtí účastníka (§ 21 zpp).

Podmínkou nároku na starobní a pozůstalostní penzi je (podle odst. (2) § 21) placení příspěvků na penzijní připojištění po určitou dobu stanovenou penzijním plánem, která musí činit nejméně 36 kalendářních měsíců a nesmí být delší než 60 kalendářních měsíců, přičemž dobu 36 kalendářních měsíců nelze v penzijním plánu snížit. Podmínkou nároku na starobní penzi však je, aby pojištěná doba činila nejméně 60 kalendářních měsíců, přičemž tuto dobu nelze v penzijním plánu snížit; pojištěná doba nesmí být přitom delší než 120 kalendářních měsíců. Podmínkou nároku na výsluhovou penzi je, aby pojištěná doba činila nejméně 180 kalendářních měsíců, a nároku na uvedenou invalidní penzi, aby pojištěná doba činila nejméně 60 kalendářních měsíců, přičemž tyto délky pojištěné doby nelze v penzijním plánu snížit. Věk stanovený pro nárok na starobní penzi musí být stejný pro ženy i muže, a nesmí být nižší než 60 let (penzijní plán nesmí stanovit věk nižší). Starobní, invalidní a výsluhová penze náleží jen účastníkovi, kdežto pozůstalostní penze náleží fyzické osobě (resp. fyzickým osobám – může jich určit více), kterou účastník určil ve smlouvě.

V případě vzniku nároku na jednorázové vyrovnání namísto penze (podmínky stanoví penzijní plán) a po doručení písemné žádosti o jeho výplatu je penzijní fond povinen vyplatit jednorázové vyrovnání do konce kalendářního čtvrtletí následujícího po měsíci, na který byl poslední příspěvek účastníka zaplacen.

Odbytné (jehož výše se stanoví jako součet příspěvků zaplacených účastníkem a podílu na výnosech penzijního fondu bez státních příspěvků, které je penzijní fond povinen vrátit ministerstvu) náleží buďto účastníkovi, „který zaplatil příspěvky alespoň na 12 kalendářních měsíců a jehož penzijní připojištění zaniklo výpovědí nebo dohodou, pokud mu není vyplácena penze. Nebo náleží fyzickým osobám určeným ve smlouvě, pokud účastník zemřel a nebyla mu vyplácena penze nebo vyplaceno jednorázové vyrovnání a pokud nevznikl nárok na pozůstalostní penzi nebo pokud se nároku na pozůstalostní penzi všechny fyzické osoby určené ve smlouvě písemně vzdaly“ (§ 23 zákon č. 42/1994 Sb.).

Každý účastník si mohl zvolit výši měsíčního příspěvku podle svého uvážení, ale měsíční úložka nesměla být nižší než částka, za kterou byl nárok na státní příspěvek. Výši měsíčního příspěvku si mohl účastník libovolně měnit po oznámení penzijnímu fondu. Účastníkovi mohly na penzijní připojištění přispívat třetí osoby (např. zaměstnavatelé, rodinní příslušníci apod.). Ve propěch účastníků se měsíčně připisuje ze státního rozpočtu také státní příspěvek, který se odvíjí od výše měsíčního příspěvku účastníka. Do 30. 11. 2012 byly (podle odst. (2) § 29 zákona č. 42/1994 Sb.) limity přiznání státního příspěvku takovéto:

Tabulka č. 11: Státní příspěvek k penzijnímu připojištění

příspěvek účastníka v Kč	státní příspěvek v Kč
100 až 199	50 + 40 % z částky nad 100 Kč
200 až 299	90 + 30 % z částky nad 200 Kč
300 až 399	120 + 20 % z částky nad 300 Kč
400 až 499	140 + 10 % z částky nad 400 Kč
500 a více	150 Kč.

Zdroj: zákon č. 42/1994 Sb., vlastní zpracování.

Vláda může podle odst. (6) § 29 zpp nařízením zvýšit výši státního příspěvku.

Výsledkem hospodaření penzijního fondu musí být alespoň tzv. kladná nula, tzn. že klienti mají garantováno nezáporné zhodnocení vkladů. V případě, že by se situace na trhu investic nevyvíjela příznivě, klienti by v nejhrošším možném scénáři neměli žádný výnos. Penzijní fond by jim ale nesměl strhnout peníze z jejich příspěvků, tedy záporný výnos.

Penzijní připojištění bylo v ČR celkem rozšířenou formou spoření a počet účastníků neustále rostl. Graf č. 1 zobrazuje vývoj počtu klientů penzijního připojištění

od jeho vzniku v roce 1995 až do jeho uzavření v roce 2012. Zvláště v posledních dvou měsících (tj. říjen a listopad 2012) jednotlivé penzijní fondy realizovaly masivní reklamní kampaně ve smyslu „využijte poslední možnost a sjednejte si penzijní připojištění za stávajících výhodných podmínek“. Díky tomu tak tento produkt dosáhl znatelných přírůstků klientů. Podle dat Asociace penzijních společností bylo za říjen a listopad 2012 uzavřeno 474 424 nových smluv. Oproti roku 2011 šlo o 12% meziroční nárůst. Ke konci roku 2012 evidovaly penzijní fondy celkem 5 150 415 účastníků penzijního připojištění se státním příspěvkem. Což pro srovnání znamenalo, že ze všech občanů České republiky starších 20 let (podle ČSÚ: 8 445 564 lidí k 1. 7. 2012), mělo smlouvu o penzijním připojištění celých 60 %. Průměrný měsíční příspěvek klienta byl v tomto období 465 Kč (o 3,5 % více než na konci 3. čtvrtletí 2012). Vzrostl také počet smluv s příspěvkem zaměstnavatele (o 5,2 % více než na konci roku 2011), k 31. 12. 2012 činil 992 953 lidí s průměrným příspěvkem (od zaměstnavatele) 700 Kč měsíčně (i tento ukazatel byl oproti předchozímu roku vyšší, a to o 4,9 %).

Další možnosti individuálních forem zabezpečení díky produktům komerčních pojišťoven jsou upraveny zákonem č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

Demografický vývoj

Působením různých vlivů dochází ve světě, ale také v České republice k demografickým změnám ve smyslu stárnutí populace. Tento proces bude podle prognózy Českého statistického úřadu uveřejněné v lednu 2012 v budoucnu ještě markantnější. „Demografické stárnutí je proces, při němž se postupně mění věková struktura obyvatelstva takovým způsobem, že se zvyšuje podíl seniorů a snižuje se podíl dětí mladších 15 let, tzn. starší věkové skupiny rostou početně relativně rychleji než populace jako celek. Hlavní příčinou demografického stárnutí je spolu s poklesem porodnosti trvalý pokles specifických měr úmrtnosti vedoucí k prodlužování naděje dožití a tím k častějšímu dožívání se vyššího a vysokého věku“ (Svobodová, 2012). Následky stárnutí obyvatelstva se promítají do všech oblastí sociálního a ekonomického vývoje státu. Mezi nejčastější otázky vyvolávané změnou věkové struktury obyvatel se řadí ty, které souvisejí s udržitelností důchodového systému (jeho financování), zvyšováním nákladů na sociální

politiku a zdravotní systém. Tento proces se ovšem promítá i mimo ekonomickou sféru, např. v postavení seniorů ve společnosti (související s diskriminací), do mezigeneračních vztahů a vztahů uvnitř rodiny.

S přihlédnutím k faktu, že proces stárnutí je součástí širší (a delší) proměny organismu, není snadné jednoznačně definovat okamžik, kdy končí střední věk a začíná stáří. Proto existuje celá řada metod ke zjištění objektivního měřítka stáří. Nejčastěji se užívá kalendářní věk, který je ale sám o sobě, bez bližších informací o daném člověku, pouze náhodně zvolené číslo. Ve vyspělých společnostech se za počátek stáří bere konec ekonomicky aktivního období, tj. odchod do důchodu. Jedinec se stává ekonomicky závislým na ostatních: na státu, na mladší generaci. Věk odchodu do důchodu se ve většině zemí přibližně pohybuje v intervalu od 60 do 65 let. Také gerontologové (tj. lékaři zabývající se zdravotními problémy starých lidí) považují začínající stáří v rozmezí od 60 do 65 let věku člověka a to z důvodu fyziologických a psychických proměn. V tomto kontextu Vohralíková a Rabušic uvádějí, že „konvenčně se v současné době pracuje s věkovou hranicí 60 nebo 65 let, ovšem bez existence jednoznačných objektivních odůvodnění. Určení věkové hranice stáří je totiž především konvencí a sociálním konstruktem, který vznikl z potřeb administrativy sociálního státu.“ (Vohralíková, Rabušic 2004). V kontextu s výše popsánymi skutečnostmi, budou pro účely této práce uvažováni senioři jako lidé starší 65 let.

Ve většině vyspělých zemí světa je stárnutí populace způsobeno jak nízkou plodností žen, tak i prodlužováním naděje dožití. Proces stárnutí je zobrazen v populační projekci, kde je nastíněn trend budoucího populačního vývoje a poukázány změny ve věkovém složení. Tyto změny jsou neodvratitelné a v případě České republiky budou velmi výrazné.

Podle aktualizované projekce Stárnutí obyvatelstva z roku 2011 (která vychází ze střední variatny projekce z roku 2009 a nejsou v ní zahrnuta data ze Sčítání lidu 2011), se očekává výraznější růst naděje dožití, jak ukazuje Graf č. 3. V Grafu č. 4 je zobrazena věková struktura obyvatel v České republice v roce 2011. Podle autorů této projekce je toto věkové složení „velice nepravidelné a budoucí vývoj bude do značné míry determinován současnými nepravidelnostmi věkového složení. Jednotlivými věkovými kategoriemi budou procházet silné a slabé ročníky narozené v někdejších vlnách vysoké a nízké porodnosti, které budou spolu s očekávanými demografickými trendy plodnosti, úmrtnosti

a migrace měnit počty osob v jednotlivých věkových skupinách“ (Štyglerová, Šimek, ČSÚ, 2011). Ani migrace obyvatel výrazně neovlivní stárnutí české populace. Tento ukazatel je zobrazen v Grafu č. 5. S uvažovanou migrací je předpokládán růst počtu obyvatel až do roku 2027 na 10,804 mil. Bez migrace je předpokládán růst počtu obyvatel jen do roku 2013 (tj. o 14 let dříve než s uvažovanou migrací) na 10,538 mil. Vývoj migrace je podle Štyglerové jen obtížně předvídatelný, a to vzhledem k její silné vnější podmíněnosti (legislativní opatření, ekonomická situace v ČR a v potenciálních zdrojových zemích). Nelze ani vycházet z dlouhodobých časových řad ukazatelů migrace. „Na druhou stranu nezahrnutí migrace do projekce by přineslo těžko představitelné výsledky, např. pokles počtu obyvatel koncem století pod hranici šesti milionů obyvatel, tedy o 43 %,“ připomíná. Cizinci v současné době tvoří přibližně čtyři procenta obyvatel ČR. „Třeba v sousedním Rakousku představují desetinu společnosti a ve Švýcarsku víc než pětinu. Pokud by i do Česka dál proudili, mohl by jejich podíl do poloviny století vzrůst zhruba na 14 procent a na počátku příštího století by už každý třetí obyvatel republiky mohl být cizinec. V Česku by jich tak mohlo žít kolem 2,7 milionu“ (ČSÚ, 2012). Ve všech vypočítávaných alternativách je podle ČSÚ očekáván růst úmrtnosti (zvýšený ve 30. letech 21. století způsobený procházející úmrtností silných poválečných ročníků). „Následujících dvacet let bude počet zemřelých spíše stagnovat, po roce 2060 je očekáván opět rostoucí trend počtu zemřelých s vrcholem kolem roku 2070 (až 150 tis. zemřelých ročně), následovaný poklesem do počátku devadesátých let“ (ČSÚ, 2012). Počty zemřelých by se poté měly vrátit na úroveň přibližně 125 až 127 tisíc osob ročně (tj. hodnoty 30. let 21. století).

„V nejbližších desetiletích se stále budou projevovat demografické „vlny“. Například generace narozené v polovině sedmdesátých let minulého století budou ještě v polovině tohoto století stále nejpočetnějšími generacemi populace České republiky. Tyto nepravidelnosti dosavadního vývoje, resp. posouvání početně silných populačních ročníků do důchodového věku, očekávané další zlepšování úmrtnostních poměrů a úroveň plodnosti pod hranicí prosté reprodukce podstatně změní věkovou strukturu obyvatelstva České republiky směrem k rychlému a výraznému stárnutí“ (ČSÚ, 2012).

V horizontu roku 2101 (konec projekce) je rozdíl v počtu obyvatel dle alternativy s a bez migrace v celkovém úhrnu 2,8 mil. „Věková struktura obyvatel ČR se významně změní – populace výrazně zestárne. Až do roku 2060 bude každoroční růst podílu osob

65+ v populaci, na 34,3 % k 1. 1. 2060. Podíl osob ve věkové skupině 15-64 se sníží; ve 2. polovině století bude oproti současnému stavu nižší o 15-16 procentních bodů. O 2,5 procentního bodu se také sníží podíl dětí v populaci“ (Štyglerová, Šimek, ČSÚ, 2011). Tyto skutečnosti ilustruje Graf č. 6. Z předchozích údajů je patrné, že bude docházet k nárůstu počtu seniorů (způsobený zlepšováním úmrtnostních poměrů), tj. obyvatel starších 65 let. Tuto věkovou skupinu lze rozdělit na: 1. kategorie 65+, 2. kategorie 75+, 3. kategorie 85+. „Nejrychleji bude přibývat osob v nejvyšším věku – počet lidí ve věku nad 85 let se v maximu v roce 2068 zvýší až na 6,6 násobek oproti roku 2011 (2011: 154,5 tis.; 2068: 1,022 mil.) – z čehož plyne, že každý desátý obyvatel bude starší 85 let. Kategorie 65+ bude mít svoje maximum okolo roku 2060, tj. 2,17 násobek oproti roku 2011“ (Štyglerová, Šimek, ČSÚ, 2011). Početní strukturu seniorů zobrazuje Graf č. 7. S růstem počtu seniorů v populaci, se bude zvyšovat tlak na růst ekonomicky aktivního obyvatelstva (tedy lidí ve věku 20 – 64 let), aby bylo zajištěno financování I. pilíře důchodového systému. Ovšem podle Štyglerové a Šimka se vlivem dalšího (resp. neomezeného) prodlužování důchodového věku zpomalí pokles počtu ekonomicky aktivních osob. Tato slova dokládá Graf č. 8. Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo dělíme na dvě věkové skupiny, a to děti (lidé ve věku od 0 do 19 let) a senioři (lidé ve věku nad 65 let). Z těchto ekonomicky neaktivních skupin obyvatel bude v budoucnu výrazně početnější skupina seniorů než skupina dětí do 15 let. „Proces stárnutí obyvatelstva lze charakterizovat rovněž pomocí indexů závislosti, které vyjadřují poměr mezi dětskou, resp. postproduktivní složkou obyvatel a osobami ve věku 20-64 let“ (Svobodová, 2012). „Zatímco dnes na jednu osobu ve věku 0 až 19 let a 65+ připadají skoro dvě osoby ve věku 20 až 64, tak v období let 2054-64 bude počet ekonomicky neaktivních osob vyšší než počet ekonomicky aktivních osob. V období 2085-2093 budou tyto skupiny opět vyrovnány. Po odhadu ekonomicky aktivního obyvatelstva (z výpočtu odhadu osob s nárokem na starobní důchod) bude index ekonomického zatížení (tj. poměr osob ve věku 0-19 a 65+ na osobách ve věku 20-64) v závěru prognózovaného období (po roce 2077) nižší než dnes“ (Štyglerová, Šimek, ČSÚ, 2011) K těmto informacím se vztahuje Graf č. 9.

Počet ekonomicky aktivních obyvatel (skupina lidí ve věku 20-64 let) bude mít v čase klesající tendenci, zmírnění poskytne plánované prodlužování důchodového věku (např. pro ročník narození 2025 je důchodový věk 75 let). Věková struktura ekonomicky aktivních obyvatel bude ovlivněna hlavně průběhem silných a slabých populačních ročníků

tímto věkovým intervalem. Neuskutečněné hypotézy migrace by znamenaly pokles obyvatelstva (vč. ekonomicky aktivních lidí).

Z výše uvedených dat je patrné, že podíl seniorů poroste. „Nyní představují necelých 16 procent, za 20 let už by to mohla být skoro čtvrtina a za půl století už třetina společnosti“ (ČSÚ, 2012). Důsledkem z těchto dat vyplývajícím bude výrazný nárůst počtu osob nárokujících starobní důchod. Tento nárůst podle Českého statistického úřadu určitě nastane, schválený posun důchodového věku ovšem tento nárůst výrazně potlačí. Největší počet seniorů se očekává okolo roku 2060 – v tu dobu se může přehoupnout přes 3 miliony osob (což je cca o 841 tisíc víc v porovnání se stavem k počátku roku 2010 – 2,167 milionu osob).

Opatření důchodové reformy spočívající v posouvání věkové hranice pro odchod do důchodu navázané na prodlužování délky života, může výrazně zmírnit stav v nejhrošším období. Na druhou stranu je důležité vytvářet podmínky pro zaměstnávání starších pracovníků. K tomuto může napomoci např. možnost pracovat na zkrácený úvazek, kterého již nyní vedle matek s malými dětmi často využívají právě senioři.

V souvislosti s propočítáváním vývoje počtu a stárnutí obyvatel v České republice i se zahrnutím migrace a předpokládaným přistěhovalectvím cizinců, je třeba zmínit i výsledky průzkumu Centra výzkumu veřejného mínění při Akademii věd (CVVM) zveřejněného v březnu 2014. Toto šetření zjišťovalo názory české veřejnosti na cizince žijící v České republice. Jak ukazují výsledky šetření, „polovina (51 %) českých občanů soudí, že v České republice žije příliš mnoho cizinců. Že je cizinců u nás přiměřeně, si myslí více než dvě pětiny (42 %) veřejnosti a jen minimum lidí (1 %) se domnívá, že u nás pobývá příliš málo cizinců. 6 % dotázaných neumělo na tuto otázku odpovědět. Rozdíly v názorech se projevují především podle věku a osobní zkušenosti s cizinci. Možnost příliš mnoho relativně častěji uváděli lidé starší 60 let, důchodci, obyvatelé Prahy a ti, kteří mezi cizinci nemají přátele nebo známé. Lidé deklarující dobrou životní úroveň, dotázaní mající vysokoškolské vzdělání, mladí lidé ve věku do 29 let a ti s přáteli mezi imigranty se o něco častěji kloní k možnosti přiměřeně.“ (CVVM, 2014). Na tento fakt je tedy také potřeba brát zřetel, zejména se zvyšující se hrozbou teroristických útoků po světě, především ze strany islámských radikálů.

Plánování reformy

Otázka reformování systému penzí se v České republice diskutuje již od konce 90. let 20. století, resp. přelomu tisíciletí. Pravidelně si ji za své volební téma berou i politické strany před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Od počátků plánování reformy bylo jasné, že se reformou nezvrátí demografický vývoj. Cílem reformy mělo být uzpůsobení důchodového systému tak, aby s přihlédnutím k predikovanému demografickému vývoji, byl systém dlouhodobě finančně udržitelný.

První skupinou zabývající se inovací důchodového systému (jejíž podklady vyústily reformou v roce 2013), byl Výkonný tým pod vedením ekonoma Vladimíra Bezděka, jehož vznik umožnila tehdejší vláda premiéra Stanislava Grosse (koaliční vláda ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU). Činnost této tzv. Bezděkovy komise byla zahájena na podzim roku 2004 (závěrečná zpráva byla přednesena v roce 2005). Tato vláda deklarovala ve svém programovém prohlášení jako jednu z priorit, že „předloží Poslanecké sněmovně návrh reformy důchodového systému“ (Vláda ČR, 2004). Úkolem Výkonného týmu, který pracoval spolu s Týmem expertů (tedy odborných zástupců politických stran zastoupených v tehdejší Poslanecké sněmovně a zástupců premiéra, MPSV a MF) a Pracovní skupinou (složenou ze zástupců politických stran zajišťující těsnou kooperaci s Výkonným týmem) bylo „připravit odborné materiály týkající se důchodového systému vycházející ze zadání politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR“ (Závěrečná zpráva, Výkonný tým, 2005). Výkonný tým nejprve shromáždil podklady nutné pro plánování možných variant reformy penzí, tj. předpověď demografického vývoje a dlouhodobý makroekonomický scénář. Před samotnou modelací alternativ bylo třeba zvolit kritéria, podle kterých budou jednotlivé návrhy analyzovat. „I zde se podařilo dosáhnout shody na návrhu Výkonného týmu. V něm jsme akcentovali skutečnost, že rovnoměrná pozornost musí být věnována jak celkové finanční a sociální udržitelnosti, tak i dopadům na jednotlivé účastníky důchodového systému. Zároveň byla uzavřena dohoda s Týmem expertů, že budeme modelovat pouze povinnou část důchodového systému, nikoliv dobrovolné formy zabezpečení se na stáří“ (Bezděk, Závěrečná zpráva, Výkonný tým, 2005). Základní princip varianty České strany sociálně demokratické (ČSSD) spočíval ve vytvoření systému pomyslných individuálních účtů, na kterých by měl každý evidenci vlastních odvodů na důchodové zabezpečení, čímž by došlo k výraznému nárůstu

ekvivalence celého systému a k adaptaci demografickému vývoji. Jinak by ale podle ČSSD zůstal důchodový systém založen na PAYG schématu. Variantou Křesťanské a demokratické unie – československé strany lidové (KDU-ČSL) bylo „částečné vystoupení ze státního penzijního systému formou přesměrování části svých odvodů do soukromých systémů zabezpečení se na stáří podmíněné přidáním svých vlastních prostředků na kapitálové spoření“ (Závěrečná zpráva, Výkonný tým, 2005). Smyslem bylo důchodové zabezpečení založené na vícezdrojovém financování. Tedy podobný systém jako je nynější spoření ve II. pilíři. Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) byla pro zachování tehdejšího stavu důchodového systému. Od roku 2012 chtěli příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (ve výši 1,6%) převést do systému důchodového zabezpečení, čímž by se zvýšila sazba důchodového pojištění na 29,6 %. Návrhem Občanské demokratické strany (ODS) byl rovný důchod zajišťovaný prvním pilířem. Jednat se mělo o důchod pro všechny stejný a to ve výši 20 % průměrné mzdy. Snížit se měly povinné odvody do průběžného systému a tím klesnout míra státního zabezpečení a zároveň zvýšit prostor pro soukromé zajištění. Podle Unie svobody – demokratické unie (US-DEU) měl hlavní roli hrát reformovaný státní průběžně financovaný pilíř. Dojít mělo k nárůstu ekvivalence tehdejšího systému v spojení se změnami a k posílení úlohy soukromého důchodového spoření. Výkonný tým předložil svoje návrhy shrnuté v závěrečné zprávě vládě. Výkonný tým nebyl tím, kdo by měl pravomoc prosadit a zavést nějakou reformu, tento akt je plně v pravomoci Parlamentu ČR, jakožto představitele zákonodárné moci.

Druhou důležitou skupinou zabývající se otázkou penzijního systému v ČR a jeho reformou, byl Poradní expertní sbor (PES), založený v lednu 2010 ministry financí a práce a sociálních věcí (ve vládě odborníků premiéra Jana Fischera složené na půdorysu stran ODS, ČSSD a SZ), vedený opět Vladimírem Bezděkem – proto se hovoří o tzv. II. Bezděkově komisi. Tento sbor měl za cíl jednak aktualizovat projekci státního důchodového systému a také měl doporučit změny v důchodovém systému, které by jej učinily středně a dlouhodobě odolnějším vůči různým rizikům. Lze souhlasit s názorem Vladimíra Bezděka, „že dnešní důchodový systém v ČR je velmi nediverzifikovaný a extrémně solidární, což jej činí dlouhodobě riskantním v konečném důsledku jak pro stát, tak i z pohledu jednotlivce“. „Je nutné celospolečensky akceptovat, že pro zajištění finanční rovnováhy PAYG, a tudíž pro plné krytí jeho budoucích závazků zdroji, je nezbytné pokračovat v postupných parametrických úpravách. Je nutné tyto úpravy

s dostatečným předstihem občanům nastítnit, aby lidé měli čas se vhodným způsobem na novou situaci připravit a přizpůsobit. Toto poselství musí obdržet zejména generace dnešních třicátníků a mladší, kteří budou výrazně postiženi důsledky procesu stárnutí populace v ČR. Nedílnou součástí této zprávy mladším generacím musí být také fakt, že kdo si nebude dobrovolně spořit i nad rámec povinného reformovaného důchodového systému, bude riskovat značný pokles životní úrovně po odchodu do penze“ (Závěrečná zpráva, PES, 2010). Na základě analýz a výpočtů dospěl Poradní expertní sbor k závěrům, že je třeba český důchodový systém reformovat s cílem:

- zvýšit jeho diverzifikaci,
- nastavit fiskální udržitelnost,
- spravedlivěji rozložit mezigenerační břemeno v čase,
- určitým způsobem zvýšit jeho ekvivalenci.

PES považoval ve své závěrečné zprávě také za důležité zdůraznit, „že klíčovým předpokladem pro úspěšnou důchodovou reformu je nalezení výrazné společensko-politické shody nad její podobou a následně stabilita zvoleného řešení a jeho parametrů v čase. Toto je zásadní úkol představitelů politické scény, nikoliv ekonomů či expertů. Současně je nutné vzít v úvahu, že nejvhodnější doba pro důchodovou reformu v ČR již minula a času pro rozhodnutí tedy není nazbyt“ (Závěrečná zpráva, PES, 2010). Jak je známo, nebylo toto sdělení příliš vyslyšeno, nicméně vládní koalice ve složení ODS, TOP09 a Věci veřejné, schválila v listopadu 2011 soubor zákonů, souhrnně zvaný jako penzijní reforma. V té době opoziční strana ČSSD prostřednictvím svého předsedy Bohuslava Sobotky tvrdila: „Vládní důchodová reforma nebyla založena na širší shodě všech parlamentních politických stran. ČSSD si proto vyhrazuje právo v zájmu stabilizace veřejných rozpočtů takzvaný druhý soukromý pilíř buď zcela zrušit, nebo významně parametricky oslabit“ (iDnes.cz, 2012). Podobné výroky zřejmě způsobily celkovou nedůvěru občanů k reformě systému penzí a neochotu spořit si ve II. pilíři, tzv. důchodovém spoření.

3.4 Penzijní systém v ČR po reformě (po roce 2013)

Od 1. 1. 2013 došlo v českém důchodovém systému k celé řadě změn – soubor těchto změn se souhrnně nazývá penzijní reformou. Úpravou prošly oba pilíře systému: I. pilíř se upravil zejména v ohledu věku odchodu do důchodu a některých dalších

parametrů. Z penzijního připojištění se státním příspěvkem (tj. II. pilíř) se stalo doplňkové penzijní spoření (nově III. pilíř). Novým prvkem penzijního systému je od roku 2013 důchodové spoření (stávající II. pilíř).

I. pilíř

Podle údajů z Ministerstva práce a sociálních věcí 95 % příjmů českých důchodců plyne od státu z I. pilíře důchodového systému. Vzhledem k nepříznivému demografickému vývoji bylo potřeba upravit parametry I. pilíře systému. Většina těchto změn nabyla účinnosti již 1. 1. 2012 a v některých materiálech se hovoří o tzv. malé důchodové reformě. Jejím cílem bylo „zvýšit dlouhodobou finanční udržitelnost I. pilíře. Dále bylo nutné reagovat na nález Ústavního soudu, podle kterého by měla výše důchodu více zohledňovat výši prostředků, které občan zaplatí na povinném pojistném do I. pilíře“ (Manuál k důchodové reformě, 2012). Postupně se zvyšuje věk odchodu do důchodu tak, aby zůstala zachována doba strávená v důchodu 20 let. U žen se navíc tempo zvyšování důchodového věku zrychlí tak, aby se věk odchodu do důchodu sjednotil pro obě pohlaví. Pravidlo různého důchodového věku pro muže a pro ženy (navíc s přihlédnutím k počtu vychovaných dětí) není ve světě běžné a vytváří sociální nerovnováhu. V Grafu č. 2 je znázorněno, jak se bude postupně prodlužovat důchodový věk podle ročníku narození jednotlivce. Důchodový věk je upraven v § 32 zákona č. 155/1995 Sb. Pro pojištěnce narozené před rokem 1936 je věk odchodu do důchodu stanoven takto (u této skupiny nedošlo k žádné změně):

1. 60 let u mužů,
2. u žen:
  - a) 53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí,
  - b) 54 let, pokud vychovaly alespoň 3 nebo 4 dětí,
  - c) 55 let, pokud vychovaly alespoň 2 děti,
  - d) 56 let, pokud vychovaly alespoň 1 dítě,
  - e) 57 let.

Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977 je zaznamenán v Tabulce č. 3. U ročníků narozených po roce 1977 se důchodový věk stanoví tak, „že se k věku 67 let přičte takový počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu

mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1977“ (ČSSZ, 2014). Grafické znázornění prodlužujícího důchodového věku je v Grafu č. 2 v příloze.

Pro přiznání důchodu z I. pilíře je také (kromě dosažení důchodového věku) důležitá doba pojištění. Povinná doba pojištění se v závislosti na důchodovém věku postupně prodlužuje. Potřebná doba pro nárok na starobní důchod podle § 29 zdp je pro přehlednost zobrazena v následující tabulce:

Tabulka č. 12: Doba pojištění

dosažení důchodového věku	potřebná doba pojištění činí:
před rokem 2010	25 let
v roce 2010	26 let
v roce 2011	27 let
v roce 2012	28 let
v roce 2013	29 let
v roce 2014	30 let
v roce 2015	31 let
v roce 2016	32 let
v roce 2017	33 let
v roce 2018	34 let
po roce 2018	35 let

Zdroj: zákon č. 155/1995 Sb, vlastní zpracování.

„Pojištěnci, který ke dni dosažení důchodového věku nezískal potřebnou dobu pojištění, nemůže být starobní důchod k tomuto dni přiznán. K přiznání důchodu může případně dojít až následně od pozdějšího data, ke kterému již potřebnou dobu pojištění získal“ (ČSSZ, 2014).

Od 1. 1. 2010 zákon o důchodovém pojištění upravuje již jen jeden druh starobního důchodu před dosažením důchodového věku, tedy tzv. předčasný důchod. „Základní podmínkou, která musí být splněna, je získání potřebné doby pojištění. Nárok na tento důchod pak vzniká v závislosti na dosaženém důchodovém věku:

- pokud důchodový věk pojištěnce činí alespoň 63 let, vzniká nárok nejdříve dosažením věku alespoň 60 let, a za předpokladu, že do dosažení důchodového věku ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše 5 roků nebo

- je-li důchodový věk pojištěnce nižší než 63 let, nárok na předčasný starobní důchod vzniká nejdříve ode dne, od kterého do dosažení důchodového věku chybí nejvýše 3 roky“ (§ 31 zpd).

Platí, že o přiznání předčasného důchodu si musí účastník požádat sám a Česká správa sociálního zabezpečení jej může přiznat nejdříve ode dne podání žádosti. „Výše procentní výměry předčasného starobního důchodu činí za každý celý rok pojištění 1,5 % výpočtového základu měsíčně, pokud se nekryje s dobou účasti pojištěnce na důchodovém spoření, nebo 1,2 % výpočtového základu měsíčně, kryje-li se s dobou účasti pojištěnce na důchodovém spoření. Takto stanovená výše se snižuje za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne přiznání důchodu do dosažení důchodového věku o:

- 0,9 % výpočtového základu za období prvních 360 kalendářních dnů
- 1,2 % výpočtového základu za období od 361. kalendářního dne do 720. kalendářního dne
- 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne“ (ČSSZ, 2014).

II. pilíř – důchodové spoření

Novinkou v systému penzí je od 1. 1. 2013 důchodové spoření, které je upravené zákonem č. 426/2011 Sb. Důchodové spoření nabídlo možnost dobrovolného opt-outu, tj. možnost vyvedení určitých procent z I. pilíře na svůj soukromý účet a k tomu procenta ze svého. Účastník důchodového spoření je povinen platit pojistné na důchodové spoření (úhradu za zaměstnance provádí zaměstnavatel, kterému je nutné účast na důchodovém spoření nahlásit). Financování II. pilíře je složeno z 3% odvodů z hrubé mzdy účastníka (o tato 3 % je snížen odvod do I. pilíře) a z 2% úložky navíc z hrubé mzdy účastníka. Dále je příjmem také zhodnocení prostředků podle zvolené investiční strategie. Sazba pojistného na důchodové spoření je tedy 5 % z vyměřovacího základu, který je stejný jako pro důchodové pojištění (I. pilíř). Celkově účastník důchodového spoření odvádí na své důchodové zabezpečení o 2 % více, přičemž při účasti na důchodovém spoření je o 3 % sníženo pojistné na důchodové pojištění. Tato 3 procenta by jinak byla využita státem v rámci přerozdělovacích mechanismů na výplatu důchodu někomu jinému. Vzhledem k tomu, že se tak sníží odvod do I. pilíře, bude účastníkovi krácena procentní

výměra státního důchodu z I. pilíře. Výpadek důchodu z I. pilíře by měl být nižší než příjem z II. pilíře.

Příklad: Zaměstnanec s průměrnou měsíční mzdou 25 000 Kč. V případě, že si tento zaměstnanec zvolí možnost spoření ve II. pilíři, sníží se mu důchod vyplácený z I. pilíře o 2 procenta, tj. 500 Kč. Zároveň se mu ale na osobním účtu bude po celé období pracovní kariéry shromažďovat 5 % ze mzdy (tj. 1250 Kč) plus výnosy ze zhodnocení těchto úspor.

Důchodové fondy jsou obhospodařovány penzijními společnostmi. Každá penzijní společnost nabízí 4 fondy (dynamický, vyvážený, konzervativní a státních dluhopisů), které se liší investičními limity, strukturou spravovaného portfolia a s tím spojeným investičním rizikem. Z pojistné smlouvy o pojištění důchodu vzniká při splnění podmínek stanovených tímto zákonem nárok na:

- a) doživotní starobní důchod,
- b) doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let,
- c) starobní důchod na dobu 20 let, nebo
- d) sirotčí důchod na dobu 5 let.

Účastníkem důchodového spoření se může stát fyzická osoba, která platí důchodové pojištění (do I. pilíře) a dosáhla věku 18 let, pokud uzavře s penzijní společností smlouvu o důchodovém spoření nejpozději:

- a) do konce kalendářního roku, ve kterém dosáhne věku 35 let, nebo
- b) do 6 měsíců
  1. od 1. ledna 2013, nebo
  2. ode dne, od kterého byla poprvé od 1. ledna 2013 poplatníkem pojistného na důchodové pojištění.

Naopak se účastníkem nemůže stát fyzická osoba, které již byl přiznán starobní důchod podle zákona o důchodovém pojištění (zákon č. 426/2011 Sb.). Vstup do II. pilíře je dobrovolný, ale po vstupu do něj je povinnost setrvat do okamžiku vzniku nároku na dávky tj. do okamžiku přiznání důchodu z I. pilíře. Účast na důchodovém spoření vzniká registrací první smlouvy o důchodovém spoření v Centrálním registru smluv (informační systém veřejné správy, jehož správcem je Specializovaný finanční úřad). Penzijní společnost vede pro každého účastníka osobní důchodový účet, na kterém eviduje

prostředky účastníka a důchodové jednotky účastníka v jednotlivých důchodových fondech. Na rozdíl od ostatních dvou pilířů důchodového systému jsou naspořené prostředky ve II. pilíři v případě úmrtí účastníka předmětem dědického řízení. Dědění se rozlišuje pro jednotlivé varianty sjednané výplaty prostředků a s ohledem na jednotlivý případ úmrtí účastníka - ve spořicí nebo ve výplatní fázi (MF ČR, 2013). Pokud účastník II. pilíře zemře v průběhu spořicí fáze, stávají se veškeré naspořené prostředky součástí dědictví. „Pokud je dědicem osoba mladší 18 let, bude její dědický podíl převeden na pojistnou smlouvu o sirotčím důchodu a formou sirotčího důchodu jí bude vyplácen po dobu 5 let. Tento krok nijak neovlivňuje nárok na sirotčí důchod z prvního pilíře. Dědici staršímu 18 let věku, pokud je účasten důchodového spoření, bude jeho dědický podíl převeden na účet u jeho penzijní společnosti. Pokud zletilý dědic nebude účasten spoření, pak se mu dědický podíl vyplatí jednorázově v hotovosti“ (icv.vlada.cz, 2015). V případě smrti účastníka ve výplatní fázi, záleží na zvolené variantě výplaty:

- Jestliže si účastník zvolil rentu na 20 let a zemřel dříve než ji stihl vyčerpat, pak se jeho dědicům zbývající část vyplatí jednorázově.
- V případě, že si účastník zvolil jako výplatní schéma doživotní starobní důchod s pozůstalostní penzí na tři roky, bude penzijní společnost určené osobě (kterou účastník uvedl ve své smlouvě) vyplácet po tři roky penzi ve stejné výši, jako byla pro účastníka.
  - Pokud si účastník zvolí možnost pouze doživotní výplaty starobního důchodu, s jeho úmrtím výplata končí.

Účastníci II. pilíře jsou chráněni před vysokými poplatky za správu svých prostředků – tyto poplatky jsou omezeny zákonem č. 426/2011 Sb., a činí 0,3 % u důchodových fondů státních dluhopisů, 0,4 % u konzervativních fondů, 0,5 % u vyvážených fondů a 0,6 % u dynamických fondů.

Spolu se zavedením II. pilíře byla v české daňové soustavě upravena sazba daně z přidané hodnoty tak, aby dorovнала výpadky na příjmové stránce státního rozpočtu. Snížená sazba DPH vzrostla od 1. 1. 2012 z 10 na 14 %, základní sazba zůstala nezměněná na 20 procentech. Další zvyšování pokračovalo i od ledna 2013, kdy obě sazby DPH stouply o jeden procentní bod: ta snížená ze 14 na 15 a ta základní z 20 na 21 procent.

I z důvodu nedostatečné komunikace celé penzijní reformy a zřejmě i prohlášením tehdejší opoziční strany, že po nástupu do vlády II. pilíř zruší, se k důchodovému spoření

přihlásilo jen 83 tis. lidí. Přitom očekávání ze strany Asociace penzijních společností byla vysoká, např. podle vyjádření tehdejšího prezidenta APS Karla Svobody (Hospodářských noviny, 5. 3. 2013), kdy komentoval průběžné výsledky přírůstku nových klientů do II. pilíře: „Pokud se nám podaří tuto dynamiku růstu udržet, nemám ani v nejmenším strach, že by v červnu neměl druhý pilíř více než půl milionu klientů. Zájem lidí roste a ptají se na detaily stále častěji“. Po spuštění II. pilíře si jej v lednu 2013 sjednalo 4 624 lidí, za únor přibylo 8 880 nových klientů (proto byl prezident APS optimistický ve svém vyjádření). Nejúspěšnějšími měsíci (co do počtu nových účastníků) byly květen a červen, kdy se dohromady připojilo 46,5 tis. nových klientů (z toho 15 407 za květen a 31 084 za červen) - vývoj počtu účastníků za první rok trvání je zobrazen v Grafu č. 10. Tento nárůst byl způsoben zejména tím, že lidé starší 35 let, měli možnost sjednání důchodového spoření pouze do 30. 6. 2013. Na konci června (po půl roce svého fungování) byl celkový počet účastníků II. pilíře 78 476. Z tohoto počtu klientů byly dvě třetiny starší než 35 let, tzn. že tito lidé (kteří měli možnost sjednání do půl roku od spuštění) měli zájem o tento druh spoření. Nejvíce z nich (starších 35 let) důvěřovalo investování do Dynamických fondů – tuto investiční strategii si zvolilo 44 %. V Tabulce č. 4 je zobrazena struktura účastníků II. pilíře podle věkových kategorií (do 35 let, nad 35 let) a podle sjednaných fondů (podle investiční strategie) za první pololetí roku 2013. Celkový počet klientů se později, tedy v roce 2014, nijak výrazně nezvýšil – podle dat Asociace penzijních společností bylo k 31. 12. 2014 evidováno celkem 83 213 účastníků důchodového spoření. Lze souhlasit s výrokem Vladimíra Bezděka: „Od roku 2011 je II. pilíř vystaven drtivé politicko-mediální kritice a stal se předmětem ostrého politického boje, jako žádný jiný finanční produkt či obor od roku 1989“ (Bezděk, 2014). Tento druh spoření neměl být alternativou k I. pilíři. Měl dát lidem možnost diverzifikovat své budoucí důchodové příjmy a nespoléhat se pouze na stát.

III. pilíř – doplňkové penzijní spoření

Penzijní připojištění se státním příspěvkem bylo možné sjednávat pouze do 30. 11. 2012, ale i po tomto datu jsou stávající smlouvy platné a účastníci tohoto typu spoření si i nadále posílají prostředky na své účastnické účty a dostávají k nim státní příspěvek a tyto prostředky i nadále spravuje penzijní společnost. Klientům penzijního připojištění

zůstává zachovaná i garance nezáporného výnosu a možnost čerpat až polovinu naspořených prostředků už po 15 letech spoření bez ohledu na jejich věk. Od 1. 1. 2013 je ovšem možné sjednávat pouze smlouvy o doplňkovém penzijním spoření, tedy nástupce penzijního připojištění, nově III. pilíř. Klienti penzijního připojištění mohou se svou smlouvou (i se svými naspořenými prostředky) přejít na doplňkové penzijní spoření, ale naopak to pravidla neumožňují.

Doplňkové penzijní spoření je obdobou penzijního připojištění s upravenými parametry. Penzijní fondy se po roce 2013 transformovaly do penzijních společností, přičemž zároveň došlo k oddělení majetku (příspěvků) účastníků a majetku samotných penzijních společností. Vlivem této separace již není možné, aby náklady správce (např. na akvizici nových účastníků) byly hrazeny z prostředků účastníků, jako tomu bylo v schématu penzijního připojištění. Došlo také k přejmenování jednotlivých fondů na transformované fondy penzijního připojištění, které jsou spravovány penzijními společnostmi spolu s fondy důchodovými a účastnickými. Důchodové fondy jsou určeny pro nově vzniklý II. pilíř, tedy důchodové spoření. Účastnické fondy jsou určeny pro obměněný III. pilíř, tedy doplňkové penzijní spoření.

Právní normou, která upravuje problematiku doplňkového penzijního spoření je zákon č. 427/2011 Sb., podle něhož se účastníkem tohoto typu spoření může stát pouze fyzická osoba starší 18 let, která uzavřela s penzijní společností smlouvu o doplňkovém penzijním spoření. Účastník může s jednou penzijní společností uzavřít pouze jednu smlouvu o doplňkovém penzijním spoření a zároveň nemůže platit příspěvky na doplňkové penzijní spoření u více penzijních společností. Při podpisu smlouvy si účastník musí zvolit strategii spoření (kterou může po dobu trvání smlouvy měnit) a také výši svého měsíčního příspěvku, který nesmí být nižší než 100 Kč (výši svého měsíčního příspěvku si též může účastník po domluvě s penzijní společností měnit). Za účastníka může měsíční příspěvek (nebo pouze část) odvádět zaměstnavatel – k tomuto příspěvku se ale nevztahuje státní příspěvek. K příspěvkům účastníků se připisují státní příspěvky, které jsou podle odst. (2) § 14 zdps stanovené v této výši:

- a) je-li měsíční příspěvek účastníka 300 až 999 Kč, činí výše měsíčního státního příspěvku částku 90 Kč a 20 % z částky přesahující 300 Kč,
- b) je-li měsíční příspěvek účastníka 1 000 a více Kč, činí výše měsíčního státního příspěvku částku 230 Kč.

Tyto státní příspěvky jsou v intervalu 3 měsíců připisovány penzijním společnostem na smlouvy Ministerstvem financí České republiky. V Tabulce č. 2 jsou limity pro přiznání státní příspěvku znázorněny přehledně spolu se změnou oproti roku 2012. Stát, mimo připisování státních příspěvků, podporuje III. pilíř důchodového systému ještě daňovými úlevami. Ze základu daně si účastník III. pilíře může odečíst zaplacené příspěvky na své penzijní připojištění se státním příspěvkem nebo doplňkové penzijní spoření. Konkrétně si účastník může odečíst součet příspěvků, které zaplatil nad hranici dvanácti tisíc ročně. Maximální výše odpočtu je rovna též dvanácti tisícům. To znamená, že pro uplatnění maximálního (dvanáctitísícový) odpočtu, by účastník III. pilíře musel do svého penzijního fondu odvést alespoň 24 000 Kč za rok, resp. 2 000 Kč měsíčně. Pokud by účastník odvedl například právě dvanáct tisíc za rok, neodečtete si, při podání daňového přiznání příští rok, od základu daně nic. Pokud ale například zaplatil osmnáct tisíc za rok, může si odečíst 6 000 Kč. Příspěvky zaměstnavatele, si účastník odečítat nemůže (web penize.cz, 2015). Z výše uvedeného vyplývá, že pokud chce účastník III. pilíře optimalizovat svůj měsíční příspěvek z hlediska státního příspěvku a následného odpočtu od základu daně z příjmů, je vhodné si spořit 2 000 Kč měsíčně – v tom případě dostává státní příspěvek 230 Kč a od základu daně si může odečíst 12 000 Kč.

Prostředky účastníka se mohou (za splnění určitých podmínek) využít na výplatu těchto dávek: a) starobní penze na určenou dobu, b) invalidní penze na určenou dobu, c) jednorázové vyrovnání, d) odbytné, e) úhrada jednorázového pojistného pro doživotní penzi, nebo f) úhrada jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu.

Penzijní společnost musí být právnickou osobou, resp. akciovou společností, které udělí povolení Česká národní banka. Veškeré parametry a podmínky činnosti penzijních společností jsou ošetřeny v části čtvrté zdps. Každá nově vzniklá penzijní společnost musí do 1 roku od udělení licence vytvořit povinný konzervativní fond a do následujících 24 měsíců musí být počet účastníků v tomto fondu alespoň 10 000. Hodnota majetku v účastnickém fondu musí do dvou let od udělení povolení k činnosti dosahovat alespoň 50 000 000 Kč – tato podmínka neplatí pro povinný konzervativní fond (zákon č. 427/2011 Sb.). Hospodaření účastnických fondů spravujících prostředky účastníků doplňkového penzijního spoření nemá tak přísná pravidla jako hospodaření transformovaných fondů spravujících prostředky účastníků penzijního připojištění, a proto může podle zvolené

investiční strategie (také podle míry rizika) dosahovat vyšších výnosů. Na druhou stranu nemají klienti doplňkového penzijního spoření garanci nezáporného zhodnocení vkladů. Na rozdíl od penzijního připojištění může vyšší rizikovitost investic přinést zhodnocení pokrývající inflaci. „Účastníci doplňkového penzijního spoření sice ponесou tzv. investiční riziko, tj. v některých letech může dojít k poklesu hodnoty úspor, ovšem z dlouhodobého pohledu by měli mít šanci dosáhnout vyššího zhodnocení svých prostředků než ve stávajících penzijních fondech“ (MF ČR, 2012). Prostředky naspořené v doplňkovém penzijním spoření jsou po úmrtí účastníka předmětem dědictví, neurčí-li klient osobu pro přímou výplatu jednorázového vyrovnání nebo odbytného.

Novinkou této reformy jsou také tzv. předdůchody (§ 19 – 23 zákon č. 427/2011 Sb.) Tento nový prvek systému by měl ulehčit vyřešit případné nelehké období ve věku blízkém důchodu (cca 55 – 60 let), kdy může být horší uplatnění na trhu práce. Tito lidé při ztrátě zaměstnání proto často raději odejdou do předčasného starobního důchodu (který je jim ovšem trvale krácen). Nově může účastník (aby překlenul období do řádného starobního důchodu) čerpat prostředky ze svého doplňkového penzijního spoření formou tzv. předdůchodu. „Musí mít ale dosaženou spořicí dobu nejméně 60 kalendářních měsíců (do této doby se započítává i doba účasti v penzijním připojištění) a musí dosáhnout alespoň věku, který je o pět let nižší, než věk potřebný pro vznik nároku na starobní důchod ze státního důchodového pojištění a mít naspořenou dostatečnou částku tak, aby měsíční splátka penze činila alespoň 30 % průměrné mzdy a penze byla vyplácena nepřerušovaně alespoň po dobu dvou let. Tato pravidla platí stejně pro obě pohlaví podle ročníku narození“ (MF ČR, 2013).

Podle dat Asociace penzijních společností si k 31. 12. 2014 spořilo ve III. pilíři celkem 4 786 624 účastníků, z toho 4 557 812 v penzijním připojištění a 228 812 v doplňkovém penzijním spoření. V těchto počtech se projevuje klesající trend, protože na konci 3. čtvrtletí 2014 spořilo 4 831 175 (z toho v penzijním připojištění 4 638 190, v doplňkovém penzijním spoření 192 985) a na konci roku 2013 4 961 201 (z toho v penzijním připojištění 4 870 174 účastníků, v doplňkovém penzijním spoření 91 027). Pokles je způsobený uzavřením transformovaných fondů pro nové klienty penzijního připojištění, který účastnické fondy s doplňkovým penzijním spořením nedokážou vyrovnat.

3.5 Současný stav penzijního systému v ČR (po roce 2015)

Současný stav penzijního systému se odvíjí od ustavení vlády premiéra Bohuslava Sobotky vzešlé z předčasných voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (konaných v říjnu 2013), která ve svém programovém prohlášení deklarovala, že „připraví novelu zákona o důchodovém pojištění týkající se úpravy podmínek pro zvyšování důchodů od roku 2015. Vláda ukončí platnost pravidla snížené valorizace důchodů a zajistí, že důchody budou od ledna 2015 opět zvyšovány o 100 % nárůstu spotřebitelských cen a o jednu třetinu nárůstu reálné mzdy. Ustavení odborné komise jak k ukončení II. pilíře a návrhům změn důchodového systému, tak k návrhu dlouhodobého a systémového řešení rodinné politiky v České republice. Vláda připraví detailní návrh na ukončení důchodového spoření při respektování vlastnických práv jeho účastníků a dále komplexní a vzájemně provázaný souhrn konkrétních návrhů na změny v důchodovém systému, které přinesou jeho dlouhodobě stabilní uspořádání a přiměřenost poskytovaných dávek“ (programové prohlášení vlády, 2014). K realizaci těchto návrhů byla vládou (pod záštitou ministryně práce a sociálních věcí a ministra financí) ustavena Odborná komise pro důchodovou reformu. Vedením této komise byl pověřen ekonom a sociolog Martin Potůček (proto se v některých materiálech hovoří o tzv. Potůčkově komisi). Dalšími členy komise jsou odborníci z oboru demografie, sociologie a ekonomie, zástupci politických stran zastoupených v PSP ČR (z řad koalice i opozice), představitelé zájmových skupin, profesních sdružení i zástupci ministerstev financí a práce a sociálních věcí. Odborná komise „má zhodnotit stav a vývojové trendy českého důchodového systému z pohledu demografie, sociologie a ekonomie a připravit návrhy na takové pokračování důchodové reformy, které stabilizují důchodový systém v dlouhodobé perspektivě, budou přijatelné napříč politickým spektrem a přijmou je i občané“ (Odborná komise, 2014).

Odborná komise již v červenci 2014 navrhla způsob zrušení důchodového spoření (tj. II. pilíř) a to v časovém harmonogramu buď od roku 2016 nebo 2017 (podle legislativní náročnosti předkládání návrhů). Návrh způsobu ukončení systému důchodového spoření (tzv. II. penzijního pilíře) detailně zpracovává mechanismus ukončení tohoto způsobu spoření. Účastník II. pilíře by podle tohoto návrhu měl na výběr ze dvou možností, jak získat své naspořené peníze zpět: buď výplatou v hotovosti (což je v rozporu proti původnímu záměru spořit si na stáří), nebo převedení do III. pilíře. Vzhledem k tomu, že se při spoření ve II. pilíře krátí důchod z I. pilíře (z důvodu nižších odvodů, 25 % namísto 28

%), měl by podle návrhu komise, mít účastník možnost doplatit si pojistné do I. pilíře tak, aby mu v budoucnu státní důchod krácen nebyl. V souvislosti se zavedením II. pilíře byla v České republice zvýšena sazba daně z přidané hodnoty, aby pokryla výpadek prostředků ve státním rozpočtu (z důvodu poklesu odvodu do I. pilíře). Otázkou zůstává, zda-li se zrušením II. pilíře dojde i ke snížení sazby DPH na hodnoty před zavedením II. pilíře. Odborná komise o této problematice doposud nejednala. Nezanedbatelným rizikem rušení II. pilíře jsou i možné soudní spory, ať už ze strany občanů-spořitelů, nebo penzijních společností, které vynaložily prostředky na správu systému.

Rušení II. pilíře není jediným okruhem, kterým se Odborná komise zabývá. Další významnou otázkou je úprava stanovení důchodového věku. Podle komise „současné nastavení automatického zvyšování hranice důchodového věku bez uvedení konkrétní limitní hodnoty této hranice vychází nejen z předpokladu trvalého dynamického růstu naděje dožití, ale také z celé řady dalších implicitních předpokladů (dynamický růst naděje dožití v dobrém zdravotním stavu, uplatnění osob ve vyšším věku na trhu práce, apod.). Jedná se vesměs o předpoklady, pro něž ve velmi vzdálených časových horizontech neexistují dostatečně spolehlivé podklady. Současné nastavení navíc nepřipouští potenciální možnost jakýchkoliv negativních změn aktuálních tendencí. Lze proto konstatovat, že toto nastavení není v dostatečné míře založeno na praxi a výzkumu“ (závěrečná zpráva OK, 2014). Proto Odborná komise navrhuje určitý revizní mechanismus, který by umožnil reagovat na případné změny. Tento otevřený systém by bylo možné s postupujícím poznáním postupně zdokonalovat – např. na základě novější spolehlivé prognózy vývoje naděje dožití. Zároveň by se tato revize vždy týkala jen aktuální generace lidí. Neměla by se týkat generace současných dětí (z důvodu předčasnosti), ale nesměla by se týkat ani generace před důchodem (u nich by byla revize stanovená již dříve). V praxi by to podle návrhu komise vypadalo tak, že „pro generace narozené před rokem 1966 bude zachována hranice důchodového věku podle současné právní úpravy. První revizní zpráva bude prezentována v roce 2019 (pro generace narozené v letech 1966 až 1995)“ (závěrečná zpráva OK, 2015). Podle návrhu by se mělo zachovat stávající tempo prodlužování důchodového věku až do roku 2044 (generace narozených před rokem 1978), kdy dojde ke sjednocení věku odchodu do důchodu pro muže a ženy bez ohledu na počet dětí na 67 letech. Po té by se prodlužování mělo zpomalit tak, že by

u generace dětí narozených v roce 2010 hranice odchodu do důchodu neměla přesáhnout 69 let, na místo 72,5 roku vycházejících ze současné právní úpravy.

Dalším návrhem upravujícím parametry I. pilíře, je podle Odborné komise sdílení vyměřovacích základů mezi manželi, což by znamenalo rozdělit sloučený vyměřovací základ na půl mezi oba manžele. Cílem je vyrovnání rozdílu mezi penzemi manželů, který často bývá způsoben tím, že např. žena na čas přerušuje svou pracovní kariéru a věnuje se rodině, resp. výchově dětí. „V rámci manželství by společné sociální pojištění vzniklo automaticky povinně, tedy podobně jako společné jmění manželů. Analogicky s tímto institutem by mohlo být společné sociální pojištění právním úkonem na žádost dotčených alternativně zrušeno. K ukončení sdílení vyměřovacích základů by došlo například rozvodem nebo odchodem jednoho z manželů do důchodu“ (závěrečná zpráva OK, 2015). Odborná komise by tento návrh uplatnila zatím pouze u osob žijících v manželství nebo registrovaném partnerství. V souvislosti s tímto návrhem chce komise i úpravu řešení vdovských a vdoveckých důchodů.

Potůčkova komise se ve své práci pokusila také nalézt možnosti na zatraktivnění III. pilíře důchodového systému. Mezi tyto návrhy lze zařadit např. možnost spořit prostřednictvím doplňkového penzijního spoření dětem jejich rodiči či prarodiči. Došlo by tedy ke zrušení minimální věkové hranice pro nové účastníky. Doplňkové penzijní spoření by se tak stalo více atraktivním na trhu finančních produktů pro případné zájemce, např. v porovnání se stavebním spořením či životním pojištěním. Podpořila by se tak i idea dlouhodobého spoření na stáří. Dalším návrhem je například „rozšíření (v zájmu vyšší motivace účastníků k volbě dlouhodobé výplaty místo jednorázového výběru prostředků naspořených ve III. pilíři) osvobození od daně z příjmů i na výplaty penzí na určenou dobu za podmínky, že její výplata bude prováděna nejméně po dobu 10 let“ a také návrh na „zvýšení limitů pro investování do standardních fondů kolektivního investování z 35 % na 40 % hodnoty majetku v účastnickém fondu a limit pro investování do speciálních fondů kolektivního investování z 5 % na 10 % hodnoty majetku v účastnickém fondu“ (závěrečná zpráva OK, 2015).

Výše uvedené návrhy byly předloženy MPSV či vládě již v roce 2014, ale z jednání komise vplynuly i další návrhy/nápady, které budou rozvíjeny v roce letošním. Mezi těmi týkající se I. pilíře, lze zmínit např.:

- alternativní řešení současného mechanismu valorizace důchodů,

- rozbor pravidel přiznávání důchodů na základě specifických životních okolností a případných výhod za odpracovanou dobu nebo zohlednění náročných profesí s možností dřívějšího odchodu do důchodu zvýšením pojistných odvodů,
- úprava sazeb pojištění u skupin ohrožených na trhu práce (zejména mladé absolventy a pracovníky v předdůchodovém věku (50+),
- vyšší angažování osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) do I. pilíře (z důvodu jejich ochrání před možným pádem do chudoby po odchodu do důchodu),
- přihlédnout k nákladům spojených s péčí o děti do výše dávky penze (buď přímým příspěvkem od dětí k rodičům v důchodu, nebo pomocí navýšení zásluhové části důchodu za vychované děti),
- opatření zvyšující šance na rychlý návrat matek po mateřské dovolené do zaměstnání prostřednictvím nižších odvodů pojistného ze strany zaměstnavatele (ve spojení s částečnými úvazky a dalšími opatřeními v oblasti rodinné politiky),
- zavedení „výchovného“, tedy určitého příspěvku pro nepracující důchodce pečující o nezaopatřené děti, kteří nemohou čerpat slevy na dani z příjmu,
- zavedení možnosti odchodu do důchodu ještě před dovršením důchodového věku a to bez penalizace, na základě posouzení zdravotního stavu,
- možnost pomocí bezúročné půjčky doplatit pojistné chybějící k přiznání důchodu,
- zavedení evidence odvodů sociálního pojištění za státní pojištěnce.

V rámci III. pilíře navrhuje komise „snížení hranice nároku na státní příspěvek pro účastníky doplňkového penzijního spoření ve věku od narození do 26 let ze tří set korun na sto korun“ a také „sjednocení limitu pro daňovou úlevu pro příspěvek zaměstnavatele (30 tis. Kč ročně) a příspěvku účastníka (12 tis. Kč ročně), ideálně navýšit tento společný limit na 50 tis. Kč (dvojnásobek průměrné mzdy). V praxi by to znamenalo, že zaměstnavatel může přispět až do výše 50 tis. Kč ročně. Účastník (zaměstnanec, OSVČ) může odečíst od základu daně částku jím zaplaceného příspěvku sníženou o příspěvek zaměstnavatele“ (závěrečná zpráva OK, 2015).

3.6 Penzijní systémy ve vybraných zemích

Otázku financování důchodových systémů řeší podobně jako v České republice i vlády ve všech vyspělých zemích. Počet lidí starších 65 let tvořil v zemích OECD v roce 2009 23,8 % k ekonomicky aktivním lidem. Vlivem prodlužující se délky života musí stát vyplácet penzi občanům déle než v minulosti. „Očekávaná délka života 65letých občanů se v členských zemích OECD pohybuje od 79,1 roku (v Turecku) po 86 roků (v Japonsku). Průměrně je tak penze vyplácena dvacet roků (65 roků je důchodový věk pro muže i ženy ve většině členských zemí OECD). Nejdéle je v průměru vyplácena penze ve Francii (až 25 roků). Nejvíce je penzijní systém zatížen zvyšující se průměrnou délkou dožití (státy musí občanům vyplácet přiznaný státní důchod delší dobu) v Japonsku, Islandu, Norsku a Švédsku. Nejvyšší důchodový věk je ve Velké Británii“ (Gola, ČSSZ, 2009). Se stárnutím obyvatelstva bude růst role individuálního soukromého spoření na stáří v různých formách (spoření prostřednictvím důchodového pojištění, životního pojištění, nebo investováním do cenných papírů či úročením v různých finančních produktech). Důležitý je čas, resp. délka spoření, protože čím déle si lidé budou spořit, tím lépe budou mít zhodnoceny své prostředky (způsobené složeným úrokováním, kdy má faktor času velký význam). Již v současné době si řada lidí spoří na penzi ve III. pilíři českého důchodového systému, nicméně jejich měsíční příspěvky nejsou mnohdy dostačující. „Ve většině členských zemí OECD dochází k postupnému úbytku obyvatel. V posledních letech se totiž rodí méně dětí. V členských zemích OECD je i nejnižší porodnost. Nejvyšší porodnost na světě je v Nigeru (51,6 dítěte na 1 000 obyvatel). Nejvyšší porodnost z členských zemí OECD je v Turecku (18,66 dítěte na 1 000 obyvatel), což při světovém porovnání představuje až 109. místo. Vůbec nejnižší porodnost na světě je v Hongkongu (7,42) a v Japonsku (7,64). Nízká porodnost je také v České republice. Na jednu ženu v reprodukčním věku připadá přibližně 1,2 dítěte, což je jedna z nejnižších hodnot ze zemí EU“ (Gola, ČSSZ, 2009).

„Od roku 1990 musely tranzitní ekonomiky ve východní Evropě a střední Asii přizpůsobit své důchodové systémy ve velmi významných ohledech. Některé ze změn se týkají snížení příspěvků z důvodu neschopnosti financovat předchozí závazky. Další změny však poukazují na to, aby důchodové systémy byly udržitelnější ve světle nadcházejících demografických změn. Tyto reformy mají za cíl odklon od jednopilířového

průběžně financovaného dávkově definovaného systému směrem k multipilířovým systémům“ (Lindeman, Rutkowski, Sluchynskyy, World Bank, 2000).

Pro srovnání následuje několik příkladů penzijních systémů vybraných států.

Důchodový systém na Slovensku

V České republice stejně jako na Slovensku platí, že čím má jedinec vyšší příjmy (ze kterých v ekonomicky aktivním období odvede důchodové pojištění) a čím je delší doba pojištění, tím vyšší dostane státní důchod. Nutností pro přiznání penze v obou zemích, je dosáhnout důchodového věku a mít potřebnou dobu pojištění. Pro srovnání: např. v roce 2013 bylo v ČR nutné získat dobu pojištění v rozsahu 29 let, na Slovensku bylo potřeba získat 15 let pojištění. I důchodový věk je v České republice vyšší než na Slovensku a postupně se zvyšuje. Např. důchodový věk muže narozeného v roce 1962 je v ČR 64,5 let, na Slovensku je to 62 let. Důchodový věk ženy (která vychovala dvě děti) narozené ve stejném roce (1962) je v ČR 63 let a 2 měsíce, na Slovensku je to stejné jako u mužů, tedy 63 let. „Při výpočtu důchodu v Česku jsou dvěma základními údaji osobní vyměřovací základ a získaná doba pojištění. Osobní vyměřovací základ je zjednodušeně řečeno průměrná mzda v současné hodnotě. Započítávají se příjmy, ze kterých bylo odvedeno důchodové pojištění. Doba pojištění se započítává v celých ukončených letech, např. 40 let a 297 dní se započítává při výpočtu důchodu jako 40 let. Měsíční výše důchodu na Slovensku závisí na třech údajích: osobním mzdovém bodu, době pojištění a aktuální důchodové hodnotě. Celkový osobní mzdový bod je průměrný výdělek v poměru k průměrné mzdě. Doba pojištění se na Slovensku započítá na čtyři desetinná místa. Jestliže tedy např. občan získá 15 000 dní pojištění, tak činí celková doba pojištění 41,0959 (15 000 dní: 365 dní v roce). Tato úprava je výhodnější než v Česku, neboť nehrozí „propadnutí“ určité doby pojištění. V Česku je potřeba při plánování termínu odchodu do důchodu počítat s tím, že se započítávají pouze celé ukončené roky a v případě, že hrozí propadnutí téměř celého roku, tak je v Česku vhodné pracovat např. o měsíc déle po dosažení řádného důchodového věku, aby se ukončil celý rok pojištění. Doba pojištění totiž významně ovlivňuje výši měsíčního důchodu v České republice i na Slovensku. Aktuální důchodová hodnota se každoročně mění. Výpočet důchodu na Slovensku se

následně vypočítá dle formule: celkový osobní mzdový bod x doba pojištění x aktuální důchodová hodnota“ (web duchodovareforma.cz, 2013).

Důchodový systém v Německu

V Německu si musí o důchod žádat každý občan sám (automaticky není nikomu přiznán). K přiznání starobního důchodu je v Německu zapotřebí splnit dvě podmínky (stejně jako v ČR): dosáhnout důchodového věku a získat potřebný počet let pojištění. Muži i ženy v Německu odchází do starobního důchodu shodně v 65 letech. Důchodový věk se ale postupně zvyšuje na 67 let, v tomto věku budou odcházet do důchodu lidé narození v roce 1964 a později. I po tomto zvýšení důchodového věku na 67 let budou moci odejít lidé, kteří získají 45 let pojištění, do důchodu o dva roky dříve (v 65 letech). Němci musí za produktivní období života získat dobu pojištění 35 let. Do této doby se v omezeném rozsahu započítávají i náhradní doby, např. péče o dítě. „Němci odvádí ze svého příjmu v produktivním věku důchodové pojištění. Sazba důchodového pojištění činí 19,9 %, z čehož 9,55 % je sraženo z hrubé mzdy zaměstnanci a 9,55 % za zaměstnance dále odvádí jeho zaměstnavatel. Maximální vyměřovací základ, tj. příjem, ze kterého je sraženo důchodové pojištění, činí 5 500 € měsíčně ve starých spolkových zemích a 4 650 € v nových spolkových zemích“ (web finance.cz, 2011). Němci, pokud splní podmínky doby pojištění 35 let, mohou v 63 letech odejít do předčasného důchodu. Předčasný důchod je samozřejmě nižší než řádný starobní důchod a to z toho důvodu, že je krácen (např. při odchodu do předčasného důchodu o rok dříve činí krácení penze 3,6 %), ale taky z důvodu kratší doby pojištění. Rozdíl mezi řádným a předčasným důchodem penzí není vůbec zanedbatelný. „Za každý ukončený rok práce po dosažení důchodového věku se penze zvyšuje o 6 %. Přesto každoročně spíše přibývá občanů, kteří odcházejí do předčasného důchodu. Důvodem je vysoká zodpovědnost Němců, kteří si na důchod hodně spoří ve vlastních finančních produktech. Občané pracující v důchodu podléhají stejnému zdanění jako ostatní zaměstnanci“ (wen finance.cz, 2011). Český systém je poměrně rovnostářský. „Vlivem značné redukce klesá s rostoucím příjmem v Česku výrazně poměr mezi příjmem dosahovaným před důchodem a výší důchodu. Občané s nižšími příjmy mají penzi výrazně vyšší v Česku (v porovnání s průměrnou mzdou v zemi) než v Německu. Občané s nadprůměrnými příjmy mají zase penzi vyšší v Německu než v Česku. Důvodem je rozdílný výpočet státního důchodu. Čech

s průměrnou mzdou má v současné době čistou penzi ve výši 64,4 % čistého příjmu před odchodem do důchodu, Němec ve výši 57,9 %“ (web finexpert.e15.cz, 2013). Penzisté v Německu si platí zdravotní pojištění. Němec s průměrnou mzdou tak má v současné době penzi ve výši 57,9 % čistého příjmu před odchodem do důchodu. „Německý důchodový systém je nákladný, výdaje spojené s výplatou důchodu dosahují 11,4 % k HDP. Průměr za všechny členské země OECD je přitom 7,2 % k HDP. Jedním z důvodů je rostoucí počet seniorů v Německu, když 32,2 % občanů je starší 65 let (v zemích OECD 23,6 let). Očekávaná délka života novorozence je v Německu 79,8 let (v zemích OECD 78,9 let). S rostoucím věkem střední délka života stoupá, protože jsou překonána rizika úmrtí v kojeneckém věku. Němci starší 65 let mají již střední délku života 83,9 let (v zemích OECD 83,1 let)“ (web finance.cz, 2011).

Důchodový systém ve Švédsku

Švédský sociální systém obecně patří k nejlepším na světě. Jejich penzijní systém je oceňovaný např. Světovou bankou a Melbourne Mercer Pension Global Index. Tento žebříček srovnává penzijní systémy vyspělých zemí, například podle výše dávek důchodů v komparaci s tím, kolik do něj lidé vložili (tedy jeho zásluhovost) a důležitou váhu má i ekonomická udržitelnost systému, tedy vyrovnání se se stárnutím populace. Švédský systém se např. v roce 2011 umístil v první trojici.

„Standardní penzi, která v průměru dosahuje zhruba 55 procent předchozího příjmu, zájemce dostane, když odejde do penze v 65 letech. Pokud se rozhodne odejít v 61 letech, bude pobírat důchod ve výši 72 procent standardní hodnoty. Naopak pokud pracuje až do 70 let, dostává pak 157 procent průměrného důchodu“ (web ceskatelevize.cz, 2012). Pro hladké financování a fungování celého systému, motivují švédské penzisty systémem daňových zvýhodnění k práci. Na daňová zvýhodnění ve Švédsku dosáhne každý pracující, zaměstnaní důchodci však mají výhody dvojnásobné. A k vyšší finanční stabilitě celého systému dopomáhá i navázání výše důchodů na výběr pojistného. Díky tomuto opatření se mohou například v době ekonomické krize dávky penzí snižovat. Navázání penzí na výběr pojistného má přesto i své kritiky, např. Vladimír Špidla (bývalý premiér za ČSSD, bývalý eurokomisař pro zaměstnanost a sociální záležitosti). „Ti se obávají, že by čeští senioři, jejichž životní úroveň je nižší než ve Švédsku, mohli upadnout při výraznějším poklesu výkonu ekonomiky do chudoby“ (web ceskatelevize.cz, 2012). To ale podle některých

ekonomů nehrozí, jak ukazuje praxe ze Švédska, kde se důchody zvyšovaly od spuštění systému celé desetiletí. Snížení penzí přinesla až finanční krize. Navíc před chudobou důchodce chrání minimální penze, která je hrazena ze státního rozpočtu (z daňových příjmů) a má tedy spíše charakter sociální dávky. Tuto minimální penzi by do českého důchodového systému chtěl aplikovat i český ekonom Pavel Mertlík: "Jedná se o to, aby v důchodovém systému byla jasně definovaná záchranná síť - důchod pro ty, kteří prostě mají tu smůlu, že celý život jsou pod průměrným platem, a to je nemalá část populace, lidé, kteří nikdy z žádného kapitálového pilíře větší důchod mít nebudou, protože zkrátka nedokáží tolik naspořit," vysvětlil v rozhovoru pro portál ČT24. Minimální rovná penze by se podle něj v českých podmínkách měla pohybovat zhruba na úrovni 1,5násobku životního minima. Šlo by tak řádově o 5 tisíc korun (web ceskatelevize.cz, 2012). Naopak podle vyjádření tehdejší místopředsedkyně sněmovního rozpočtového výboru Heleny Langšádlové (TOP 09) by bylo zavádění minimální solidární penze zbytečné. "U nás je první pilíř mimořádně solidární. Právě proto, že víme, že první pilíř je tak rovnostářský, zavádíme druhý pilíř, ve kterém by měla být zásluhovost vyšší," upozornila. „Na druhou stranu ruku v ruce se stárnutím populace bude mladých lidí, kteří budou moci pracovat, ubývat, a tak přibude volných pracovních míst pro seniory. Kvůli tomu budou moci pracovat déle, na což by měl stát pružně reagovat například zvyšováním věku pro odchod do důchodu“ (web ceskatelevize.cz, 2012).

Důchodový systém ve Francii

Ve Francii mají na poměry zemí OECD nízký důchodový věk, a sice 60 let. I se zavedením postupného zvyšování na 62 let (které doprovázely řady protestů) je jeden z nejnižších. Vůbec podmínky pro získání důchodu jsou ve Francii celkem příznivé. Důchod ve Francii má dvě roviny. Ekonomicky aktivní lidé ze své mzdy odvádějí povinné důchodové pojištění a doplňkové (zaměstnanecké) pojištění. Pro splnění nároku na státní důchod musí Francouzi splnit dvě podmínky: dosáhnout důchodového věku a získat potřebný počet let pojištění – což je stejné jako v ČR. „Muži i ženy odchází ve Francii do nejnižšího řádného důchodu v 60 letech. Tato hranice se postupně zvyšuje na 62 let. Plný důchodový věk je 65 let a postupně se zvyšuje na 67 let. Většina Francouzů však odchází do důchodu co nejdříve. Průměrný věk odchodu do důchodu je totiž ve Francii 61,3 let. Odejít do důchodu v 65 letech je však pochopitelně finančně výhodnější. Každý žadatel o důchod musí získat

dobu pojištění 41 let. Do doby pojištění se započítávají náhradní doby, např. péče o dítě, studium. Doba pojištění se zvýšila, před několika lety stačilo získat 37,5 let doby pojištění“ (web finance.cz, 2011). Důchodové pojištění je ve Francii přibližně na stejné úrovni jako v České republice, s tím rozdílem, že ve Francii jsou odvody progresivní. „Sazba důchodového (veřejného) pojištění činí 14,95 %, z čehož 6,65 % je sraženo z hrubé mzdy zaměstnanci a 8,3 % za zaměstnance dále odvádí jeho zaměstnavatel. Maximální vyměřovací základ, tj. mzda, ze které je sraženo důchodové pojištění, činí 2 885 € měsíčně. Zaměstnavatelé dále odvádějí za své zaměstnance 1,6 % z celé mzdy a zaměstnanci 0,1 % z celé mzdy bez omezení. Na doplňkovém (nebo zaměstnaneckém) pojištění odvádějí zaměstnanci 3,8 % a zaměstnavatelé 5,2 %, opět maximálně do limitu 2 885 € měsíčně. Zaměstnanci s měsíčním příjmem nad limit 2 885 € však navíc odvádějí z nadlimitní částky až do dvojnásobku limitní částky na doplňkovém důchodovém pojištění dále 7,9 % a zaměstnavatelé z této částky odvádějí 11,8 %“ (web finance.cz, 2011). Francouzi mohou odejít do předčasného důchodu již v 56 a 57 letech, ovšem splnit náročné podmínky pro odchod do důchodu před 60. rokem není snadné. Je potřeba získat dobu pojištění přes 40 let. Naopak pokud mají Francouzi již v 60 letech 40 let pojištění a dále zůstávají zaměstnaní, tak si za každý další odpracovaný rok zvyšují svoji penzi o 5 % (samozřejmě je nutné dodržet zákonné podmínky pro skloubení zaměstnání a pobírání důchodu, zejména co se týká limitů výdělku). Francouzské penze jsou z členských zemí OECD spíše nadprůměrné. Srážky při modelaci důchodu jsou ve Francii nižší oproti České republice. Francouzi pobírající průměrnou mzdu mají penzi přibližně ve výši 60,4 % čistého příjmu před odchodem do důchodu. „Penzijní systém ve Francii je poměrně nákladný, 12,5 % k HDP (průměr za země OECD je 7,2 % k HDP). V průměru odcházejí Francouzi do důchodu v 61 letech, přičemž průměrná střední délka života 65letého občana je 85 let. Zjednodušeně můžeme říci, že v průměru si Francouzi užijí penzi 24 let. To je nejvíce ze všech členských zemí OECD. Ve Francii žije 28,2 % občanů starších 65 let“ (web finance.cz, 2011).

Důchodový systém ve Velké Británii

Státní důchodový systém ve Velké Británii občany motivuje k soukromému spoření v ekonomicky aktivním období, protože penze vyplácené státem patří mezi nejnižší v EU (z důvodu nízkého sociálního pojištění - zaměstnanec odvádí 11 % ze své hrubé mzdy a

zaměstnavatelé 12,8 % z hrubé mzdy zaměstnance), ale zároveň mají jeden z nejvyšších důchodových věků (68 let). Tento veřejný systém má dva stupně: paušální (základní) penze a důchod závisící na odvodech na pojistném v ekonomicky aktivním věku. Veřejný důchodový systém je ovšem doplněn rozsáhlým systémem dobrovolné spoření.

„Zaměstnavatelé nabízejí zaměstnanecké pojištění, kterého je účastna přibližně polovina všech zaměstnanců. Většina občanů je účastna na dobrovolném osobním důchodovém pojištění. Britové totiž přistupují ke své penzi velice zodpovědně a mnoho rodin má vlastní důchodové plány. Pouze ze státní penze žije tedy ve Velké Británii méně důchodců než v ostatních západoevropských zemích. V průměru si začínají Britové sami spořit a investovat na penzi již ve 28 letech, to je nejdříve ze všech zemí EU a dříve než Američané“ (web finance.cz, 2011).

Aby dosáhli na státní důchod, musí Britové (stejně jako Češi) dosáhnout důchodového věku a získat zákonnou dobu pojištění. Věk odchodu do důchodu je ve Velké Británii kontinuálně zvyšován. „Ženy narozené před 5. dubnem 1950 odchází do důchodu v 60 letech. Muži odchází do důchodu v 65 letech. Důchodový věk žen se postupně zvyšuje tak, aby v roce 2020 odcházely ženy rovněž do důchodu v 65 letech. Mezi lety 2024 až 2028 se důchodový věk pro muže i ženy zvýší na 66 let. V letech 2034 až 2036 se důchodový věk zvýší na 67 let pro muže i ženy. A mezi lety 2044 až 2046 se důchodový věk zvýší na 68 let. Do důchodu v 68 letech budou tedy odcházet Britové narození v roce 1978 a později“ (web finance.cz, 2011). Minimální doba pojištění je 30 let a stejně jako v ČR tato doba ovlivňuje výši penze (tzn, že platí: delší doba pojištění = vyšší penze). Britové nemohou odejít do předčasného důchodu, resp. mohou jít do důchodu před dovršením důchodového věku, ale musí se spolehnout pouze na své naspořené prostředky (neexistuje předčasný důchod). Naopak, je zvýhodněn odklad odchodu do důchodu, protože se každý odpracovaný rok navíc zvyšuje státní penze o 10,4 %. „Poměrně nízká státní penze v Británii je důvodem, proč jsou náklady důchodového systému ve Velké Británii nižší než v ostatních zemích a dosahují pouze 5,4 % k HDP (průměr za země OECD je 7,0 %). Průměrná střední délka života 65letého Brita je 83,2 let. V průměru tedy čerpají Britové penzi 18 let“ (web finance.cz, 2011).

Důchodový systém v USA

„Státní penze v USA je nižší než v členských zemích EU. Přesto je životní úroveň penzistů vysoká. Přes 80 % Američanů si na penzi spoří a investuje od 30 let“ (web finance.cz, 2011). Obecně lze konstatovat, že důchodový systém v USA je celkem složitý. Je tam celá řada dobrovolných důchodových programů. Zaměstnavatelé jsou velmi často zapojeni na výplatě zaměstnaneckých penzí. Ovšem penze vyplácené státem patří v rámci zemí OECD k těm nejnižším. Soukromé fondy v USA drží jedny z nejvyšších aktiv (76 % k HDP) např. ve Velké Británii (78 % k HDP), Kanadě (55 % k HDP). Obdobně jako ve většině zemí (stejně jako v ČR) je i v USA nutné pro připsání státní penze dosáhnout důchodového věku a získat potřebnou dobu pojištění. Důchodový věk zvyšuje ze současných 66 na 67 let (od roku 2022). Pro přiznání důchodu je také nutné mít dobu pojištění 35 let – tato doba také ovlivňuje výši státního důchodu. „V produktivním věku odvádí Američané ze svého příjmu sociální pojištění, které je oproti evropským poměrům nízké. Američané tedy v produktivním věku mají vyšší čistou mzdu z důvodu nižších odvodů na pojistném. Současně však závisí životní úroveň Američanů v penzi více na vlastních úsporách a investicích než v Evropě. V USA je zavedeno jednotné sociální pojištění. Zaměstnanec odvádí na sociálním pojištění 7,7 % ze své hrubé mzdy a zaměstnavatelé v závislosti na výši mzdy zaměstnance (u průměrné mzdy 9,7 %)“ (web finance.cz, 2011). V USA je možné v 62 letech odejít do předčasného důchodu, který je ale značně sankcionován (6,6 % za každý rok předčasnosti). Vzhledem k tomuto krácení odchází v USA do předčasného důchodu méně obyvatel než v Evropě. Naopak oddálení důchodu je odměněno zvýšením důchodu o 8 % za každý rok odpracovaný navíc i po dosažení důchodového věku. Čistý důchod (u průměrné mzdy) se rovná polovině čistého příjmu před odchodem do důchodu. Posuzování čistých částek důchodu a mzdy je nejpřesnější, protože důchody jsou daněny zřetelně méně než mzdy. „Americký důchodový systém je pro státní pokladnu levnější než v zemích EU. Státní výdaje spojené s výplatou důchodu dosahují 6,0 % k HDP. Průměr za všechny členské země OECD je přitom 7,2 % k HDP. Důvody jsou dva: nízká státní penze a nižší počet penzistů v populaci. V USA žije 21,1 % občanů starších 65 let (např. v Japonsku 35,5 %). V příštích letech se však počet občanů starších 65 let bude díky silné poválečné generaci zvyšovat, což zvýší tlak na penzijní výdaje. Očekávaná délka života novorozence je v USA 82,6 let (v zemích OECD 78,9 let). S rostoucím věkem střední délka života stoupá, protože jsou překonána

rizika úmrtí v kojeneckém věku. Američané starší 65 let mají již střední délku života 85,7 let (v zemích OECD 83,1 let)“ (web finance.cz, 2011).

Důchodový systém v Dánsku

Důchodový systém (sociální systém obecně) je v Dánsku na vysoké úrovni. Vlivem jednoho z nejvyšších náhradových poměrů (z členských zemí OECD) a také rozšířeným systémem soukromého spoření, je životní úroveň dánských důchodců příznivá a ani s odchodem do důchodu příliš neklesá. „Dánský penzijní systém se skládá ze základního veřejného důchodového pojištění, plně financovaného příspěvkového systému a povinného systému zabezpečení zaměstnanců. U veřejného základního systému platí princip redukce (občané s nižšími příjmy mají vyšší důchod v porovnání se mzdou před odchodem do důchodu, občané s vyššími příjmy naopak nízké), u ostatních penzijních dávek závisí na příjmech občana, čím vyšší příjem, tím vyšší penze)“ (web ceskereformy.cz, 2012). Důchodový systém v Dánsku tedy zvýhodňuje nízkopříjmovou skupinu obyvatel. Tito lidé mají v důchodu příjem dokonce vyšší než před důchodem. Na druhou stranu je nutné upozornit, že splnit veškeré podmínky pro přiznání důchodu v Dánsku rozhodně není snadné. Je potřeba splnit zákonnou dobu pojištění v délce 40 let a tudíž lidé, kteří dlouhodobě nepracují, podmínky pro přiznání důchodu většinou nesplní. Důchodový věk je v Dánsku 65 let, ale do budoucna se zvyšuje na 67 let. „Občan pobírající celý život průměrnou mzdu může v Dánsku očekávat důchod na úrovni téměř 80 % svého průměrného příjmu. Čistý náhradový poměr by byl ještě o něco vyšší, protože zdanění mzdy a důchodu je odlišné. Výsledný důchod se skládá ze dvou příjmů: veřejného důchodu a povinného sociálního pojištění občanů. Souhrnný důchod je však v Dánsku velmi vysoký, především z důvodu dobře fungujícího povinného pojištění. Současně je správné uvést, že rovněž přímé daně v Dánsku patří mezi nejvyšší z členských zemí OECD“ (web ceskereformy.cz, 2012).

Důchodový systém v Japonsku

Z Asijských zemí má Japonsko jeden z nejpropracovanějších a nejdéle fungujících penzijních systémů. Ovšem i tato země má problémy se stárnutím populace. Zvyšující se počet důchodců je stále větší problém pro tamní důchodový systém. Před zhruba deseti lety připadali na jednoho japonského seniora čtyři ekonomicky aktivní lidé. Podle demografů,

zhruba za deset let, bude naopak na dva důchodce vydělávat pouze jeden člověk. Počet Japonců starších sta let v roce 2012 poprvé v historii přesáhl hranici 50 tisíc. Stoletých a starších Japonců je o zhruba 4 tisíce více než v roce 2011. „Kvůli stárnoucí populaci musí japonská vláda měnit penzijní systém. Důchod nyní dosahuje 34 procent průměrné mzdy, v přepočtu asi 31 tisíc korun. Jak ale upozorňuje vláda, kvůli zvyšujícímu se počtu seniorů budou důchody klesat. Pozitivní je, že japonští penzisté se na odpočinek obvykle nehrnou. I přesto, že běžný věk odchodu ze zaměstnání je 65 let, lidé velmi často a rádi přesluhují. Podle nedávné studie ministerstva zdravotnictví chce až 90 procent dotázaných Japonců pracovat i po dosažení věkové hranice k odchodu do důchodu. Chtějí být totiž do konce života aktivní a k penzi si přivydělávat“ (web ceskyrozhlas.cz, 2012).

4 Praktická část práce

4.1 Porovnání důchodů z I. a II. pilíře

Pro hodnocení dopadů penzijní reformy byla zvolena komparace výše důchodu při spoření ve II. pilíři oproti důchodu čerpaného pouze z I. pilíře. Pro výpočty jednotlivých důchodů byla využita Důchodová kalkulačka přístupná na internetových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí (<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2014-truea9fbwn>). Tato kalkulačka slouží pouze k orientační představě o výši důchodu. „Výpočet důchodu pomocí důchodové kalkulačky vychází ze základních údajů, které v obecném případě výši důchodu ovlivňují, ale neumožňuje plně zohlednit všechny rozhodné skutečnosti. Přesný výpočet důchodu se zohledněním všech rozhodných skutečností provádí ČSSZ až na základě řádně uplatněné žádosti u okresní správy sociálního zabezpečení podle místa trvalého bydliště“ (web MPSV, 2015). Pro výpočty byla použita průměrná hrubá mzda, která podle údajů Českého statistického úřadu činila 27 200 Kč za 4. čtvrtletí 2014. „Průměrná hrubá měsíční mzda je podíl mzdových prostředků (vč. příplatků za přesčas, odměn, náhrad mzdy atd.) připadající na jednoho zaměstnance za měsíc. Nevypovídá tedy o výplatě jednoho konkrétního zaměstnance. Výsledky strukturálních výdělkových statistik, kdy jsou k dispozici údaje o výdělcích jednotlivých zaměstnanců, uvádějí, že zhruba dvě třetiny zaměstnanců mají mzdu nižší než je celostátní průměr. Medián představuje hodnotu mzdy zaměstnance uprostřed mzdového rozdělení; to znamená, že polovina hodnot mezd je nižší a druhá polovina je vyšší než medián. Na rozdíl od průměrné mzdy, která je vypočtena na základě podkladů z podnikového výkaznictví, je medián nutné odvozovat ze statisticko-matematického modelu na podkladě výběrového šetření, protože podnikové výkazy obsahují jen agregované údaje za celý podnik nebo organizaci. Nelze zapomínat, že z hrubé mzdy jsou zaměstnavatelem za zaměstnance ještě odvedeny příslušné částky na zdravotní pojištění, sociální zabezpečení a zálohy na daně z příjmu, zaměstnanci je vyplácena mzda čistá“ (ČSÚ, 2015). Medián mezd činil v tomto období (Q4 2014) 22 847 Kč, ovšem osmdesát procent zaměstnanců pobíralo mzdu mezi 10 684 Kč a 44 223 Kč (ČSÚ).

Pomocí důchodové kalkulačky Ministerstva práce a sociálních věcí, byly vytvořeny dvě tabulky k porovnání výše důchodu z I. a II. pilíře pro muže a ženy různých věků a různých příjmových skupin. Pro ukázkové výpočty byly zvoleny obě pohlaví různých

ročníků narození a různých hrubých mezd – jedná se o muže ročníku narození 1960, 1970, 1980 a 1990, tedy lidé, kterým je v roce 2015 55, 45, 35 a 25 let. Bylo zvoleno pět příjmových skupin podle hrubých mezd: 9 200 Kč (minimální mzda pro rok 2015), 18 000 Kč (podprůměrná mzda), 22 647 Kč (medián mezd), 27 200 Kč (průměrná mzda) a 35 000 Kč (nadprůměrná mzda). Kalkulačka ministerstva pracuje se zjednodušenými předpoklady, které umožňují porovnat výsledky podle data narození, pohlaví, počtu dětí a příjmové situace účastníka. Výpočty jsou pouze orientační, nelze je brát jako skutečnou výši důchodu. Vstupní údaje pro kalkulačku jsou: rok narození, pohlaví (u žen i počet dětí), hrubá mzda a výnos. Kalkulačka po zadání vstupních údajů vyhodnotí věk odchodu do důchodu, potřebnou dobu pojištění, potřebnou dobu spoření a předpokládanou výši důchodu z I. pilíře a pro porovnání i výši důchodu při spoření ve II. pilíři. Pro určení výnosu zvoleného fondu je u kalkulačky přibližné rozpětí výnosů pro jednotlivé fondy:

- 2-3 % výnos z fondu státních dluhopisů,
- 3-4 % výnos z konzervativního fondu,
- 4-7 % výnos z vyváženého fondu,
- 5-7 % výnos z dynamického fondu.

Pro zjednodušení výpočtu byly použity dva mezní typy fondů (podle výnosů) a to fond státních dluhopisů (s průměrným výnosem 2,5 %) a dynamický fond (s průměrným výnosem 6,5 %). Při zvolení dobrovolného spoření ve II. pilíři (výplatním schématem výplaty na dožití) se bude starobní důchod skládat ze tří složek: ze státního důchodu (z 25 %), z fondové složky (3 %) a z fondové složky (2 %). Tři procenta fondové složky převádí stát z povinných sociálních odvodů na soukromý účet klienta II. pilíře. Další dvě procenta fondové složky si odvádí na účet klient ze své hrubé mzdy sám. Následně je celá fondová složka (celých pět procent) spravována a zhodnocována u vybrané penzijní společnosti podle zvolené investiční strategie. Při výpočtech byla brána v úvahu inflace v průměrné výši 2,5 %. Kalkulačka také počítá se snižováním důchodů v budoucnu maximálně o 50 %.

Z Tabulky č. 6, ve které je zobrazeno porovnání výše důchodu z I. a z II. pilíře pro muže, je u mladších ročníků patrné předpokládané snížení státního důchodu (z I. pilíře). Proto je pro lidi ve věku 25 až 35 let důležité vlastní dobrovolné spoření na důchod. V případě vstupu do II. pilíře lze pozorovat zvýhodnění při investování v dynamickém fondu (které pramení z podstaty investiční strategie u tohoto typu fondu). Tyto dynamické fondy dosahují v průměru 6,5% výnosů, oproti konzervativnějším fondům

státních dluhopisů, které dosahují v průměru 2,5 %. Nicméně lze doporučit pro mladé lidi ve věku od 25 do 35 let spíše dynamické fondy, protože případné výkyvy či propady ve výnosech se rozprostře v dlouhém období celého investování. Naopak u generace, která má deset let do důchodu (okolo 55 let) by měla volit spíše konzervativnější investiční strategie za použití fondu státních dluhopisů, které jsou vystaveny nižšímu riziku ztráty hodnoty vložených prostředků (za cenu nižších výnosů). V Tabulce č. 7 jsou výsledky výpočtů důchodů pro ženy se dvěma dětmi různých věkových a příjmových kategorií. Žena se dvěma dětmi nebude po dobu mateřské dovolené odvádět žádné příspěvky do II. pilíře a z toho důvodu bude mít nižší důchod než muž. Z výsledků jasně vyplývá, že ženě s dvěma dětmi se vyplatí vstup do II. pilíře pouze do 35 let věku, později by musela dosahovat vyšších příjmů (pozdější rozdíly v důchodu za pomoci spoření ve II. pilíři a bez něho nejsou tak dramatické).

4.2 Možnosti zabezpečení se na stáří

Pro zodpovědné a finančně gramotné občany existuje na trhu celá řada finančních produktů, díky kterým si mohou spořit či investovat své prostředky a zajistit si tak dodatečný příjem ve stáří. Dle názoru autora této práce, je vhodné si během ekonomicky aktivního období života zajistit vlastní bydlení a to z důvodu, že v penzi klesne většině obyvatel výše jejich příjmů a tímto způsobem tedy můžou ušetřit starosti o bydlení.

Mezi hojně využívané finanční produkty (kromě II. a III. pilíře důchodového systému) v České republice lze zařadit stavební spoření, životní pojištění (investiční, kapitálové, důchodové), spořicí účty a termínované vklady, podílové fondy. V neposlední řadě je možností pro zhodnocení vložených prostředků také investování do cenných papírů, komodit (např. uhlí, ropa, cukr, zlato, stříbro), případně do nemovitého či movitého majetku (šperky, umělecká díla apod.).

Stavební spoření je v podstatě účelovým druhem spoření, kdy účastník ukládá své prostředky u specializované bankovní instituce v dlouhodobém časovém horizontu. Stavební spoření poskytují výhradně stavební spořitelny, kterých v současné době působí na českém trhu pět (jsou sdruženy v Asociaci českých stavebních spořitelen):

- Českomoravská stavební spořitelna, a.s. (známá také jako Liška), která působí v ČR od roku 1993 a má „více než 6,2 milionu uzavřených smluv, bezmála

milion poskytnutých úvěrů na bydlení a více než 2 000 renomovaných finančních poradců“ (web ČMSS, 2015);

- Modrá pyramida stavební spořitelna, a.s. (součástí finanční skupiny Komerční banky, a.s.) poskytuje mimo stavebního spoření a úvěrů na bydlení také „řadu pojišťovacích produktů a přináší výhodné řešení pro klienty ve více než 200 poradenských centrech po celé republice“ (web Modrá pyramida, 2015).
- Raiffeisen stavební spořitelna a.s. vstoupila na český trh v 1993 jako AR stavební spořitelna a stala se tak vůbec první stavební spořitelnou v České republice. „V roce 1998 se stala součástí finanční skupiny Raiffeisen (která zahrnuje mimo jiné i Raiffeisenbank a pojišťovnu UNIQA) a v roce 2008 se sloučila s HYPO stavební spořitelnou“ (web Raiffeisen, 2015).
- Stavební spořitelna České spořitelny, a.s. (známá také jako Buřinka) zahájila svou obchodní činnost v polovině roku 1994 a „vyrostla v renomovanou společnost a zaujala přední pozice na trhu. Stavební spořitelna České spořitelny patří do jednoho z kapitálově nejsilnějších seskupení na tuzemském trhu – Finanční skupiny České spořitelny“ (web Stavební spořitelny ČS, 2015).
- Wüstenrot stavební spořitelna a.s. (patřící do finanční skupiny Wüstenrot, která sestává také z hypoteční banky, životní pojišťovny a pojišťovny poskytující neživotní pojištění), která zahájila svou činnost na podzim roku 1993 a od té doby nabízí stavební spoření „umožňující financovat bydlení, vytvořit finanční rezervy na stáří i ušetřit si peníze na jiné potřeby“ (web Wüstenrot, 2015).

Stavební spoření (které je upraveno zákonem č. 96/1993 Sb.), má dvě fáze: spořicí a úvěrovou. Ve spořicí fázi účastník posílá (většinou pravidelně, může i jednorázově) peníze na účet stavebního spoření a stát mu k nim připisuje státní podporu. „Státní podpora u všech smluv činí 10 % z uspořené částky v příslušném kalendářním roce, maximálně však z částky 20 000 Kč. Nárok na výplatu státní podpory má účastník, pokud po dobu 6 let nebylo nakládáno s vkladem“ (web Asociace českých stavebních spořitel, 2015). Do roku 2004 činil maximální státní příspěvek 4 500 Kč. Vklady účastníka jsou spolu se státní podporou dále stavební spořitelnou úročeny. Po ukončení spořicí fáze má účastník možnost poskytnutí výhodného úvěru ze stavebního spoření na bytové účely. Tento produkt je vhodný pro všechny, kteří chtějí zhodnotit své prostředky nebo řeší otázku

bydlení pro sebe nebo své blízké (smlouvu o stavebním spoření může účastník sjednat i pro své příbuzné v řadě přímé, sourozence či manžela). „Díky omezení rizikových obchodních aktivit stavebních spořitelén zákonem lze stavební spoření považovat za jeden z nejbezpečnějších finančních produktů“ (web AČSS, 2015).

Druhů životního pojištění umožňující investování peněžních prostředků za účelem zajištění se na stáří je několik. Mezi ty významné patří investiční ž. p., kapitálové ž. p. a důchodové ž. p. Investiční životní pojištění zahrnuje dvě složky. „V rámci té první, rizikové, se klient pojišťuje na rizika. Druhá složka představuje investiční pojistné, které je určeno ke spoření a investicím“ (web investujeme.cz, 2014). „Investiční životní pojištění (IŽP) je pojištění, u kterého je výše plnění vázána na hodnotu podílových jednotek. Na rozdíl od kapitálového životního pojištění (KŽP), v jehož případě se pojišťovna při podpisu smlouvy zavazuje k vyplacení konkrétní částky při dožití se konce pojištění, u IŽP žádnou takovou garanci klient nemá. Může tak za stejné zaplacené pojistné dostat více či méně pojistného plnění než u KŽP. Záleží na tom, jak se povede právě účastníkem zvolenému investičnímu portfoliu. Investiční riziko tedy v případě IŽP nese klient, nikoliv pojišťovna jako je tomu u KŽP“ (web peníze.cz, 2013). „KŽP v sobě zahrnuje pojištění pro případ smrti a spoření. To znamená, že část z placeného pojistného je určena na pokrytí rizika smrti a část je pojišťovnou připisována ve prospěch klienta na tzv. kapitálová hodnota. Tuto kapitálovou hodnotu pojišťovna investuje a zhodnocuje. V případě smrti klienta je pojišťovna povinna vyplatit jak kapitálovou hodnotu pojištění tak pojistnou částku pro případ smrti. V případě, že se účastník dožije konce pojištění, vyplatí mu pojišťovna kapitálovou hodnotu (zisk) pojištění“ (web měšec.cz, 2015). Účastník kapitálového životního pojištění si může ročně odečíst od základu daně z příjmů až 12 000 Kč zaplaceného pojistného. Musí ale splnit tyto zákonné podmínky: doba trvání smlouvy musí být delší než 5 let a při předpokládaném ukončení smlouvy musí být klientovi více než 60 let. Při předčasném vypovězení smlouvy musí účastník odepsané pojistné zpětně dodat. Důchodové životní pojištění (které nemá nic společného s II. ani III. pilířem důchodového systému, tedy důchodovým spořením a doplňkovým penzijním spořením, resp. penzijním připojištěním) je speciálním typem životního pojištění určeného primárně pro kumulaci peněžních prostředků za účelem vyplacení renty po dosažení důchodového věku. „Důchodové pojištění je typem kapitálového životního pojištění, kde na krytí rizika

smrti je směřována pouze minimální částka pojistného. Drtivá většina vybraného pojistného se zhodnocuje“ (web měšec.cz, 2015).

Spořicí účty umožňují zhodnocení dočasně nepotřebných finančních prostředků. Na spořicí účet může klient vložit peníze jednorázově, nebo si pravidelně (např. měsíčně) odvádět určitou částku. Na trhu působí celá řada bank a družstevních záložen nabízejících spořicí účty s různými úrokovými sazbami a s různými výpovědními lhůtami. Existují i takové, které nemají žádnou výpovědní lhůtu a klient tak má své prostředky v případě potřeby ihned k dispozici. „Úroky ze spořicíh účtů jsou zdaněné srážkovou daní ve výši 15 %. Je počítána vždy při připsu úroků. Výsledná daň je zaokrouhlena na celé koruny dolů“ (web měšec.cz, 2015). Alternativou ke spořicímu účtu jsou termínované vklady a vkladní knížky. V případě termínovaného vkladu jde o jednorázový vklad peněžních prostředků, které jsou bankovním domem zhodnocovány (za předem domluvený úrok) po určitý časový interval (termín). Po tuto předem stanovenou dobu nesmí klient s penězi manipulovat, protože např. předčasný výběr bývá sankcionován. Termínovaný vklad není určen pro platební styk (na rozdíl od spořicího účtu). Vkladní knížka patří k nejstarší formě spoření v ČR. „Dříve tolik populární produkt v posledních letech ztrácí na atraktivitě, přesto především starší generace na něj nedá dopustit. Vkladní knížka slouží k hotovostním operacím, když umožňuje libovolné vkládání a vybírání finančních prostředků. Disponovat s vkladem může pouze majitel nebo zmocněná osoba vybavená dokladem o vkladu, tj. vkladní knížkou. Výše úrokové sazby je ovlivněna výší vkladu a délkou výpovědní lhůty a v současné době se pohybuje mezi 0,1 % až 3 % ročně“ (web finance.cz, 2015). Většina bank nabízí úrokové míry vyšší než je aktuální míra inflace, tzn. že se peníze na spořicímu účtu neznehodnocují. Míra inflace je vyjadřována pomocí indexu spotřebitelských cen a „vždy je třeba uvést jednoznačně období, za které je míra inflace uváděna, a základ, k němuž se vymezené období porovnává“ (ČSÚ, 2015). Aktuální míra inflace je podle Českého statistického úřadu (k únoru 2015) 0,3 %, tzn. že většina spořicíh účtů tuto hranici překoná (za předpokladu splnění omezujících podmínek jednotlivých bank).

„Vklady na spořicíh účtech jsou pojištěny u Fondu pojištění vkladů, jehož činnost je upravena zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona jsou pojištěny všechny vklady fyzických a právnických osob vedené u bank, stavebních spořitelů nebo družstevních záložen:

- na běžných účtech (v české nebo cizí měně),
- na spořicíh účtech (v české nebo cizí měně),
- na termínovaných účtech (v české nebo cizí měně),
- na vkladových účtech (v české nebo cizí měně),
- na vkladních knížkách (v české nebo cizí měně).

„Minimální úroveň pojištění vkladů je v zemích EU, stejně jako v ČR, 100% vkladu, maximálně však 100 000 EUR. Informace o pojištění vkladů je vkladatelům povinná poskytnout příslušná pobočka zahraniční banky nebo je možné je získat u příslušného systému pojištění vkladů“ (Fond pojištění vkladů, 2015). Naopak nejsou pojištěny tyto finanční vklady:

- směnky a cenné papíry (např. akcie, dluhopisy, podílové listy),
- vklady bank (mezibankovní vklady), finančních institucí (např. investičních společností, penzijních fondů, podílových fondů, pojišťoven), zdravotních pojišťoven a státních fondů. Pojištění vkladů se tedy nevztahuje na důchodové spoření, doplňkové penzijní spoření, životní pojištění a kapitálové pojištění,
- podřízené dluhy (vklady, které je pojištěná instituce oprávněna zčásti zahrnout do svého kapitálu).

Investování do otevřených podílových fondů je určeno spíše pro finančně více gramotné jedince, přesto je dobré zmínit tuto možnost zjištění dodatečných příjmů v důchodovém věku. Podílové fondy patří mezi způsoby kolektivního investování, které funguje tak, že více investorů (klientů) svěří své finanční prostředky investiční společnosti, která je za úplatu spravuje, dále investuje a tím zhodnocuje. Problematika investičních společností a fondů je upravena zákonem o investičních společnostech a investičních fondech (č. 240/2013 Sb.) U podílových fondů (stejně jako u jakékoliv jiné investice) je třeba vždy zvažovat tři základní parametry - výnos (kolik danou investicí lze získat), riziko (jak velké hrozí nebezpečí ztráty části investovaných prostředků) a likviditu (jak rychle a za jakých podmínek lze investici proměnit na hotové peníze). Otevřené podílové fondy nabízejí velmi zajímavou kombinaci těchto tří parametrů. V případě, že člověk ví, že nebude své peníze pravděpodobně potřebovat během příštích tří až pěti let, může využít fondů s dlouhodobým růstovým potenciálem – akciových nebo smíšených. Pokud nechce investovat na delší dobu než jsou 3 roky, může využít dluhopisové fondy nebo fondy fondů. Nepřesahuje-li zamýšlený investiční horizont 1 rok, využije fondů peněžního trhu,

kteří nabízejí stabilní míru investice. Mezi výhody kolektivního investování patří především možnost výhodného investování na finančních trzích. Shromážděním vkladů od mnoha investorů může správce fondu rozložit portfolio fondu do různých investičních instrumentů, čímž minimalizuje riziko portfolia. Výhodou je rovněž vysoká likvidita vložených prostředků“ (web trhy.měsíc.cz, 2015). Otevřené podílové fondy se dají členit podle převládající struktury portfolia na tyto základní typy:

- fondy peněžního trhu – investice na peněžním trhu a trhu dluhopisů. Lze je považovat za alternativu k bankovním vkladům, protože zahrnují minimální riziko, dosahují stabilního a pravidelného zhodnocení. Investiční horizont je 6 měsíců;
- dluhopisové fondy – minimálně dvě třetiny portfolia zahrnují investice na trhu dluhopisů a obligací, můžou ale investovat i do akcií, pokladničních poukázek nebo podílových listů, ale pouze max. deseti procenty aktiv. Investiční horizont je dvouletý;
- akciové fondy – nejméně dvě třetiny aktiv investují na akciovém trhu (akcie, podílové listy, indexové certifikáty apod.). Z dlouhodobého hlediska dosahují nejvýhodnějšího zhodnocení (i s krátkodobými výkyvy cen fondů okolo 30 %). Jedná se o dlouhodobou investici s minimálním investičním horizontem pěti let;
- smíšené fondy – (někdy balancované fondy) investují do různých druhů aktiv (bez stanovených limitů) podle strategie konkrétního fondu. Ve fázi růstu trhů zahrnují převážně akcie, v případě stagnace pak dluhopisy. Optimální investiční horizont je 3 roky;
- fondy fondů – investují většinu aktiv (min. 2/3) do podílových listů nebo akcií jiných otevřených podílových fondů. Nevýhodou je zdvojení všech poplatků (hradí se poplatky jak fondům v portfoliu, tak samotnému hlavnímu fondu). Optimální investiční horizont je 3 roky;
- zajištěné fondy – někdy také garantované fondy zajišťují investorovi návratnost části (příp. celé) investice. Výhodou je snížení rizika ztráty, která způsobuje nižší výnosy.

Přehledné porovnání parametrů jednotlivých typů fondů je znázorněno v Tabulce č. 5. „Pokud doba mezi nákupem a zpětným prodejem podílových listů přesáhne 6 měsíců, pak výnos (kapitálový zisk) z tohoto prodeje nepodléhá zdanění. Je-li tato doba kratší než

6 měsíců, je nutné výnos uvést v daňovém prohlášení a zdanit. Výjimku tvoří osoby s příjmem ze závislé činnosti (zaměstnanci), kteří nemusí uvádět tyto příjmy, pokud nejsou vyšší než 6 000 Kč ročně. U dividendového výnosu je investiční společností sražena daň ve výši 15 % a klientovi se vyplácí čistý výnos“ (web trhy.měšec.cz, 2015).

Složitějším typem investování určeného zejména pro ekonomicky vzdělané jedince je investování do cenných papírů a komodit na burzách k tomu určených. Problematiku investování s cennými papíry upravuje zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech. Existují dva základní typy cenných papírů: jsou to akcie a obligace. „Akciové cenné papíry, s nimiž jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se na řízení společnosti (právo účasti a hlasování na valné hromadě akcionářů), na zisku společnosti (právo na dividendy) a na likvidačním zůstatku. Akcie fungují na rozdíl od dluhopisů jako dividendové cenné papíry (equity), jejichž dividendový výnos není předem zaručen“ (web trhy.měšec.cz, 2015). Akcie nabývá dvou hodnot: nominální hodnoty a tržní hodnoty. Nominální hodnota představuje podíl na majetku akciové společnosti pro vlastníka akcie, kdežto tržní hodnota (kurs akcie) je cena, za kterou se akcie prodává a nakupuje na burze. „V České republice existují dvě burzy cenných papírů: Burza cenných papírů Praha a RM-System - česká burza cenných papírů. Na hlavním trhu Burzy cenných papírů Praha se obchodují cenné papíry největších společností. Většina akcií se obchoduje na volném trhu BCPP“ (web trhy.měšec.cz, 2015). „Dluhopisy (obligace) představují velmi rozšířený druh cenných papírů. Emitent dluhopisu (stát, banka, firma) je dlužník, držitel dluhopisu (investor) je věřitel. Emitent většinou vydává dluhopis s cílem získat dlouhodobé finanční prostředky. Na rozdíl od klasických úvěrů je s dluhopisy možné obchodovat na sekundárních trzích cenných papírů (např. na BCPP nebo RM-systému). Nejčastěji dluhopis funguje jako cenný papír s fixním výnosem (tzv. plain vanilla bond). Držitel takové obligace inkasuje pravidelný (nejčastěji pololetní) pevný kupón po předem stanovenou dobu. Při dospělosti obligace (k datu její splatnosti) dochází vedle splacení posledního kupónu také k jednorázové splátce jistiny“ (trhy.měšec.cz, 2015).

Finanční nástroj složený ze základních finančních (podkladových) aktiv (např. akcie, dluhopisy, komodity) se nazývá finanční derivát. Mezi nejčastější typy finančních derivátů se řadí futures, opce a swapy. Většina futures je složena z komodit jakožto podkladovými aktivy. V historii se s komoditami (zejména s obilím, ale i dalšími potravinami, nebo třeba kovy) obchodovalo napřímo (ve fyzické podobě), postupem času

se rozšířily obchody s deriváty. Na komoditních burzách se obchoduje s komoditami rozdělenými do několika základních skupin (podle webu colosseum.cz, 2015):

- energie: benzín, ropa, topný olej, zemní plyn;
- kovy: zlato, stříbro, měď, paládium, platina;
- masa: hovězí maso, hovězí na výkrm, vepřové maso, vepřové boky
- obilniny/olejniny: kukuřice, oves, pšenice, řepka, sója, sójový olej, sójový šrot;
- potraviny: cukr, kakao, káva Arabica, káva Robusta, pomerančový koncentrát;
- průmysl: bavlna, dřevo.

Zajistit v důchodu dodatečný příjem lze též investováním do nemovitého či movitého majetku. Po pořízení lze nemovitý majetek (pozemky, budovy, bytového a nebytové prostory) využívat k pronajímání třetím osobám, případně jej držet, nechat zhodnotit a posléze prodat. Také vhodně zvolený movitý majetek dokáže vytvářet hodnotu. Investovat lze např. do uměleckých děl (obrazy, sochy), šperků, historických artefaktů, numismatického a filatelského materiálu (mince a známky) či např. do automobilových veteránů.

Principy fungování II a III. pilíře českého důchodového systému byly popsány již v kapitole 3.4, nyní budou hodnoceny penzijní společnosti, které poskytují právě tyto produkty. Penzijní společnosti vznikly transformací podle zákona (č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření) z bývalých penzijních fondů. V současné době (v roce 2015) působí na českém trhu tyto penzijní společnosti:

- Allianz penzijní společnost, a. s. (nabízející II. i III. pilíř)
- AXA penzijní společnost a.s. (nabízející pouze III. pilíř)
- Conseq penzijní společnost, a. s. (nabízející pouze III. pilíř)
- Česká spořitelna – penzijní společnost, a.s. (nabízející II. i III. pilíř)
- ČSOB Penzijní společnost, a. s. (nabízející II. i III. pilíř)
- NN Penzijní společnost, a. s. (nabízející pouze III. pilíř)
- KB Penzijní společnost, a.s. (nabízející II. i III. pilíř)
- Penzijní společnost České pojišťovny, a.s. (nabízející II. i III. pilíř)

Na konci listopadu 2012 se uzavřela možnost novým klientům uzavřít si smlouvu o penzijním připojištění se státním příspěvkem. V tu dobu působilo na českém trhu 9 penzijních fondů, které spravovaly aktiva v hodnotě 246 594 mil. Kč pro 5 150 415 klientů penzijního připojištění. Dva největší penzijní fondy (co do počtu klientů) měly

dohromady skoro polovinu (přesně 45 %) všech klientů penzijního připojištění. Jedná se o Penzijní fond České pojišťovny, který měl k 31. 12. 2012 přes 1,2 mil. klientů a Penzijní fond České spořitelny, který měl přes 1 mil. klientů. Třetí nejpočetnější byl Penzijní fond Stabilita od ČSOB zahrnující 732 tis. klientů (počty klientů jednotlivých penzijních fondů k 31. 12. 2012 zobrazuje Graf č. 11). Nejvíce finančních prostředků spravovaly Penzijní fond České pojišťovny, Penzijní fond České spořitelny a Penzijní fond Komerční banky – tyto tři fondy spravovaly prostředky v hodnotě 133 682 mil. Kč, což bylo 54 procent aktiv všech devíti penzijních fondů (ostatní výsledky týkající se hodnoty spravovaných finančních prostředků jsou zobrazené v Grafu č. 12). Nejlépe hospodařit se v roce 2012 dařilo Penzijnímu fondu Aegon, který připsal svým klientům 2,09 %. Druhým nejúspěšnějším fondem byl PF České pojišťovny, který dosáhl míry zhodnocení 2,05 %. Na třetím místě se v hodnocení výnosnosti umístil ING Penzijní fond, který připsal svým klientům 1,81 % (vizte Graf č. 13).

Od roku 2013 je možnost dobrovolného spoření v novém II. pilíři (tzv. důchodové spoření). Grafy č. 14 a 15 zobrazují vývoj počtu klientů důchodového spoření podle jednotlivých penzijních společností (po čtvrtletích let 2013 a 2014). Je vidět, že nejvyšší nárůst byl ve druhém čtvrtletí 2013, který byl způsoben tím, že lidé starší 35 let měli možnost vstupu do II. pilíře otevřenou pouze do 30. 6. 2013. Následující čtvrtletí byl u všech penzijních společností nárůst pouze mírný a v roce 2014 počet stagnoval. Jen u Penzijní společnosti České pojišťovny došlo k výraznějšímu nárůstu i v roce 2014, protože 17. 6. 2014 došlo ke sloučení všech fondů Raiffeisen penzijní společnosti do Penzijní společnosti České pojišťovny.

Od 1. ledna 2013 došlo ke změně ve III. pilíři. Penzijní připojištění se pro nové klienty uzavřelo 30. listopadu 2012 a od roku 2013 jsou prostředky účastníků spravovány v transformovaných fondech u penzijních společností. Doplnkové penzijní spoření je spravováno v účastnických fondech penzijních společností. Grafy č. 16 a 17 znázorňují vývoj počtu účastníků III. pilíře (doplnkového penzijního spoření) jednotlivých penzijních společností. Za první čtvrtletí fungování tohoto produktu (1. 1. – 31. 3. 2013) si jej sjednalo 12,7 tis. lidí. V následujícím období přibývalo přibližně 25 tis. klientů každý kvartál se vzrůstající tendencí až na přírůstky 35 tisíc nových klientů za čtvrté čtvrtletí roku 2014 (vizte Graf č. 16 a 17).

V důsledku postupujících demografických změn bude velmi důležitá úloha individuálního spoření na důchod. Rodí se méně dětí, které by měly v budoucnu svými sociálními odvody financovat státní průběžný důchodový systém, prodlužuje se věk dožití, roste počet důchodců, obyvatelstvo stárne. Nicméně v prostředí české ekonomiky a českého důchodového systému neexistuje žádné univerzální řešení jak si spořit na důchod. U každého investování je vhodné rozložit portfolio riziko ztráty tak, že se finanční prostředky vloží do více aktivit s různou mírou rizika i různou mírou výnosů. Stejný princip lze uplatnit i u spoření na stáří. Každý jedinec by si měl zhodnotit jak vysoké riziko je ochoten podstoupit a podle toho zvolit více či méně konzervativní investiční strategii. Optimální variantou je spoření prostřednictvím III. pilíře důchodového systému v kombinaci s nějakým dalším finančním produktem. Ať už penzijní připojištění (které už nelze sjednat) a nebo doplňkové penzijní spoření je zajímavou možností spoření zejména díky státním příspěvkům, které se odvíjí od příspěvku účastníka. V maximální výši se jedná o 230 Kč státního příspěvku na tisícikorunový měsíční příspěvek účastníka. Stát motivuje občany ke spoření ve III. pilíři i díky možnosti daňového odpočtu zaplacených příspěvků nad částku 12 tis. ročně. Od roku 2013 lze sjednávat jen doplňkové penzijní spoření, které díky legislativní úpravě má potenciál k vytváření vyšších výnosů a u kterého si účastník může zvolit investiční strategii volbou některého z fondů penzijní společnosti. Mladším klientům lze doporučit dynamické fondy, které sice nesou vyšší riziko, ale dosahují vyšších zhodnocení investic. Možné krátkodobé finanční ztráty se v dlouhodobém spoření (investování) vyváží vyšší mírou zhodnocení. Pro účastníky pokročilejšího věku, kteří setrvávají se spořením kratší dobu (věk cca 50 až 55 let) je více vhodné volit spíše konzervativní investiční strategie, např. do fondu státních dluhopisů, které nesou nižší riziko, ovšem za cenu nižších výnosů.

Současná vláda ve svém programovém prohlášení ze dne 14. 2. 2014 uvedla, že pomocí Odborné komise navrhne zrušení II. pilíře důchodového systému. Z tohoto důvodu nelze doporučit vstup do tohoto způsobu spoření. Z výpočtů uskutečněných pomocí důchodové kalkulačky Ministerstva práce a sociálních věcí ale vyplývá, že se vstup do II. pilíře početné skupině obyvatel vyplatí. Podle propočtů této kalkulačky bude současným mladým lidem velmi výrazně snížen jejich důchod z I. pilíře. Ze současné výše důchodů pohybující se okolo deseti tisíc korun, na přibližnou hodnotu oscilující kolem šesti tisíc korun (počítáno z průměrné mzdy v dnešních cenách). V případě zapojení do II. pilíře

může (podle kalkulačky MPSV) být celkový důchod až více než dvojnásobný (podle zvolené investiční strategie). Také pro střední generaci obyvatel by byl II. pilíř vhodným doplňkem ke státnímu pilíři. Zapojení se do II. pilíře by zvýšilo státní penzi přibližně o třetinu hodnoty. Je samozřejmé, že čím delší investiční horizont a čím vyšší příjmy jedince, tím by byl i vyšší budoucí důchod.

Doplňkem ke III. pilíři by mohlo být stavební spoření, které díky státní podpoře je zajímavým finančním produktem na zhodnocování peněz. Za splnění podmínek uložení finančních prostředků na dobu šesti let (s nemožností výběru) může klient získat státní podporu až do výše 2 000 Kč. Díky zákonným omezením stavebních spořitelen lze tento nástroj pokládat za jeden z nejbezpečnějších finančních produktů na trhu.

K porovnání výhodnosti nejčastějších investičních produktů, bylo počítáno na on-line kalkulačce webu peníze.cz. Výchozí informací bylo pravidelné měsíční spoření částky 500 Kč po dobu 30 let s průměrným zhodnocením 2,5 % ročně a to u III. pilíře důchodového systému, podílových fondů, investičního životního pojištění a stavebního spoření. U stavebního spoření, které je kalkulačkou počítané na 6 let, byl výsledek vynásoben pěti, aby odpovídal 30leté době spoření. Výsledky výpočtů jsou pouze orientační a výsledky u konkrétních finančních produktů na trhu se mohou lišit.

Při porovnání (vizte Tabulka č. 8) je patrné výhodné spoření u státem podporovaného III. pilíře (zejména právě díky státním příspěvkům). Při 30letém ukládání 500 Kč měsíčně, klient naspoří 180 tis. korun. U III. pilíře zvýší státní příspěvky a zhodnocení fondu tuto výchozí sumu na více než 227 tisíc, tedy nejvíce ze sledovaných produktů. O přibližně 25 tis. nižší konečné částky (než III. pilíř) dosáhnou podílové fondy (které z principu svého fungování vyžadují základní ekonomické znalosti). Výchozí naspořenou částku 180 tis. korun navýší stavební spoření o zhruba 20 tisíc. Investiční životní pojištění, které je vhodné volit jako dlouhodobou investici s dynamickou investiční strategií, díky uvažovanému nízkému průměrnému zhodnocení a nízké měsíční částce spoření, výchozí částku 180 000 Kč v konečném důsledku sníží na cca 150 000 Kč. Je to z toho důvodu, že investiční životní pojištění v sobě kombinuje jednak pojištění proti riziku (např. smrti či úrazu) a investování.

Pro konzervativnější občany jsou vhodné jednodušší produkty sloužící ke zhodnocení prostředků. Příkladem jsou spořicí účty a termínované vklady. Obecně lze konstatovat, že čím déle jsou peníze uloženy u banky, tím vyššího zhodnocení dosáhnou.

Tyto produkty jsou ze zákona pojištěny a proto je lze považovat za bezpečné uložení finančních prostředků.

Neexistuje žádné univerzální řešení spoření (nebo investování), které by bylo vhodné pro všechny. Vždy je potřeba velmi dobře zvážit všechny možné vstupy, které s touto problematikou souvisí. Mezi vstupy ovlivňující rozhodování o investování či spoření, patří příjem jedince, jeho věk, jestli má stabilní příjem, jestli má rodinu, která je závislá na jeho příjmu, na ochotě podstoupit riziko, na vzdělání (resp. na povědomí) o finančnictví a mnoho dalších. V případě potřeby je také možno obrátit se na odborníky, případně důvěryhodné finanční poradce.

4.3 Vyhodnocení dotazníku

Pro účely zjištění, zda si lidé spoří na stáří a jaké mají povědomí o tom, jak funguje systém penzí v ČR a o změnách, které přinesla důchodová reforma v roce 2013, byl autorem této práce realizován dotazník „Důchodová reforma“. Tento dotazník byl realizován v období od 27. 2. do 14. 3. 2015 prostřednictvím webových stránek www.vyplnto.cz (přesně na adrese: <http://46341.vyplnto.cz>) a zúčastnilo se jej 108 respondentů (tento dotazník nebyl realizován na statistickém výběrovém souboru, který by reflektoval složení populace v České republice, respondenti jsou náhodně vybraní).

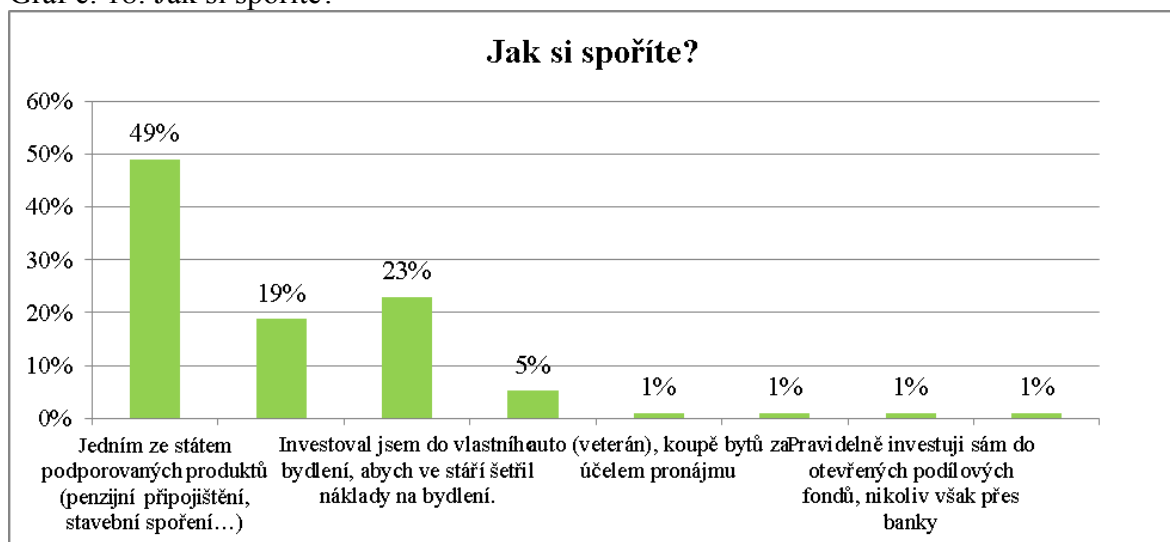
Před samotnou realizací dotazníku byly stanoveny dvě hypotézy:

1. mladí lidé do věku 35 let si nespoří na důchod,
2. většina obyvatel neví jak funguje důchodový systém v ČR.

Z celkového počtu 108 respondentů odpovědělo na otázku „Spoříte si na důchod?“ kladně, tj. „Ano“ 54 %, „Ne“ odpovědělo 46 %.

Z 58 obyvatel, kteří si spoří na důchod, 25 spoří pouze prostřednictvím penzijního připojištění nebo jiného státem podporovaného produktu, např. stavebního spoření apod. 47 respondentů si spoří pomocí penzijního připojištění a ještě jinou možností (u této otázky byla možnost zvolit jednu nebo více odpovědí).

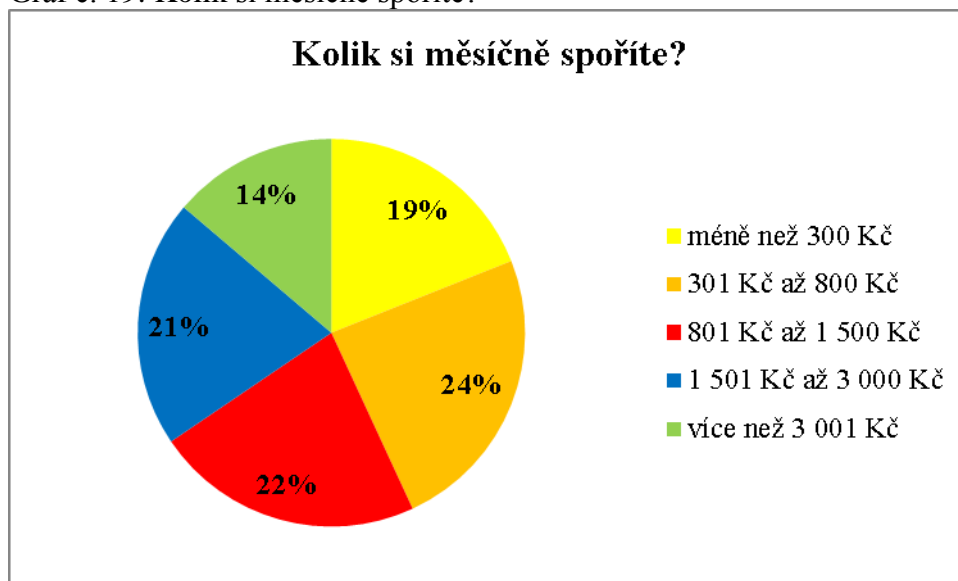
Graf č. 18: Jak si spoříte?

Zdroj: dotazník "Důchodová reforma", vlastní zpracování.

V případě, že respondent odpověděl, že si spoří na důchod, byla otázkou č. 3 zjištěna měsíční částka spoření. Nejvíce si jich spoří od 301 do 800 Kč (celkem 24 %).

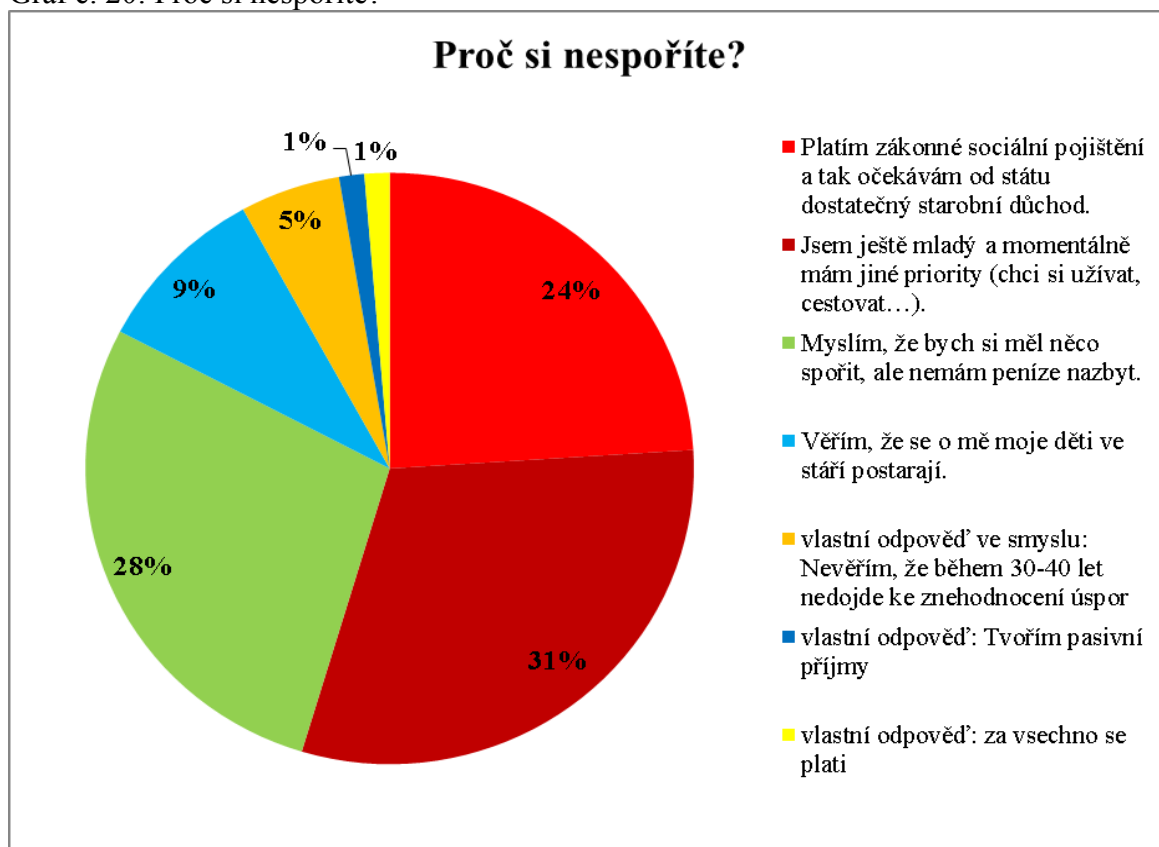
Graf č. 19: Kolik si měsíčně spoříte?

Zdroj: dotazník "Důchodová reforma", vlastní zpracování.

V případě, že respondent sdělil, že si nespoří, byl přesměrován na otázku č. 4, aby se zjistil důvod. Z počtu 50 lidí, kteří odpověděli že si nespoří, sdělilo jako důvod (jako jedinečnou odpověď) 5 lidí „Platím zákonné sociální pojištění a tak očekávám od státu dostatečný starobní důchod“. Spolu s jinou odpovědí zvolilo tuto možnost 17 lidí.

Graf č. 20: Proč si nespoříte?

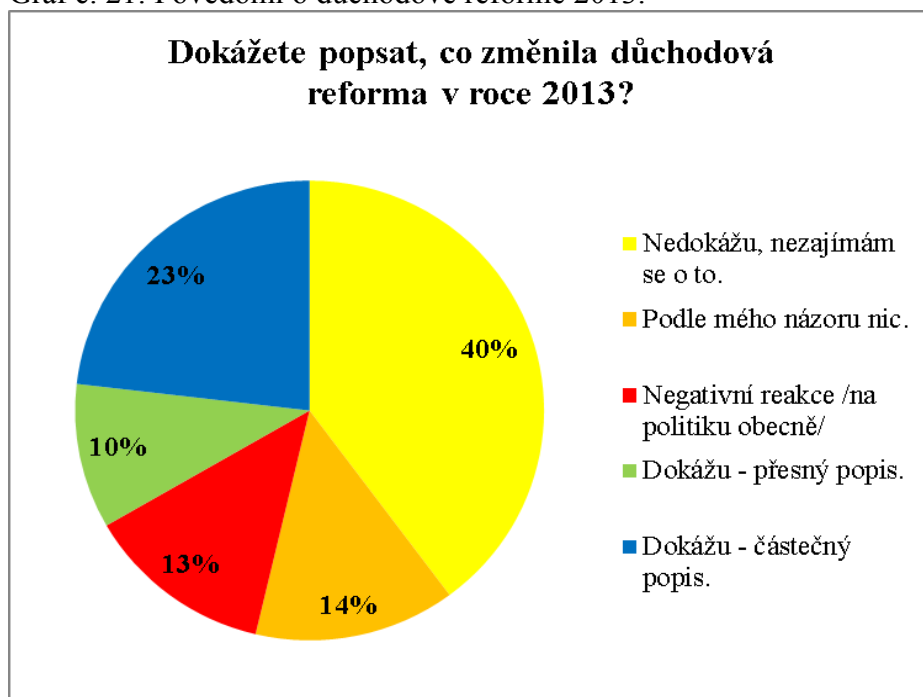

Zdroj: dotazník "Důchodová reforma", vlastní zpracování.

Po úvodním zjištění, zda si lidé spoří či nespoří na důchod (a důvody které je k tomu vedou), následovaly otázky zjišťující obecné povědomí o českém důchodovém systému, o změnách nastolených penzijní reformou apod. (tyto a následující otázky byly pro všechny společné). Na tyto otázky museli lidé odpověď vymyslet sami (nebyly žádné možnosti odpovědí) a tak jsou odpovědi na ně seskupovány do podobných celků.

Otázka č. 5: „Dokážete popsat, co změnila důchodová reforma v roce 2013?“ Z celkového počtu 108 respondentů, celých 40 % nedokázalo na tuto otázku odpovědět, nebo odpovědělo ve smyslu, že je to nezajímavá. Celkem 23 % lidí dokázalo pouze částečně popsat nějaké změny nastavené reformou po roce 2013 (odpovědi typu: zavedla 2. pilíř, přinesla možnost individuálního spoření apod.). Celkem 27 % lidí odpovědělo, že reforma nepřinesla vůbec nic (konkrétně 14 %) a nebo reagovalo negativně na politiku obecně (konkrétně 13 %). Pouze 10 % respondentů dokázalo celkem přesně popsat změny vyplývající z penzijní reformy (zmínka o prodlužování důchodového věku, zavedení nového II. pilíře, změny ve III. pilíři apod.).

Graf č. 21: Povědomí o důchodové reformě 2013.

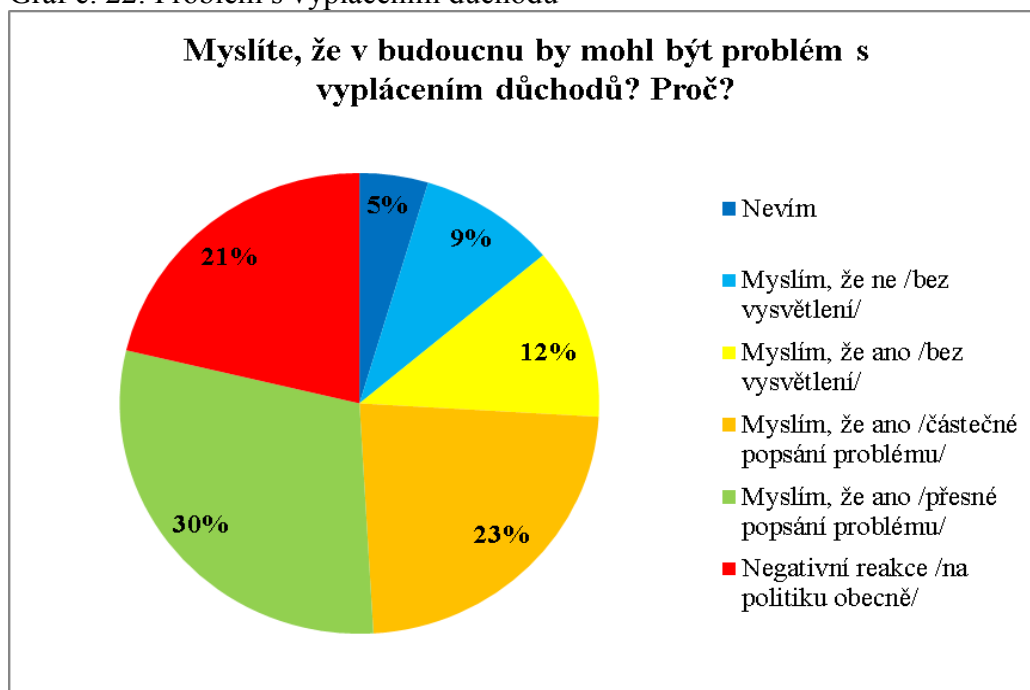

Zdroj: dotazník „Důchodová reforma“, vlastní zpracování.

Otázka č. 6 zjišťovala, zda by podle respondentů mohl být v budoucnu nějaký problém s vyplácením důchodů. Přes polovinu lidí odpovědělo, že si myslí, že ano – mohl by být problém a dokonce dokázalo přesně (30 %) nebo částečně (23 %) popsat důvody problémů (např. stárnutí populace, nárůst počtu důchodců, pokles ekonomicky aktivních lidí, prohlubující se schodek důchodového účtu atd.). 26 procent lidí nedokázalo vysvětlit důvody potenciálních problémů a odpovědělo buď „ano – myslím, že bude problém“ (12 %), „ne – myslím, že nebude problém“ (9 %) nebo „nevím“ (5 %). Negativní reakce (na politiku obecně) se vyskytovala u všech těchto otázek týkajících se důchodového systému a reformy – i u otázky č. 6 (21 % odpovědí).

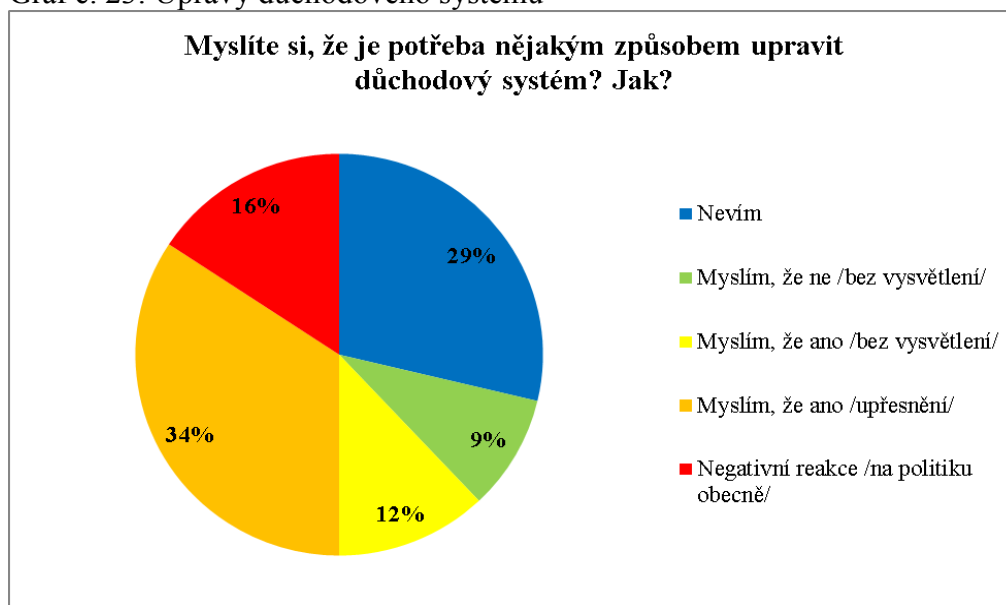
Graf č. 22: Problém s vyplácením důchodů

Zdroj: dotazník “Důchodová reforma”, vlastní zpracování.

Následující otázka č. 7 zjišťovala, jakým způsobem by měl být (podle respondentů) upraven český důchodový systém. Z celkového počtu 108 respondentů, jich 29 procent odpovědělo „Nevím“, 9 procent si myslí (bez uvedení důvodů), že není třeba vylepšovat systém, 12 procent si myslí (bez uvedení důvodů nebo řešení), že je třeba vylepšit systém, 16 procent lidí reagovalo negativně (na politiku obecně). Pozitivní je, že si více než třetina respondentů myslí, že je potřeba upravit/vylepšit důchodový systém a dokonce dokázala uvést konkrétní návrhy (např. povinné soukromé spoření, zanechání II. pilíře, zatraktivnění III. pilíře, optimalizace důchodového věku, oddělení důchodového účtu od státního rozpočtu).

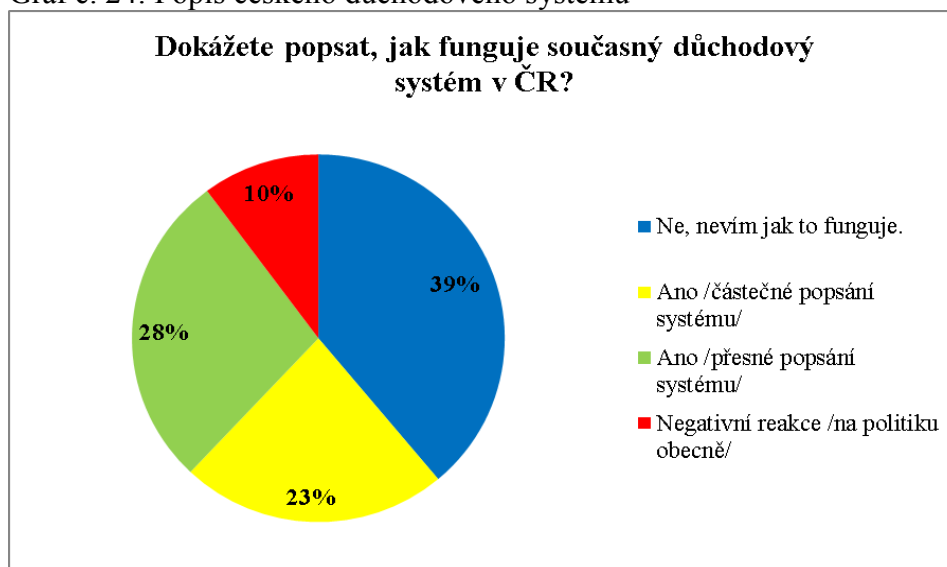
Graf č. 23: Úpravy důchodového systému

Zdroj: dotazník “Důchodová reforma”, vlastní zpracování.

Poslední otázka z této série se přímo týkala fungování českého důchodového systému, kdo do něho vkládá peníze, kdo je spravuje, komu jsou vypláceny. Necelá čtvrtina respondentů dokázala na tuto otázku odpovědět přesně (tři pilíře systému, I. povinný PAYG, dva dobrovolné, současní ekonomicky aktivní odvádí peníze, ze kterých ČSSZ hned vyplácí dávky současným důchodcům atp.). 28 procent lidí dokázalo alespoň částečně popsat důchodový systém v ČR, ale přes 39 % lidí vůbec netuší jak funguje. I u této otázky se objevily negativní reakce – konkrétně v 10 % odpovědí.

Graf č. 24: Popis českého důchodového systému

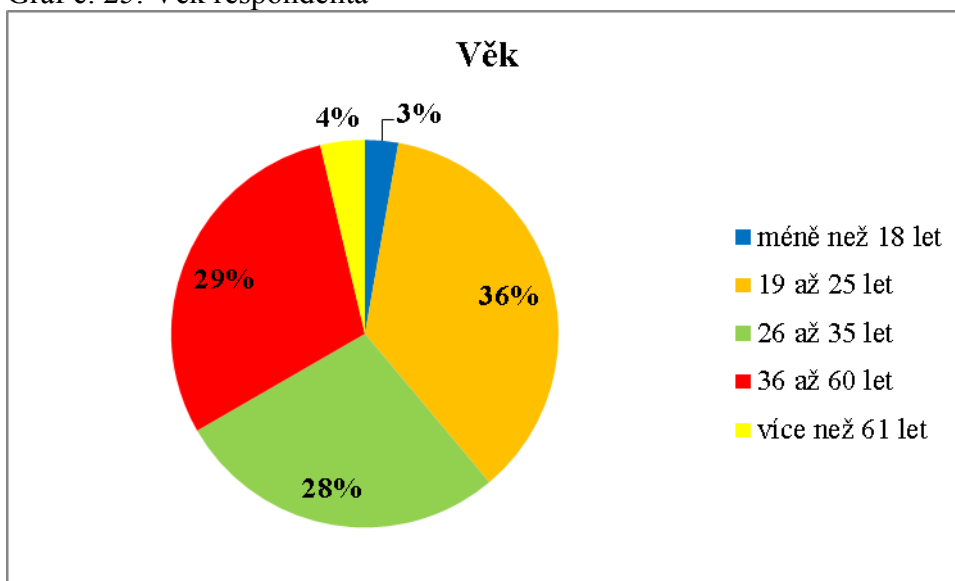

Zdroj: dotazník “Důchodová reforma”, vlastní zpracování.

Již po této části dotazníku lze vyvrátit druhou hypotézu, že většina lidí neví jak funguje důchodový systém v ČR. Z odpovědí na předchozí čtyři otázky vyplývá, že více než polovina dotazovaných lidí ví (alespoň částečně) jak funguje současný důchodový systém v ČR. Zároveň více než polovina lidí vůbec netuší (nebo myslí, že nic) co změnila důchodová reforma v roce 2013. Dvě třetiny respondentů je přesvědčeno, že v budoucnu by mohl být problém s výplatou důchodů (polovina z nich dokáže alespoň částečně vyjmenovat důvody proč). Na druhou stranu si více než třetina lidí myslí, že není potřeba (nebo neví jak) upravit systém důchodů v ČR. Zhruba 15 procent respondentů má problematiku důchodů spojenou s politikou obecně, na kterou reaguje negativně.

Poslední oddíl otázek se týkal socio-demografického určení respondenta. Z celkového počtu 108 odpovídajících bylo 61 žen (tj. 56 %) a 47 mužů (tj. 44 %). Necelé tři čtvrtiny respondentů bylo mladších 35 let, ale starších 61 let bylo pouze 4 % respondentů.

Graf č. 25: Věk respondenta

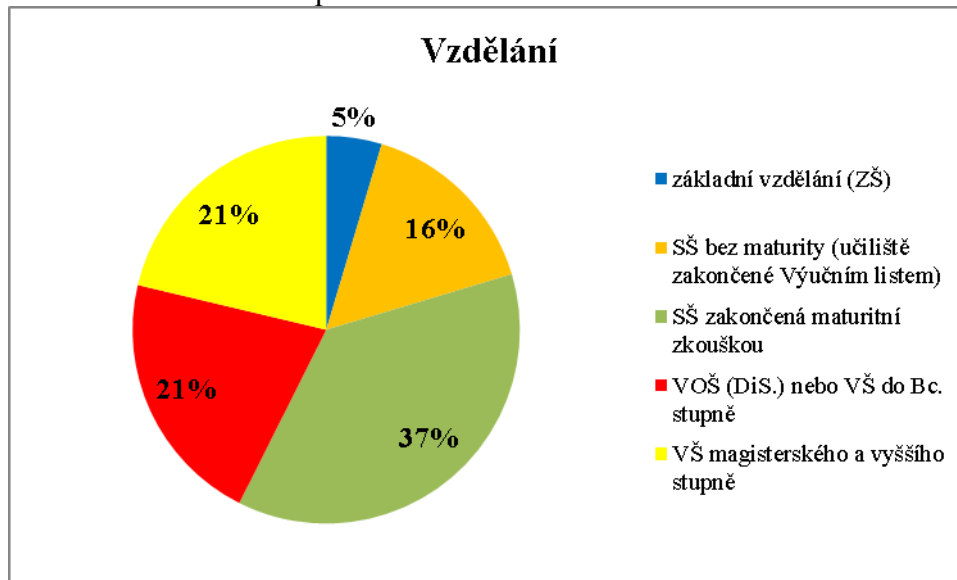
Zdroj: dotazník "Důchodová reforma", vlastní zpracování.

Na základě výsledků dotazníku nelze potvrdit ani vyvrátit první hypotézu, že si mladí lidé do 35 let věku nespoří na důchod. Ze 72 respondentů ve věku do 35 let, přesně polovina uvedla, že si spoří a polovina, že si nespoří. Ti, kteří si spoří, nejčastěji volí jeden ze státem podporovaných produktů (penzijní připojištění, stavební spoření, atp.). Přes polovinu z nich si odkládá stranou měsíčně do 800 Kč. Ti ostatní, kteří si nespoří, tak

nejčastěji činí z toho důvodu, že jsou mladí a že v současnosti mají jiné starosti (chtějí cestovat a užívat života).

Co se týká vzdělanostní struktury respondentů, nejvíce lidí mělo maturitu (37 %), nejméně mělo pouze základní vzdělání (5 %).

Graf č. 26: Vzdělání respondentů

Zdroj: dotazník "Důchodová reforma", vlastní zpracování.

Nejvíce respondentů bylo z Ústeckého kraje (celých 35 %; stejný kraj jako autor dotazníku), dále Středočeského (15 %) a z Prahy (14 %).

Tabulka č. 9: Bydliště respondentů dotazníku

Trvalé bydliště:	Celkem
hl. m. Praha	15
Jihočeský kraj	3
Jihomoravský kraj	6
Karlovarský kraj	1
Kraj Vysočina	3
Královehradecký kraj	5
Liberecký kraj	4
Moravskoslezský kraj	3
Olomoucký kraj	4
Pardubický kraj	3
Plzeňský kraj	5
Středočeský kraj	16
Ústecký kraj	38
Zlínský kraj	2
Celkový součet	108

Zdroj: dotazník "Důchodová reforma", vlastní zpracování.

Nejčastěji respondenti pochází ze středních (okresních) měst o velikosti 15 až 50 tis. obyvatel (čtvrtina) a naopak nejméně z malé vesnice do 1 tis. obyvatel (desetina).

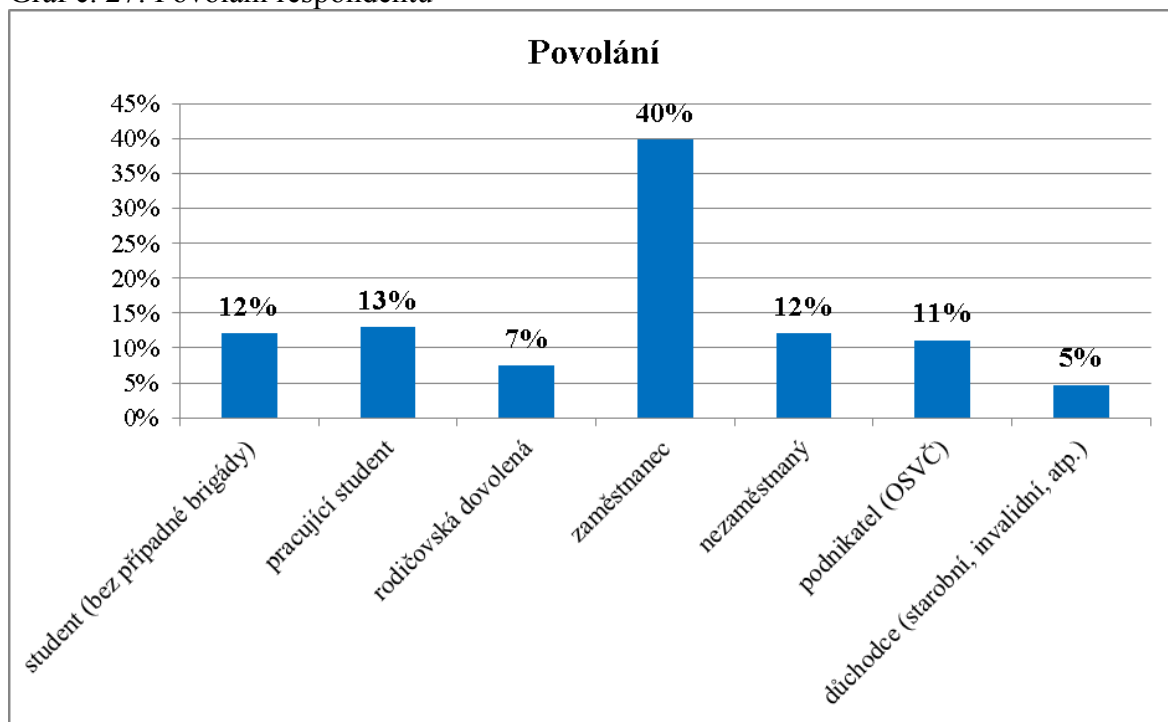
Tabulka č. 10: Velikost obce trvalého bydliště respondenta

Velikost obce trvalého bydliště:	Celkem
do 1 000 obyvatel	11
1 001 až 5 000 obyvatel	23
5 001 až 15 000 obyvatel	19
15 001 až 50 000 obyvatel	27
50 001 až 250 000 obyvatel	12
nad 250 001 obyvatel	16
Celkový součet	108

Zdroj: dotazník „Důchodová reforma“, vlastní zpracování.

Čtyřicet procent dotázaných jako své povolání uvedlo „zaměstnanec“, ostatní odpovědi jsou poměrně vyrovnané.

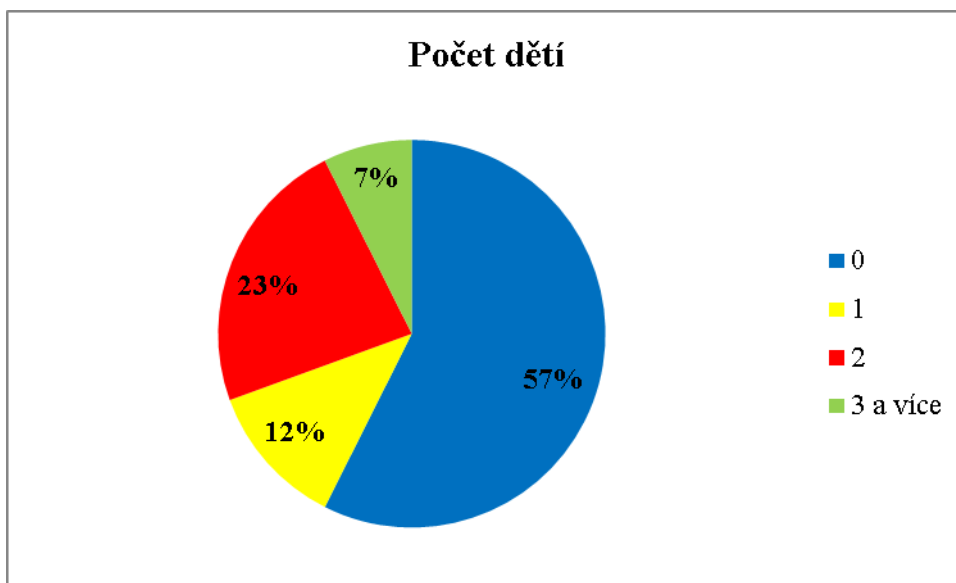
Graf č. 27: Povolání respondentů

Zdroj: dotazník „Důchodová reforma“, vlastní zpracování.

Předposlední otázka se týkala počtu dětí. Přes polovinu respondentů je zatím bezdětných, 12 procent má prozatím jedno dítě, necelá čtvrtina má dvě děti a zbývajících 7 % má tři a více dětí.

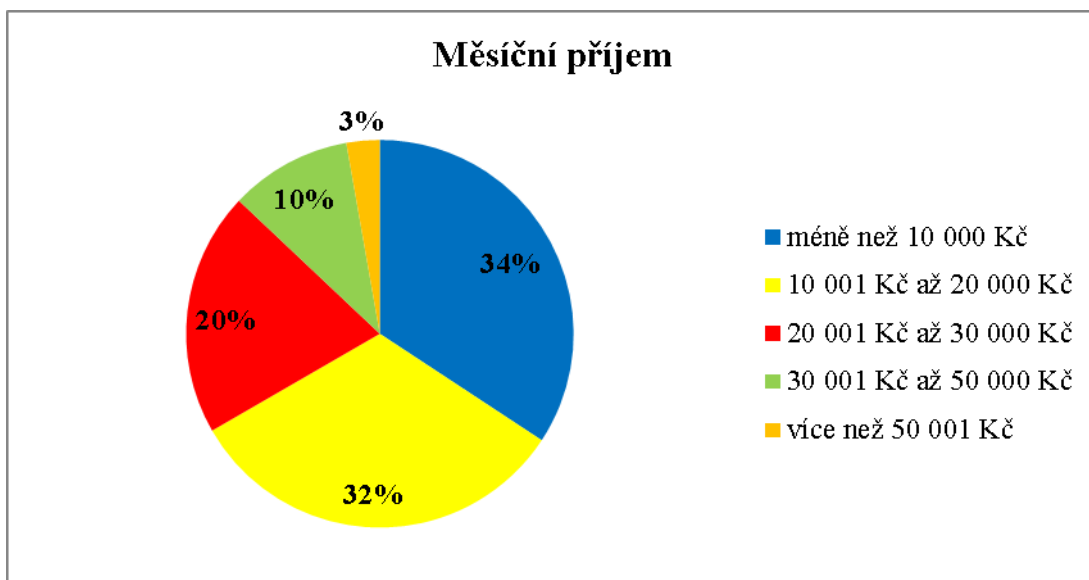
Graf č. 28: Počet dětí respondentů dotazníku „Důchodová reforma“

Zdroj: dotazník „Důchodová reforma“, vlastní zpracování.

V poslední otázce byl zjišťován čistý měsíční příjem respondenta (osobní, nikoliv za společnou domácnost). Zhruba třetina uvedla, že má čistý měsíční příjem nižší než 10 tis. Kč. Stejná skupina lidí (též zhruba třetina) sdělila, že jejich příjem se pohybuje v rozmezí od 10 do 20 tis. Kč. Pětina respondentů (20 %) uvádí svůj příjem od 20 do 30 tisíc měsíčně a desetina lidí od 30 do 50 tisíc měsíčně. Pouze 3 % respondentů uvedlo, že jejich čistý měsíční příjem je vyšší než 50 000 Kč.

Graf č. 29: Měsíční příjem respondenta

Zdroj: dotazník „Důchodová reforma“, vlastní zpracování.

5 Výsledky a diskuze

V České republice byl do roku 2012 český systém penzí tvořen dvěma pilíři: I. pilíř – povinné důchodové pojištění – bylo povinné státní, průběžně financované dávkově definované schéma, které zůstalo v základu stejné (po parametrických změnách) i po penzijní reformě v roce 2013. II. pilířem – penzijní připojištění se státním příspěvkem – byly dobrovolné soukromé fondy. Základy tohoto systému byly položeny již v polovině 90. let 20. století po ekonomické transformaci plynoucí ze změny politického režimu.

Působením různých vlivů dochází ve světě, ale také v České republice k demografickým změnám ve smyslu stárnutí populace. Tento proces bude podle prognózy Českého statistického úřadu uveřejněné v lednu 2012 v budoucnu ještě markantnější. Mění se věková struktura obyvatel, zvyšuje se podíl seniorů a snižuje se podíl dětí mladších 15 let, tzn. starší věkové skupiny rostou početně relativně rychleji než celková populace. Hlavní příčinou demografického stárnutí je spolu s poklesem porodnosti trvalý pokles úmrtnosti vedoucí k prodlužování naděje dožití a tím k častějšímu dožívání se vyššího věku. Od počátků plánování reformy bylo jasné, že se reformou nezvrátí demografický vývoj. Cílem reformy mělo být uzpůsobení důchodového systému tak, aby s přihlédnutím k predikovanému demografickému vývoji, byl systém dlouhodobě finančně udržitelný.

První skupinou zabývající se inovací důchodového systému (jejíž podklady vyústily reformou v roce 2013), byl Výkonný tým pod vedením ekonoma Vladimíra Bezděka, jehož vznik umožnila tehdejší vláda premiéra Stanislava Grosse (koaliční vláda ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU) v roce 2004. Druhou důležitou skupinou zabývající se otázkou penzijního systému v ČR a jeho reformou, byl Poradní expertní sbor (PES), založený v lednu 2010 ministry financí a práce a sociálních věcí (ve vládě odborníků premiéra Jana Fischera složené na půdorysu stran ODS, ČSSD a SZ), vedený opět Vladimírem Bezděkem – proto se hovoří o tzv. II. Bezděkově komisi. Tento sbor měl za cíl jednak aktualizovat projekci státního důchodového systému a také měl doporučit změny v důchodovém systému, které by jej učinily středně a dlouhodobě odolnějším vůči různým rizikům. Vládní koalice ve složení ODS, TOP09 a Věci veřejné, schválila v listopadu 2011 soubor zákonů, souhrnně zvaný jako penzijní reforma – doposud největší pokus o změnu. V té době opoziční strana ČSSD prostřednictvím svého předsedy Bohuslava Sobotky tvrdila, že jakmile bude u moci, nový systém soukromého důchodového spoření zruší, nebo významně parametricky oslabí.

Od 1. 1. 2013 došlo v českém důchodovém systému k celé řadě změn – soubor těchto změn se souhrnně nazývá penzijní reformou. Úpravou prošly oba pilíře systému: I. pilíř se upravil zejména v ohledu věku odchodu do důchodu a některých dalších paramterů. Z penzijního připojištění se státním příspěvkem (tj. II. pilíř) se stalo doplňkové penzijní spoření (nově III. pilíř). Novým prvkem penzijního systému je od roku 2013 důchodové spoření (stávající II. pilíř).

Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí tvoří příjmy českých důchodců z celých 95 % dávky plynoucí od státu z I. pilíře důchodového systému. Vzhledem k nepříznivému demografickému vývoji bylo potřeba upravit parametry I. pilíře systému. Většina těchto změn nabyla účinnosti již 1. 1. 2012 a v některých materiálech se hovoří o tzv. malé důchodové reformě. Cílem bylo „zvýšit dlouhodobou finanční udržitelnost I. pilíře. Dále bylo nutné reagovat na nález Ústavního soudu, podle kterého by měla výše důchodu více zohledňovat výši prostředků, které občan zaplatí na povinném pojistném do I. pilíře“ (Manuál k důchodové reformě, 2012). Postupně se zvyšuje věk odchodu do důchodu tak, aby zůstala zachována doba strávená v důchodu 20 let. U žen se navíc tempo zvyšování důchodového věku zrychlí tak, aby se věk odchodu do důchodu sjednotil pro obě pohlaví. Pravidlo různého důchodového věku pro muže a pro ženy (navíc s přihlédnutím k počtu vychovaných dětí) není ve světě běžné a vytváří sociální nerovnováhu. Pro přiznání důchodu z I. pilíře je také (kromě dosažení důchodového věku) důležitá doba pojištění. Povinná doba pojištění se v závislosti na důchodovém věku postupně prodlužuje.

Novinkou v systému penzí je od 1. 1. 2013 důchodové spoření, které je upravené zákonem č. 426/2011 Sb. Důchodové spoření nabídlo možnost dobrovolného opt-outu, tj. možnost vyvedení určitých procent z I. pilíře na svůj soukromý účet a k tomu % ze svého. Sazba pojistného na důchodové spoření je 5 % z vyměřovacího základu, který je stejný jako pro důchodové pojištění (I. pilíř). Celkově účastník důchodového spoření odvádí na své důchodové zabezpečení o 2 % více, přičemž při účasti na důchodovém spoření je o 3 % sníženo pojistné na důchodové pojištění. Tato 3 procenta by jinak byla využita státem v rámci přerozdělovacích mechanismů na výplatu důchodu někomu jinému. Vzhledem k tomu, že se tak sníží odvod do I. pilíře, bude účastníkovi krácena procentní výměra státního důchodu z I. pilíře. Výpadek důchodu z I. pilíře by měl být nižší než příjem z II. pilíře. Účastník II. pilíře si může zvolit ze čtyř fondů (dynamický, vyvážený,

konzervativní a státních dluhopisů), které se liší investičními limity, strukturou spravovaného portfolia a s tím spojeným investičním rizikem. Důchodové fondy jsou obhospodařovány penzijními společnostmi, které vznikly transformací bývalých penzijních fondů. Na rozdíl od ostatních dvou pilířů důchodového systému jsou naspořené prostředky ve II. pilíři v případě úmrtí účastníka předmětem dědického řízení. Takže se jedná nejen o produkt zajišťující příjem samotnému účastníkovi, ale v případě jeho smrti se jedná o zajištění pozůstalých.

Doplňkové penzijní spoření, které lze sjednávat od 1. 1. 2013 (III. pilíř) je obdobou penzijního připojištění (které šlo sjednávat do 30. 11. 2012) s upravenými parametry. Penzijní fondy se po roce 2013 transformovaly do penzijních společností, přičemž zároveň došlo k oddělení majetku (příspěvků) účastníků a majetku samotných penzijních společností. Podle dat Asociace penzijních společností si k 31. 12. 2014 spořilo ve III. pilíři celkem 4 786 624 účastníků, z toho 4 557 812 v penzijním připojištění a 228 812 v doplňkovém penzijním spoření. V těchto počtech se projevuje klesající trend, protože na konci 3. čtvrtletí 2014 spořilo 4 831 175 (z toho v penzijním připojištění 4 638 190, v doplňkovém penzijním spoření 192 985) a na konci roku 2013 4 961 201 (z toho v penzijním připojištění 4 870 174 účastníků, v doplňkovém penzijním spoření 91 027). Pokles je způsobený uzavřením transformovaných fondů pro nové klienty penzijního připojištění, který účastnické fondy s doplňkovým penzijním spořením nedokážou vyrovnat.

Současný stav penzijního systému se odvíjí od ustavení vlády premiéra Bohuslava Sobotky vzešlé z předčasných voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (konaných v říjnu 2013), která ve svém programovém prohlášení deklarovala, že připraví detailní návrh na ukončení důchodového spoření při respektování vlastnických práv jeho účastníků. K realizaci těchto návrhů byla vládou (pod záštitou ministryně práce a sociálních věcí a ministra financí) ustavena Odborná komise pro důchodovou reformu. Vedením této komise byl pověřen ekonom a sociolog Martin Potůček (proto se v některých materiálech hovoří o tzv. Potůčkově komisi). Účastník II. pilíře by podle návrhu na zrušení měl na výběr ze dvou možností, jak získat své naspořené peníze zpět: buď výplatou v hotovosti, nebo převedení do III. pilíře. Vzhledem k tomu, že se při spoření ve II. pilíře krátí důchod z I. pilíře (z důvodu nižších odvodů, 25 % namísto 28 %), měl by podle návrhu komise,

mít účastník možnost doplatit si pojistné do I. pilíře tak, aby mu v budoucnu státní důchod krácen nebyl.

Pro zodpovědné a finančně gramotné občany existuje na trhu celá řada finančních produktů, díky kterým si mohou spořit či investovat své prostředky a zajistit si tak dodatečný příjem ve stáří. Dle názoru autora této práce, je vhodné si během ekonomicky aktivního období života zajistit vlastní bydlení a to z důvodu, že v penzi klesne většině obyvatel výše jejich příjmů a tímto způsobem tedy můžou ušetřit starosti o bydlení.

Mezi hojně využívané finanční produkty (kromě II. a III. pilíře důchodového systému) v České republice lze zařadit stavební spoření, životní pojištění (investiční, kapitálové, důchodové), spořicí účty a termínované vklady, podílové fondy. V neposlední řadě je možností pro zhodnocení vložených prostředků také investování do cenných papírů, komodit (např. uhlí, ropa, cukr, zlato, stříbro), případně do nemovitého či movitého majetku (šperky, umělecká díla apod.).

Každý člověk má na problematiku důchodového systému (potažmo individuálního spoření na penzi) jiný názor. Tento názor se odvíjí od obecného politického smýšlení, které je tradičně rozdělené na pravicové a levicové. Pravicově smýšlející lidé si většinou uvědomují potenciální problémy plynoucí z demografických a ekonomických trendů celého důchodového systému a proto jsou individuálnímu spoření na penzi naklonění spíše pozitivně a stát nevnímají jako toho, kdo se o ně vždy postará. Kdežto levicově smýšlející lidé se staví k soukromému spoření na důchod spíše negativně a spoléhají na stát. Proto také jednotlivé politické strany na celé šíři politického spektra zdůrazňují právě to, co jejich voliči chtějí. Ty pravicové zdůrazňují váhu individuální zodpovědnosti za svůj život (v obecné rovině) a snižující se roli státu, potažmo distribuce a redistribuce finančních prostředků. Naopak levicové politické strany mají tendenci k aplikaci vyšší míry distribuce a redistribuce peněz v národním hospodářství.

6 Závěr

Od 1. 1. 2013 došlo v českém důchodovém systému k celé řadě změn. Úpravou prošly oba pilíře důchodového systému: zásadní změnou I. důchodového bylo navýšení věku odchodu do důchodu. Penzijní připojištění se státním příspěvkem se transformovalo do doplňkového penzijního spoření (nově III. pilíř). Novým prvkem penzijního systému je od roku 2013 důchodové spoření ve II. důchodovém pilíři.

Ve světě, stejně jako v České republice dochází k demografickým změnám ve smyslu stárnutí populace. Tento proces bude podle prognózy Českého statistického úřadu uveřejněné v lednu 2012 v budoucnu ještě markantnější. Bude proto velmi důležité, aby si občané část svých příjmů v období ekonomické aktivity spořili na důchod také sami.

Na základě výpočtů výše důchodu Ministerstva práce a sociálních věcí vyplývá, že by byl vstup do II. pilíře pro podstatnou část obyvatel efektivní. Pro mladé lidi ve věku od 25 do 35 let by byly vhodné spíše dynamické fondy, protože případné výkyvy či propady ve výnosech investic se rozloží v dlouhém období celého investování. Naopak generace, která má deset let do důchodu (okolo 55 let věku) by měla volit spíše konzervativnější investiční strategie, za použití fondu státních dluhopisů, které jsou vystaveny nižšímu riziku ztráty hodnoty vložených prostředků (za cenu nižších výnosů).

Současná vláda ve svém programovém prohlášení ze dne 14. 2. 2014 uvedla, že pomocí Odborné komise navrhne zrušení II. pilíře důchodového systému. Z tohoto důvodu nelze doporučit vstup do tohoto způsobu spoření. Na základě výpočtu lze doporučit spoření prostřednictvím doplňkového penzijního spoření v kombinaci spolu s dalším, státem podporovaným finančním produktem, kterým je stavební spoření.

Pro účely zjištění, zda si lidé spoří na stáří a jaké mají povědomí o tom, jak funguje systém penzí v ČR a o změnách, které přinesla důchodová reforma v roce 2013, byl autorem této práce realizován dotazník „Důchodová reforma“. Dotazníku se zúčastnilo 108 respondentů (tento dotazník nebyl realizován na statistickém výběrovém souboru, který by reflektoval složení populace v České republice, respondenti jsou náhodně vybraní). Před samotnou realizací dotazníku byly stanoveny dvě hypotézy:

1. mladí lidé do věku 35 let si nespoří na důchod,
2. většina obyvatel nemá přehled o mechanismu důchodového systému v ČR.

Z celkového počtu 108 respondentů odpovědělo na otázku „Spoříte si na důchod?“ kladně, tj. „Ano“ 54 %, „Ne“ odpovědělo 46 %. Po vyhodnocení části dotazníku lze vyvrátit

druhou hypotézu, že většina obyvatel neví jak funguje důchodový systém v ČR. Z odpovědí na otázky vyplývá, že více než polovina dotazovaných lidí je informována o tom, (alespoň částečně) jak funguje současný důchodový systém v ČR. Zároveň více než polovina lidí vůbec netuší co změnila důchodová reforma v roce 2013. Dvě třetiny respondentů je přesvědčeno, že v budoucnu by mohl být problém s výplatou důchodů (polovina z nich dokáže alespoň částečně vyjmenovat důvody proč). Více než třetina lidí myslí, že není potřeba (nebo neví jak) upravit systém důchodů v ČR. Patnáct procent respondentů má problematiku důchodů spojenou s politikou obecně, na kterou reaguje negativně. Na základě výsledků dotazníku nelze potvrdit ani vyvrátit první hypotézu, že si mladí lidé do 35 let věku nespoří na důchod. Ze 72 respondentů ve věku do 35 let, přesně polovina uvedla, že si spoří a polovina, že si nespoří. Ti, kteří si spoří, nejčastěji volí jeden ze státem podporovaných produktů (penzijní připojištění, stavební spoření, atp.). Přes polovinu z nich si spoří měsíčně do 800 Kč. Ti ostatní, kteří si nespoří, tak nejčastěji činí z toho důvodu, že jsou mladí a že v současnosti mají jiné starosti (chtějí cestovat a užívat života).

Nikdo nedokáže dát záruky na to, jak bude celý sociální systém (potažmo důchodový systém) v České republice fungovat například za 50 let. Nicméně podle dnešních výpočtů lze všem občanům doporučit soukromé spoření, aby měli ve stáří finanční prostředky zabezpečující důstojný život.

7 Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník “Důchodová reforma”

1. Spoříte si na důchod?

- Ano
 Ne

2. Jestliže ano, tak jakým způsobem?

Zvolte alespoň jednu možnost, maximálně 4 možnosti.

- Jedním ze státem podporovaných produktů (penzijní připojištění, stavební spoření...)
 Pravidelně investuji prostřednictvím bankovních produktů (podílové fondy, investiční spoření/pojištění...)
 Investoval jsem do vlastního bydlení, abych ve stáří šetřil náklady na bydlení.
 Pravidelně investuji do cenných papírů (akcie, dluhopisy), případně do komodit (drahé kovy, šperky, umělecká díla...)
 Jiným způsobem- uveďte, prosím, jak:

3. Jestliže si pravidelně spoříte, můžete sdělit měsíční částku spoření?

- méně než 300 Kč
 301 Kč až 800 Kč
 801 Kč až 1 500 Kč
 1 501 Kč až 3 000 Kč
 více než 3 001 Kč

4. Jestliže ne, tak proč?

Zvolte alespoň jednu možnost, maximálně 4 možnosti.

- Platím zákonné sociální pojištění a tak očekávám od státu dostatečný starobní důchod.
 Jsem ještě mladý a momentálně mám jiné priority (chci si užívat, cestovat...).
 Myslím, že bych si měl něco spořit, ale nemám peníze nazbyt.
 Věřím, že se o mne moje děti ve stáří postarají.
 Z jiného důvodu - uveďte, prosím, jakého:

5. Dokážete popsat, co změnila důchodová reforma v roce 2013?

6. Myslíte, že v budoucnu by mohl být problém s vyplácením státního důchodu? Proč?

7. Myslíte si, že je potřeba nějakým způsobem upravit/zlepšit důchodový systém v ČR? Jak?

8. Dokážete popsat, jak funguje současný důchodový systém? Kdo do něj vkládá peníze, kdo je spravuje, kdo je posléze dostává?

9. Vaše pohlaví:

- Žena
- Muž

10. Váš věk:

- méně než 18 let
- 19 až 25 let
- 26 až 35 let
- 36 až 60 let
- více než 61 let

11. Vaše nejvyšší dokončené vzdělání:

- základní vzdělání (ZŠ)
- SŠ bez maturity (učiliště zakončené Výučním listem)
- SŠ zakončená maturitní zkouškou
- VOŠ (DiS.) nebo VŠ do Bc. stupně
- VŠ magisterského a vyššího stupně

12. Trvalé bydliště:

- hl. m. Praha
- Středočeský kraj
- Liberecký kraj
- Ústecký kraj
- Karlovarský kraj
- Plzeňský kraj
- Jihočeský kraj
- Kraj Vysočina
- Pardubický kraj
- Královehradecký kraj
- Olomoucký kraj
- Jihomoravský kraj
- Zlínský kraj
- Moravskoslezský kraj

13. Velikost obce trvalého bydliště:

- do 1 000 obyvatel
- 1 001 až 5 000 obyvatel
- 5 001 až 15 000 obyvatel
- 15 001 až 50 000 obyvatel
- 50 001 až 250 000 obyvatel
- nad 250 001 obyvatel

14. Vaše povolání:

- student (bez případné brigády)
- pracující student
- zaměstnanec
- nezaměstnaný
- rodičovská dovolená
- podnikatel (OSVČ)
- důchodce (starobní, invalidní, atp.)
- Vlastní odpověď:

15. Kolik máte dětí?

- 0
- 1
- 2
- 3 a více

16. Váš čistý měsíční příjem (osobní, nikoliv např. za celou domácnost):

Tato (stejně jako předchozí) otázka budou vyhodnoceny souhrnně od všech respondentů.

- méně než 10 000 Kč
- 10 001 Kč až 20 000 Kč
- 20 001 Kč až 30 000 Kč
- 30 001 Kč až 50 000 Kč
- více než 50 001 Kč

Zdroj: dotazník "Důchodová reforma", vlastní zpracování.

Tabulka č. 1: Počet důchodců a poplatníků pojistného v letech 2007 až 2012

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet důchodců celkem	2 688 078	2 727 240	2 759 803	2 797 939	2 823 583	2 871 453
Počet starobních důchodců	1 997 503	2 034 881	2 071 269	2 225 908*	2 266 348	2 340 218
Počet poplatníků pojistného	4 958 581	5 006 895	4 909 120	4 829 554	4 923 898	4 933 997
Počet poplatníků na jednoho důchodce	1,84	1,84	1,78	1,73	1,74	1,72
Počet poplatníků na 1 starobního důchodce	2,48	2,46	2,37	2,17*)	2,17	2,11

Pozn.: * Od roku 2010 je z důvodu novely zákona o důchodovém pojištění navyšován počet starobních důchodců v souvislosti s přeměnou invalidních důchodů na starobní po dosažení věku 65 let, proto není možné porovnávat údaje s lety před touto změnou.

Zdroj: ČSSZ.

Tabulka č. 2: Výše státního příspěvku ve III. pilíři

Měsíční platba účastníka	Státní příspěvek	Státní příspěvek
	do 31.12.2012	od 1.1.2013
100 Kč	50 Kč	0 Kč
200 Kč	90 Kč	0 Kč
300 Kč	120 Kč	90 Kč
400 Kč	140 Kč	110 Kč
500 Kč	150 Kč	130 Kč
600 Kč	150 Kč	150 Kč
700 Kč	150 Kč	170 Kč
800 Kč	150 Kč	190 Kč
900 Kč	150 Kč	210 Kč
1000 Kč a více	150 Kč	230 Kč

Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka č. 3: Věk odchodu do důchodu

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 až 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m

1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63+2mr	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63r+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Zdroj: zákon č. 155/1995 Sb.

Tabulka č. 4: Věkové rozložení klientů ve II. pilíři v I. pol. 2013

název fondu	věk účastníka		Celkem	procenta
	do 35 let	nad 35 let		
Fond státních dluhopisů	460	874	1 334	1,7%
Konzervativní fond	5 279	10 024	15 303	19,5%
Vyvážený fond	9 341	17 733	27 074	34,5%
Dynamický fond	11 994	22 771	34 765	44,3%
Celkem	27 074	51 402	78 476	
procenta	34,5%	65,5%		

Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování.

Tabulka č. 5: Srovnání parametrů jednotlivých typů otevřených podílových fondů

Typ fondu	Riziko	Výnosy	Minimální investiční horizont
Akciový fond	vysoké	střední až vysoké	5 let
Směšený fond	střední	střední	3 roky
Dluhopisový fond	nízké až střední	nízké až střední	2 roky
Fond fondů	nízké až střední	nízké až střední	2 roky
Zajištěné fondy	nízké	nízké až střední	3 roky
Fond peněžního trhu	nízké	nízké	6 měsíců

Zdroj: měšec.cz, vlastní zpracování.

Tabulka č. 6: Výpočet výše důchodu z I. a II. pilíře pro muže

Muži					důchod (v Kč)			
věk v roce 2015	rok narození	důchodový věk	doba pojištění	doba spoření	hrubá mzda (v Kč)	z I. pilíře	z I. a II. pilíře (fond státních dluhopisů)	z I. a II. pilíře (dynamický fond)
25	1990	69 let 2 měsíce (tj. v r. 2059)	49	47	9 200	4 145	5 808	6 859
					18 000	5 241	8 495	10 550
					22 647	5 643	9 738	12 323
					27 200	6 038	10 956	14 061
					35 000	6 714	13 042	17 038
35	1980	67 let 6 měsíců (tj. v r. 2047)	47	36	9 200	4 734	5 895	6 336
					18 000	5 982	8 253	9 117
					22 647	6 441	9 298	10 385
					27 200	6 890	10 322	11 627
					35 000	7 660	12 076	13 755
45	1970	65 let 10 měsíců (tj. v r. 2036)	45	24	9 200	5 905	6 679	6 842
					18 000	7 457	8 970	9 291
					22 647	8 027	9 931	10 334
					27 200	8 585	10 872	11 356
					35 000	9 542	12 485	13 107
55	1960	64 let 2 měsíce (tj. v r. 2024)	44	12	9 200	6 976	7 342	7 363
					18 000	8 804	9 519	9 561
					22 647	9 475	10 375	10 427
					27 200	10 133	11 214	11 277
					35 000	11 261	12 652	12 733

Zdroj: Důchodová kalkulačka MPSV, vlastní zpracování.

Tabulka č. 7: Výpočet výše důchodu z I. a II. pilíře pro ženy se dvěma dětmi

Ženy s dvěma dětmi					hrubá mzda (v Kč)	důchod (v Kč)		
věk v roce 2015	rok narození	důchodový věk	doba pojištění	doba spoření		pouze z I. pilíře	z I. a II. pilíře (fond státních dluhopisů)	z I. a II. pilíře (dynamický fond)
25	1990	69 let 2 měsíce (tj. v r. 2059)	49	47	9 200	4 145	5 560	6 453
					18 000	5 241	8 009	9 757
					22 647	5 643	9 126	11 324
					27 200	6 038	10 221	12 862
					35 000	6 714	12 096	15 494
35	1980	67 let 6 měsíců (tj. v r. 2047)	47	36	9 200	4 734	5 725	6 102
					18 000	5 982	7 920	8 658
					22 647	6 441	8 880	9 807
					27 200	6 890	9 819	10 933
					35 000	7 660	11 429	12 863
45	1970	65 let 10 měsíců (tj. v r. 2036)	45	24	9 200	5 905	6 566	6 706
					18 000	7 457	8 750	9 023
					22 647	8 027	9 654	9 998
					27 200	8 585	10 539	10 952
					35 000	9 542	12 056	12 588
55	1960	62 let 2 měsíce (tj. v r. 2022)	42	10	9 200	6 959	7 201	7 210
					18 000	8 762	9 235	9 254
					22 647	9 424	10 019	10 043
					27 200	10 073	10 787	10 816
					35 000	11 185	12 104	12 142

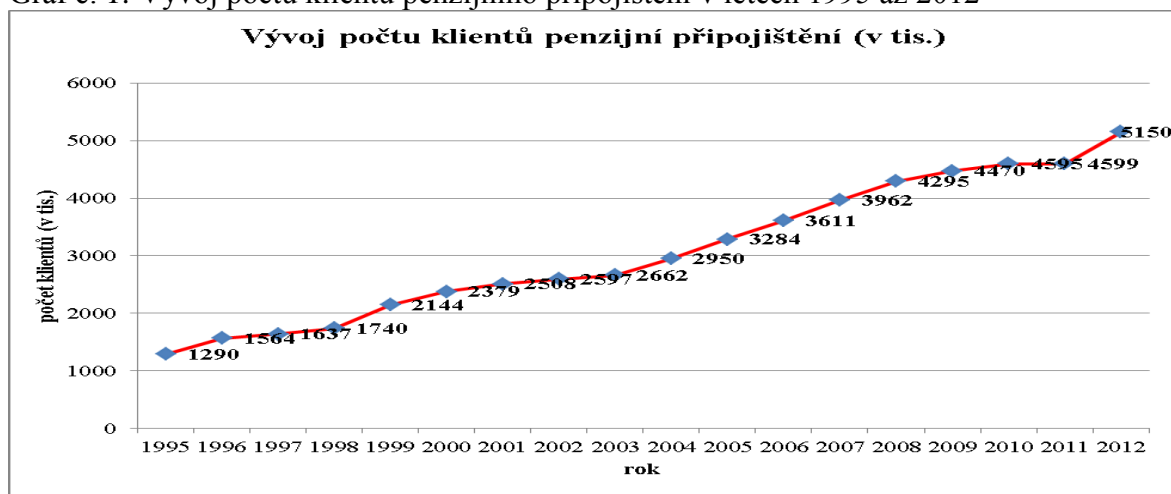
Zdroj: Důchodová kalkulačka MPSV, vlastní zpracování.

Tabulka č. 8: Zhodnocení prostředků u jednotlivých finančních produktů

investiční produkt	500 Kč měsíčně po dobu 30 let se zhodnocením 2,5 %			
	zaplaceno účastníkem	připsané zhodnocení	poplatky celkem	reálné zhodnocení
III. pilíř	180 000	78 189	30 641	227 548
Podílové fondy	180 000	71 963	48 441	203 523
Investiční životní pojištění	180 000	52 484	81 092	151 392
Stavební spoření (5 x 6 let)	180 000	31 405	12 140	199 265

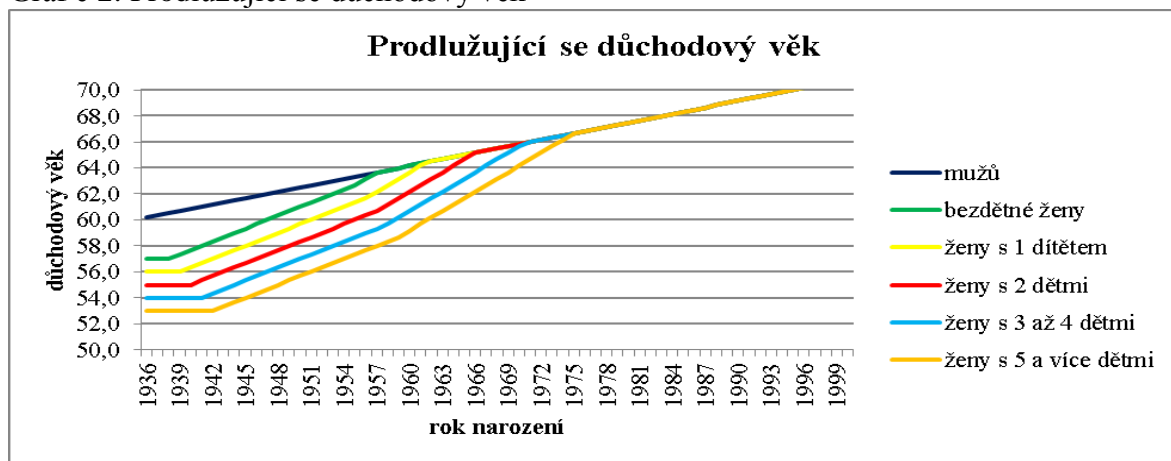
Zdroj: kalkulačka webu Peníze.cz, vlastní zpracování.

Graf č. 1: Vývoj počtu klientů penzijního připojištění v letech 1995 až 2012

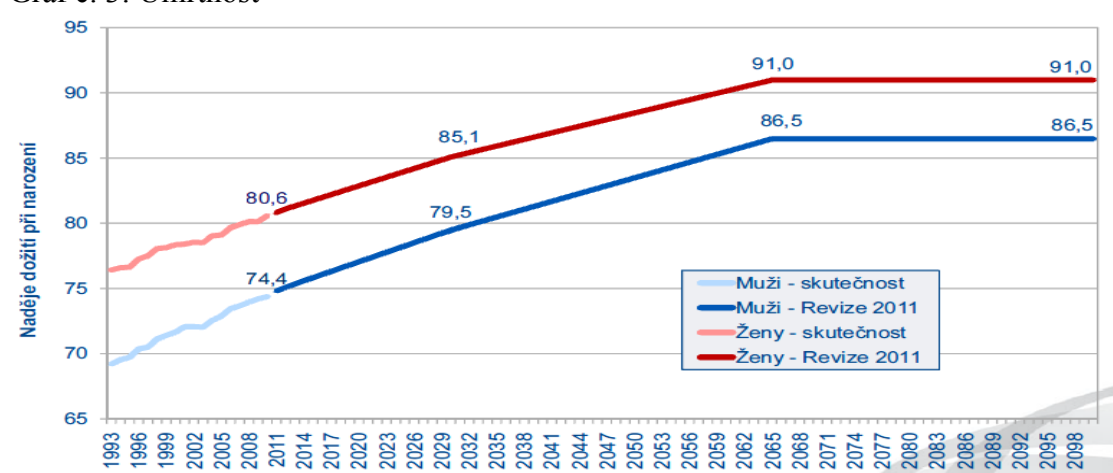
Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování.

Graf č. 2: Prodlužující se důchodový věk

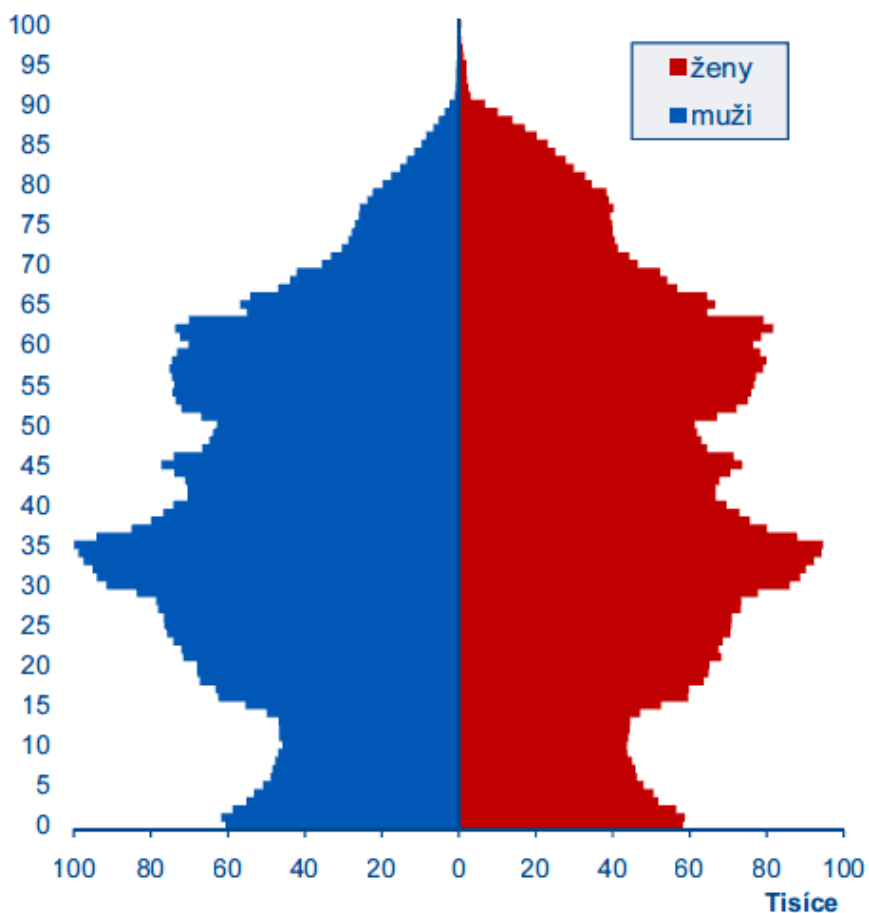
Zdroj: ČSSZ, vlastní zpracování.

Graf č. 3: Úmrtnost

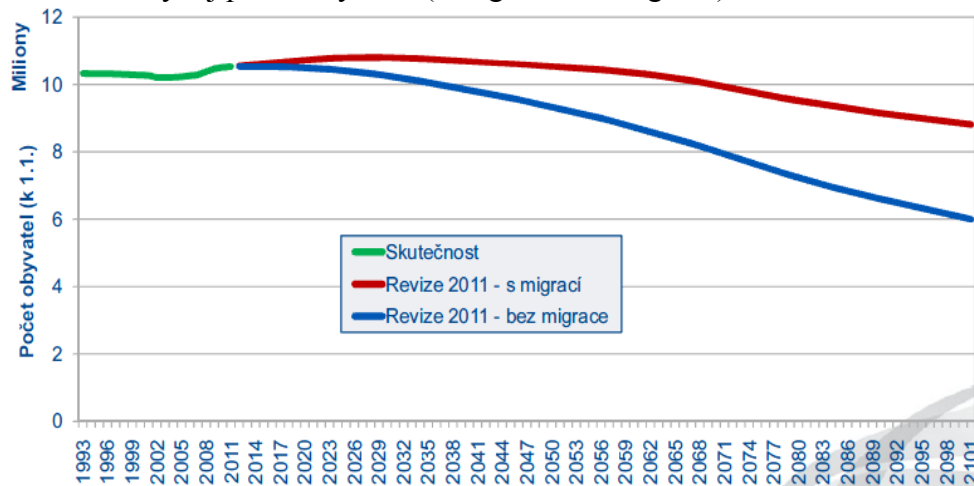
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Graf č. 4: Věková struktura v České republice v roce 2011

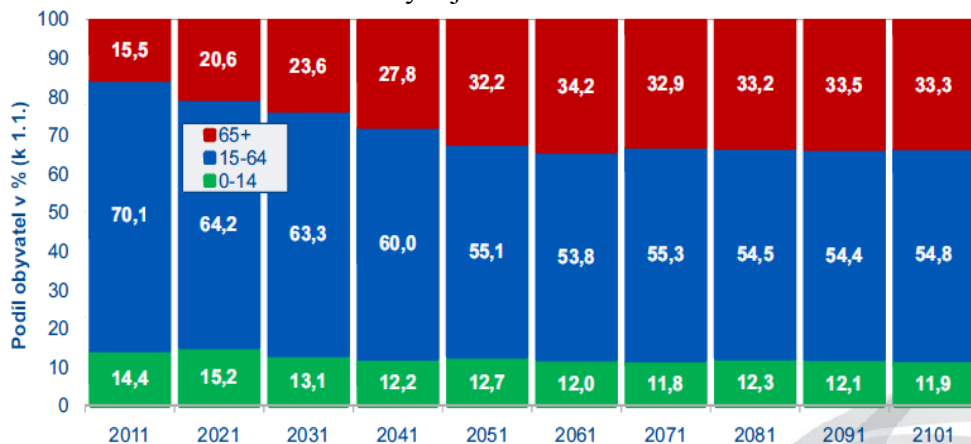
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Graf č. 5: Vývoj počtu obyvatel (s migrací/bez migrace)

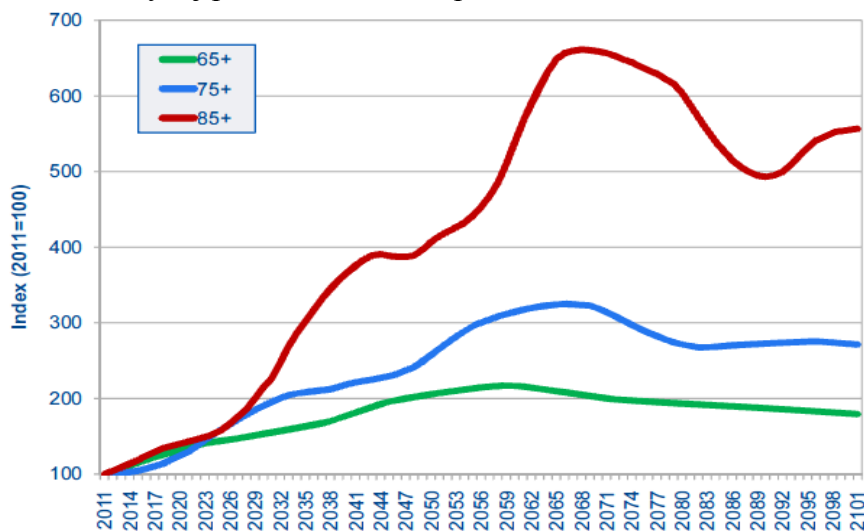
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Graf č. 6: Věková struktura – vývoj do roku 2101

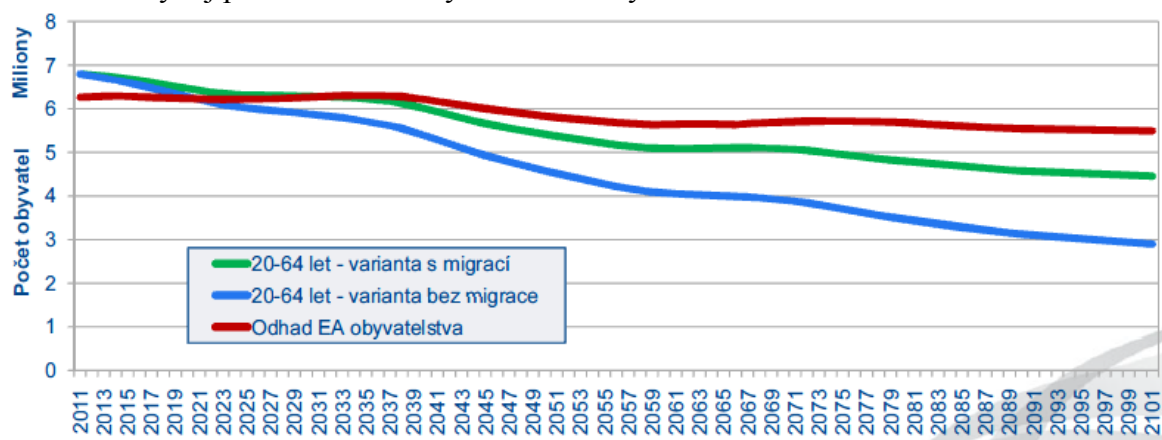
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Graf č. 7: Vývoj početnosti seniorů podle věku

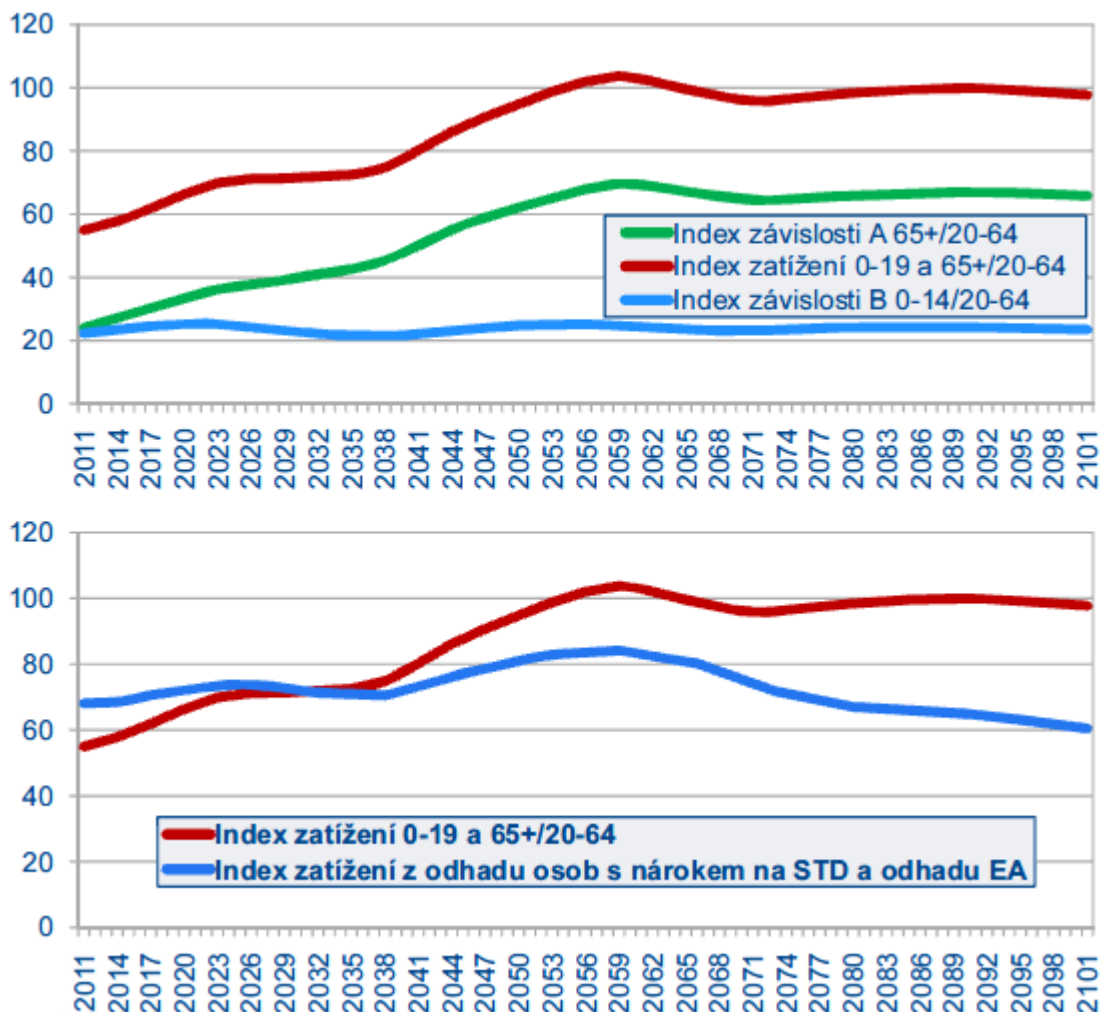
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Graf č. 8: Vývoj počtu ekonomicky aktivních obyvatel.

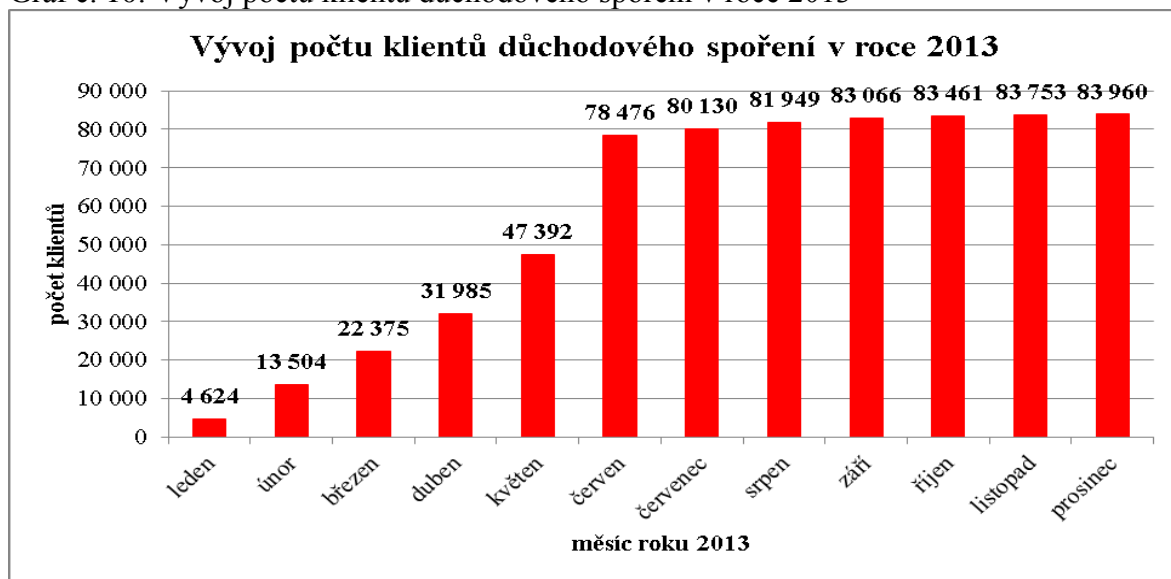
Zdroj: ČSÚ, 2011.

Graf č. 9: Indexy závislosti a ekonomického zatížení

Zdroj: ČSÚ, 2011.

Graf č. 10: Vývoj počtu klientů důchodového spoření v roce 2013

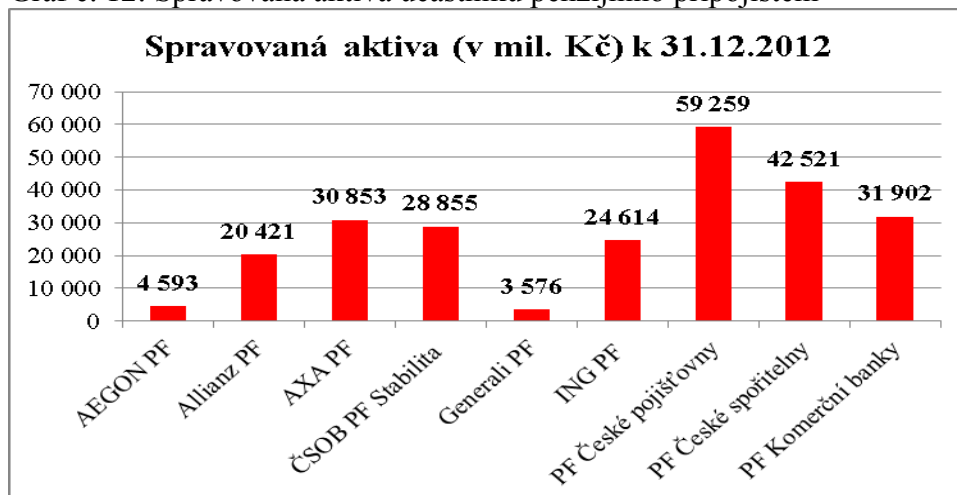
Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování.

Graf č. 11: Počty klientů penzijního připojištění podle penzijních fondů

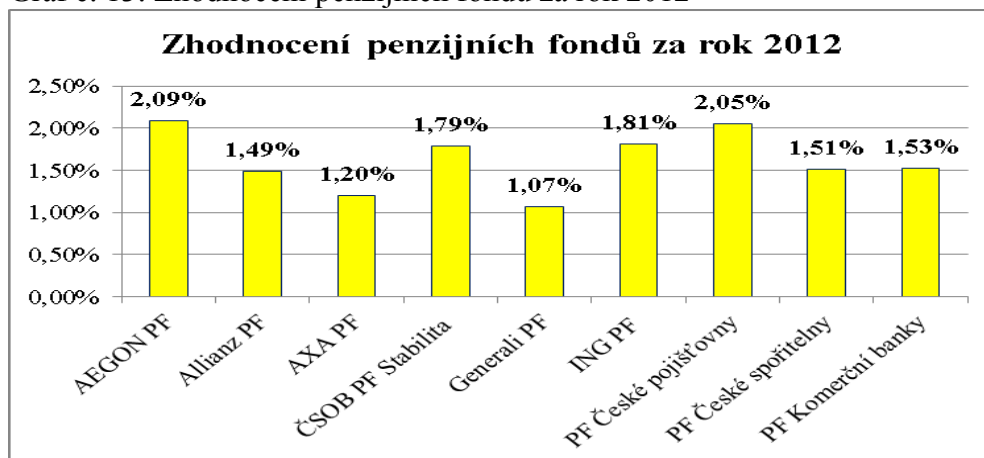
Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování

Graf č. 12: Spravovaná aktiva účastníků penzijního připojištění

Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování

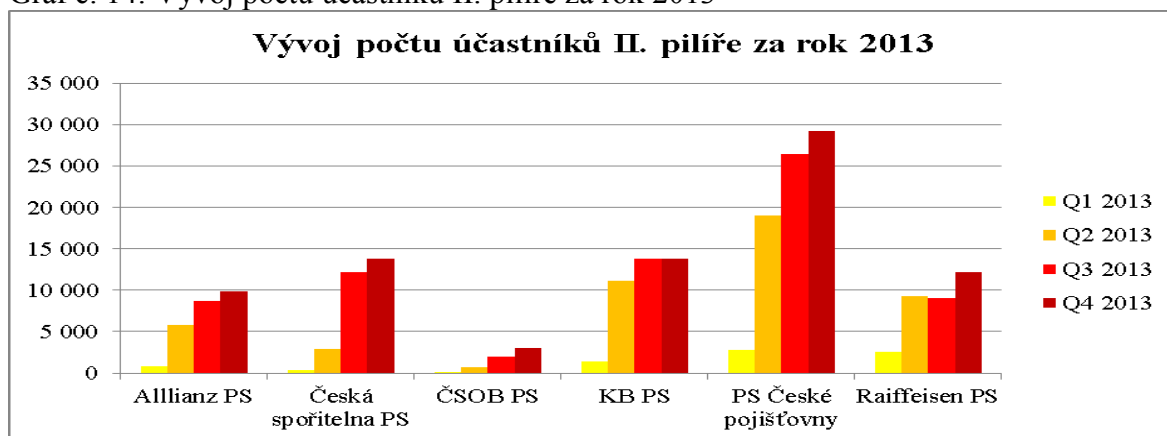
Graf č. 13: Zhodnocení penzijních fondů za rok 2012

Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování

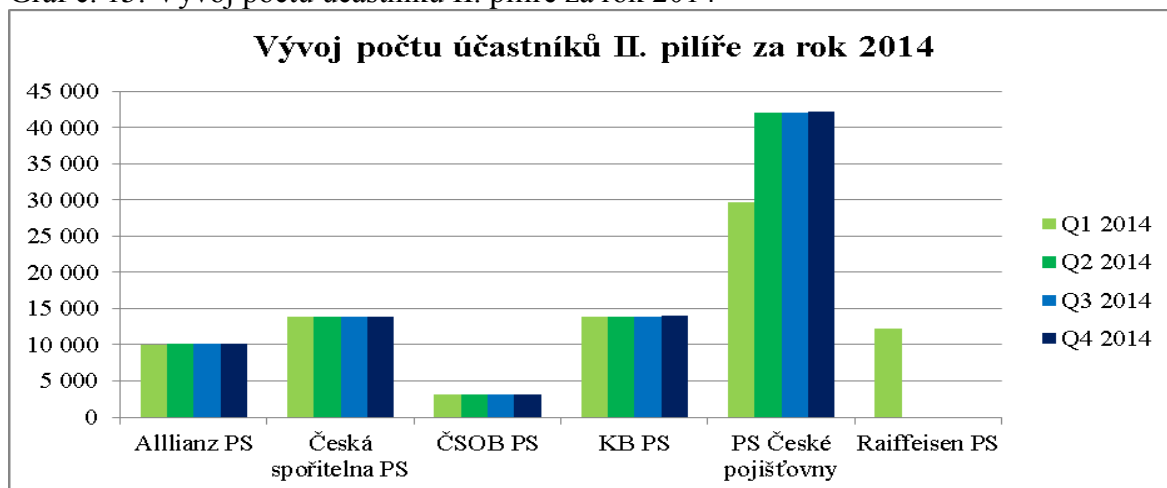

Graf č. 14: Vývoj počtu účastníků II. pilíře za rok 2013

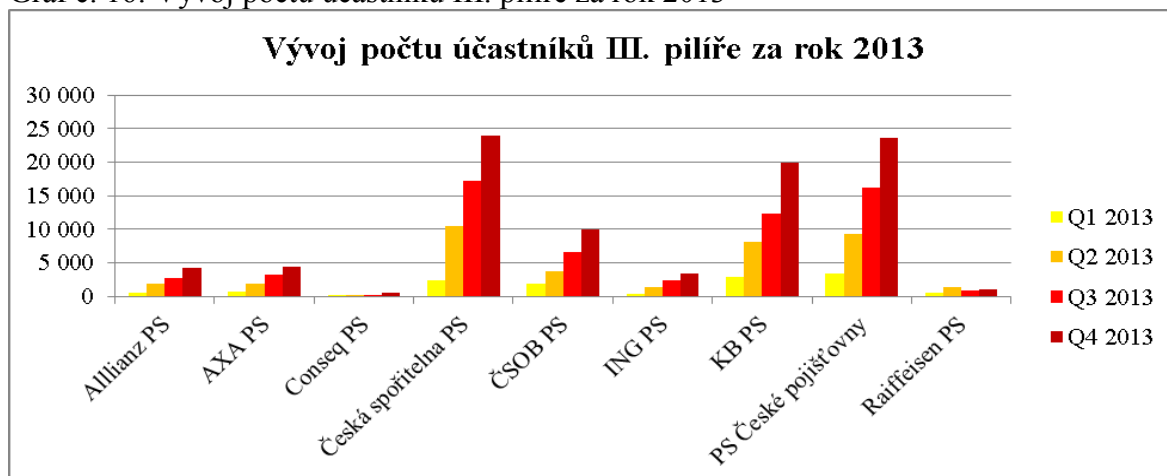
Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování

Graf č. 15: Vývoj počtu účastníků II. pilíře za rok 2014

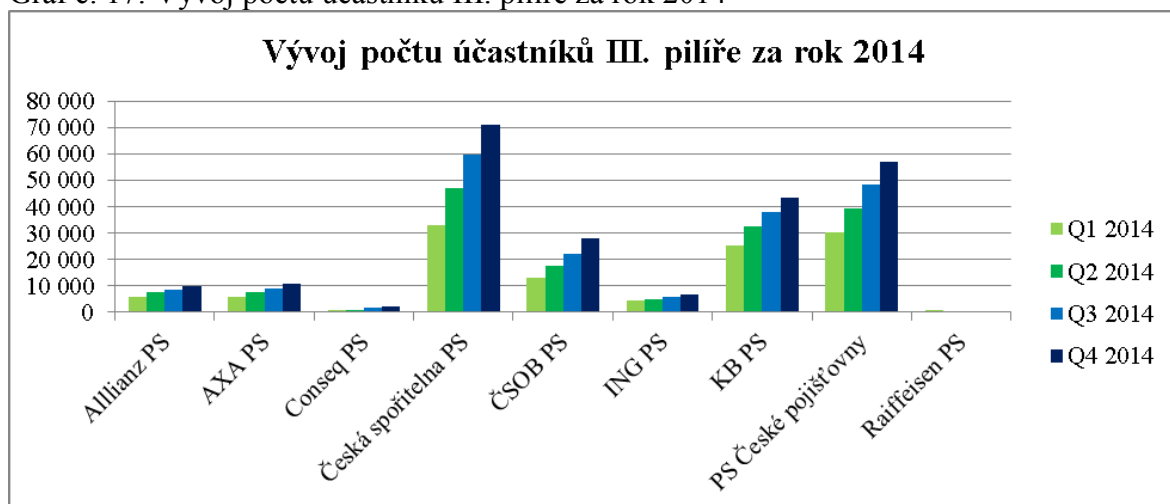
Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování

Graf č. 16: Vývoj počtu účastníků III. pilíře za rok 2013

Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování

Graf č. 17: Vývoj počtu účastníků III. pilíře za rok 2014

Zdroj: Asociace penzijních společností, vlastní zpracování

8 Seznam zdrojů informací

a) knihy a tištěné zdroje

KREBS, J.: *Sociální politika*, 4. vydání. Praha, ASPI a.s., 2007, ISBN: 80-7357-276-1.

VOHRALÍKOVÁ, Lenka a Ladislav RABUŠIC. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2004.

STIGLITZ, Joseph E. *Ekonomie veřejného sektoru*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1997, 661 s. ISBN 80-716-9454-1.

LINDEMAN, David, Michal RUTKOWSKI a Oleksiy SLUCHYNSKYY. THE WORLD BANK. *The Evolution of Pension Systems in Eastern Europe and Central Asia: Opportunities, Constraints, Dilemmas and Emerging Best Practices*. First. Washington, D.C., 2000.

b) internetové zdroje

Počty důchodů, důchodců a poplatníků pojistného za 1. čtvrtletí 2012. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 25. 4. 2012 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2012/25_04_2012_pocty_duchodu_duchodcu_a_poplatniku_pojistneho_za_1_cvtvrtleti_2012.htm

BEZDĚK, Vladimír. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *PENZIJNÍ SYSTÉMY OBECNĚ I V KONTEXTU ČESKÉ EKONOMIKY: (SOUČASNÝ STAV A POTŘEBA REFORM)*. Praha, 2000. Dostupné z: http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf

Obecná informace k zákonu o důchodovém pojištění. ODBOR 71. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 31. 8. 2011 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/617>

Demografické stárnutí ČR podle výsledků projekce. SVOBODOVÁ, Kamila. *Demografie.info* [online]. 23. 3. 2012 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=824

ŠTYGLEROVÁ, Terezie a Miroslav ŠIMEK. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Stárnutí obyvatelstva: aktualizace k r. 2011 projekce ČSÚ 2009*. Praha. Dostupné z:

http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/kulaty_stul:starnuti_obyvatel_ceske_republiky_prezentace20120131

ČADOVÁ, Naděžda. CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR*. Praha, 2014. Dostupné z:

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7212/f3/ov140411.pdf

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programové prohlášení*. Praha, 2004. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/stanislav-gross/Programove-prohlaseni-vlady-Ceske-republiky_1.pdf

BEZDĚK, Vladimír. VÝKONNÝ TÝM. *Závěrečná zpráva*. Praha, 2005. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2235/zaverecna_zprava.pdf

BEZDĚK, Vladimír. PORADNÍ EXPERTNÍ SBOR. *Závěrečná zpráva PES*. Praha, 2010. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf

KOPECKÝ, Josef. Sobotka: ČSSD zruší penzijní reformu nebo omezí odvody do fondů. IDNES.CZ. [online]. 2012, 17.8.2012 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/cssd-si-vyhradila-pravo-zrusit-nebo-oslabit-soukromy-penzijni-pilir-1jb-/ekonomika.aspx?c=A120817_121509_ekonomika_kop

Důchodová reforma. *Icv.vlada.cz*. [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/duchodova-reforma/>

DLOUHÁ, Petra. Přiznání k dani z příjmů 2014: Odpočty a slevy. Jak si snížit daně?. *Peníze.cz*. [online]. 19.2.2014. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/dan-z-prijmu/281585-priznani-k-dani-z-prijmu-2014-odpocety-a-slevy-jak-si-snizit-dane>

Jak se mění důchodové systémy ve světě?. GOLA, Petr. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/jak-se-meni-duchodove-systemy-ve-svete.htm>

Výpočet důchodu: Česká republika versus Slovensko. GOLA, Petr. *Onio s.r.o.* [online]. Ostopovice, 28.11.2013 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.duchodovareforma.cz/clanky-tydne/vypocet-duchodu-ceska-republika-versus-slovensko/>

Důchodový systém v Německu. GOLLA, Petr. *Finance.cz* [online]. 17.10.2011. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/329285-duchodovy-system-v-nemecku/>

Srovnání: Důchodové pojištění v Česku a Německu. GOLLA, Petr. *FinExpert.cz* [online]. 16.1.2013 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/srovnani-duchodove-pojisteni-v-cesku-a-nemecku>

Nové penze? Škoda, že Češi neopisovali od Švédů. VEJVODOVÁ, Alžběta. *Česká televize* [online]. Praha, 21.12.2012 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/207577-nove-penze-skoda-ze-cesi-neopisovali-od-svedu/>

Důchodový systém ve Francii. GOLLA, Petr. *Finance.cz* [online]. 18.10.2011. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/329451-duchodovy-system-ve-francii/>

Důchodový systém ve Velké Británii. GOLLA, Petr. *Finance.cz* [online]. 20.10.2011. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/329687-duchodovy-system-ve-velke-britanii/>

Důchodový systém ve Velké Británii. GOLLA, Petr. *Finance.cz* [online]. 20.10.2011. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/329687-duchodovy-system-ve-velke-britanii/>

Dánský penzijní systém je nejlepší. GOLLA, Petr. *ČeskéReformy.cz* [online]. 7.12.2012. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.ceskereformy.cz/dansky-penzijni-system-je-nejlepsi/>

Důchody dělají starosti i Japonsku. Počet seniorů se totiž stále zvyšuje. PROCHÁZKOVÁ, Kateřina. *Český rozhlas* [online]. 20.9.2012. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/asieaustralie/_zprava/1113063

Asociace penzijních společností ČR [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/cs/komentare-dane/>

Nové penzijní spoření si do konce února pořídilo 13 504 lidí, zájemců přibývá. *Hospodářské noviny: www.ihned.cz* [online]. 5.3.2013 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-59441450-nove-penzijni-sporeni-si-do-konce-unora-poridilo-13-504-lidi-zajemcu-pribyva>

Odborná komise pro důchodovou reformu. [online]. 2014 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://www.duchodova-komise.cz/?page_id=47

BEZDĚK, Vladimír. *Poznámky k problematice zrušení důchodového spoření*. 20.5.2014 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/07/V.-Bezdz%C4%9Bk-Pozn%C3%A1mkky-k-problematice-zru%C5%A1en%C3%AD-d%C5%AFchodov%C3%A9ho-spo%C5%99en%C3%AD-20.-kv%C4%9Bt%C4%9Bna-2014.pdf>

POTŮČEK, Martin. ODBORNÁ KOMISE PRO DŮCHODOVOU REFORMU. *Závěrečná zpráva o činnosti v roce 2014*. Dostupné z: <http://www.duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2015/01/Z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%A1-zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-OK-2014.pdf>

O nás: O ČMSS. ČESKOMORAVSKÁ STAVEBNÍ SPOŘITELNA. [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <https://www.cmss.cz/o-nas/o-cmss>

O nás: O Modré pyramidě. MODRÁ PYRAMIDA STAVEBNÍ SPOŘITELNA. [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <https://www.modrapyramida.cz/o-nas/o-modre-pyramide>

O nás: O RAIFFEISEN stavební spořitelně. RAIFFEISEN STAVEBNÍ SPOŘITELNA. [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.rsts.cz/raiffeisen-stavebni-sporitelna/>

O Buřince. STAVEBNÍ SPOŘITELNA ČESKÉ SPOŘITELNY. [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.burinka.cz/cs/o-burince/zakladni-informace/predstaveni/>

O nás: Profil společností skupiny Wüstenrot. WÜSTENROT STAVEBNÍ SPOŘITELNA. [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <https://www.wuestenrot.cz/o-nas/profil-spolecnosti/>

Stavební spoření: Co to je?. ASOCIACE ČESKÝCH STAVEBNÍCH SPOŘITELN. [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.acss.cz/cz/stavebni-sporeni/jak-funguje/>

KŠÍKALOVÁ, Klára. INVESTUJEME.CZ. *Investice přes investiční životní pojištění? Raději ne* [online]. 14.1.2014 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/investice-pres-investicni-zivotni-pojisteni-radeji-ne/>

PENIZE.CZ. *Jak funguje investiční životní pojištění* [online]. 2013 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/80281-jak-funguje-investicni-zivotni-pojisteni>

MESEC.CZ. *Kapitálové životní pojištění* [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/pojisteni/zivotni-pojisteni/kapitalove-zivotni-pojisteni/pruvodce/>

FOND POJIŠTĚNÍ VKLADŮ. *Co je pojištěno* [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.fpv.cz/cs/co-je-pojisteno.html>

Finance.cz: *Spořicí účet - výhody a nevýhody* [online]. 2015 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/ucty-a-sporeni/sporici-ucty-a-vklady/abeceda-sporicich-uctu/vyhody-a-nevyhody/>

Trhy.mesec.cz: *Průvodce - Podílové fondy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: http://trhy.mesec.cz/pruvodci/podilove-fondy/?_ga=1.132091791.1688639130.1427450211

Colosseum.cz: *Co lze obchodovat* [online]. 2015 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: http://www.colosseum.cz/co_lze_obchodovat

Ministerstvo práce a sociálních věcí: *Poznámky k důchodové kalkulačce* [online]. 2015 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2435>

Český statistický úřad: *Průměrné mzdy - 4. čtvrtletí 2014* [online]. 2015 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2014-truea9fbwn>

Penize.cz: *Srovnání investičních produktů* [online]. 2015 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/kalkulacky/srovnani-investicnich-produktu#srovnani-investicnich-produktu>

c) právní předpisy

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem.

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření.

Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.